ПУБЛІЧНЕ УРЯДУВАННЯ | PUBLIC MANAGEMENT

МАУП

ISSN 2414-0562 (Print)
ISSN 2617-2224 (Online)
https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-3(31)

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ПУБЛІЧНЕ УРЯДУВАННЯ
PUBLIC MANAGEMENT

№ 3 (31) – жовтень 2022

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

Публічне урядування
Свідоцтво КВ 21596-11496 Р
Видається з листопада 2015 року
Періодичність: 1 раз на квартал + 1 на рік
Друкується за рішенням Вченої ради
Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 8 від 22.10.2022)
Видання є таким, що реферується в міжнародних
та вітчизняних наукометричних базах:
Index Copernicus, ResearchBib,
Turkish Education Index, Polish Scholarly Bibliography,
Google Scholar, "Україніка наукова", "Джерело".
Згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України
від 07.11.2018 № 1218 збірник "Публічне урядування"
внесено до Списку друкованих періодичних видань,
що включаються до Переліку наукових фахових видань
України, яким присвоєно категорію "Б".
Статті у виданні перевірені на наявність плагіату
за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.
Відповідальність за зміст, достовірність фактів, цитат, цифр несуть автори матеріалів. Редакція залишає за собою право на незначне редагування і скорочення (зі збереженням авторського стилю та головних висновків). Редакція не завжди поділяє думки авторів та не несе відповідальність за надану ними інформацію. Матеріали подано в авторській редакції.
Передрук — тільки з дозволу редакції.
Адреса редакційної колегії:
ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія
управління персоналом"
вул. Фрометівська, 2, Київ, Україна, 03039
Офіційний сайт видання:
www.journals.maup.com.ua/index.php/public-management

Public management
Certificate КВ 21596-11496 Р
Published from november 2015
Pereodisity: 4 times on a year + one
Published by the decision of Academic council of
Interregional Academy of Personnel Management
(Protocol № 8 from October 22, 2022)
Collection is included to the international
and domestic scientometrics databases Index
Copernicus International, ResearchBib, Turkish Education
Index, Polish Scholarly Bibliography, Google Scholar,
"Україніка наукова", "Джерело".
According to the Order of the Ministry of Education
and Science of Ukraine dated November 7, 2018, № 1218,
the collection "Public management"
is included in the List of printed periodicals, which are included
in the List of scientific professional editions of Ukraine, which
have been assigned the category "B".
The articles were checked for plagiarism
using the software StrikePlagiarism.com developed
by the Polish company Plagiat.pl.
The authors are responsible for the content, accuracy of the facts, quotes, numbers. The editors reserves the right for a little change and reduction (with preservation of the author's style and main conclusions). Editors can not share the world views of the authors and are not responsible for the information provided. Materials filed in the author's edition.
Reprinting — with the editorial's permission strictly.
Address of the editorial board:
Interregional Academy of Personnel Management
Str. Frometivska, 2, Kyiv, Ukraine, 03039
Official site:
www.journals.maup.com.ua/index.php/public-management

Публічне урядування : збірник. № 3 (31) — жовтень 2022. Київ : ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом", 2022. 110 с.

Головний редактор – Семенець-Орлова Інна Андріївна – кандидат політичних наук, доктор наук з державного управління, професор, директор Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу, Міжрегіональна Академія управління персоналом.

Редакційна колегія

1. **Акімова Людмила Миколаївна** – доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України, професор кафедри фінансів та економіки природокористування Національного університету водного господарства та природокористування.
2. **Андрущенко Тетяна Вікторівна** – доктор політичних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України.
3. **Афонін Едуард Андрійович** – доктор соціологічних наук, професор, академік Української технологічної академії, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри публічної політики та політичної аналітики Національної академії державного управління при Президентові України.
4. **Балашов Анатолій Миколайович** – доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, президент Всеукраїнської академії наук публічного управління.
5. **Бова Тетяна В'ячеславівна** – доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету.
6. **Бодров Володимир Григорович** – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри управління національним господарством та економічної політики Національної академії державного управління при Президентові України.
7. **Бульба Володимир Григорович** – доктор наук з державного управління, професор, декан факультету підготовки магістрів державного управління Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.
8. **Бутирська Тетяна Олександрівна** – доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри державного управління та місцевого самоврядування Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.
9. **Валевський Олексій Леонідович** – доктор наук з державного управління, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень.
10. **Ващенко Костянтин Олександрович** – доктор політичних наук, Голова Національного агентства України з питань державної служби, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, заслужений економіст України.
11. **Вендт Ян Анджей** – доктор хабілітований наук про Землю у сфері географії, професор, заступник директора з питань науки та розвитку Інституту океанографії та географії Гданського університету (Польща).
12. **Гаєвська Лариса Анатоліївна** – доктор наук з державного управління, доцент, заступник начальника управління з навчальної роботи – начальник відділу менеджменту знань Національної академії державного управління при Президентові України, професор кафедри управління освітою.
13. **Гвожьджєвіч Сильвія** – кандидат наук, кафедра адміністрації та національної безпеки Державної професійної вищої школи ім. Якуба з Парадижа в Гожуві-Великопольському (Гожув-Великопольський, Польща).
14. **Гечбайя Бадри Нодарович** – доктор економічних наук, асоційований професор, Батумський державний університет ім. Шота Руставелі, факультет економіки і бізнесу. Керуючий департаментом управління бізнесом (Грузія).
15. **Гурковський Володимир Ігорович** – доктор наук з державного управління, перший заступник директора ВГО "Центр дослідження проблем публічного управління".
16. **Дацій Надія Василівна** – доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри менеджменту і маркетингу Київського національного лінгвістичного університету.
17. **Девадзе Анзор Хемидович** – кандидат економічних наук, доктор економіки, професор, Батумський державний університет ім. Шота Руставелі, факультет туризму (Грузія).
18. **Денисюк Світлана Георгіївна** – доктор політичних наук, професор кафедри суспільно-політичних наук Вінницького національного технічного університету.
19. **Довгань Валерій Іванович** – доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри державного управління та місцевого самоврядування Хмельницького університету управління та права.
20. **Драган Іван Олександрович** – доктор наук з державного управління, старший науковий співробітник, професор кафедри економічної безпеки, публічного управління та адміністрування Житомирського державного технологічного університету.
21. **Драгомирецька Наталія Михайлівна** – доктор наук з державного управління, професор кафедри філософських та соціально-політичних наук Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.
22. **Жулева Гергана** – доктор PhD, виконавчий директор болгарської урядової "Програми доступу до інформації" (Болгарія).
23. **Іваницька Ольга Михайлівна** – доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри теорії та практики управління Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського".
24. **Ірвін Студін** – доктор PhD, професор Школи державної політики та управління Університету Торонто, президент Інституту питань XXI століття, головний редактор і видавець журналу Global Brief (Канада).
25. **Кайдашев Роман Петрович** – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом.
26. **Карташов Євген Григорович** – доктор наук з державного управління, завідувач кафедри управління проектами та загально-фахових дисциплін, Інститут менеджменту та психології Національної академії педагогічних наук України.
27. **Кіслов Денис Васильович** – доктор наук з державного управління, доцент, член-кореспондент Української академії наук, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом.

28. Козаков Володимир Миколайович – доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державної політики та суспільного розвитку Національної академії державного управління при Президентові України.

29. Корнієвський Олександр Анатолійович – доктор політичних наук, професор, головний науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень.

30. Кринична Ірина Петрівна – доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри державного управління та місцевого самоврядування Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

31. Крюков Олексій Ігорович – доктор наук з державного управління, професор кафедри політології та філософії Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

32. Литвин Юрій Олексійович – доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри державного управління та місцевого самоврядування Академії муніципального управління.

33. Лопушинський Іван Петрович – доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету.

34. Миколайчук Микола Миколайович – доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри економічної та фінансової політики Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

35. Мікеладзе Едуард Важаєвич – кандидат економічних наук, професор, Хіча- урський навчальний університет ім. святої Тбел Абусерідзе, факультет економіки та бізнесу (Грузія).

36. Мішель Маффесолі – професор університету ім. Рене Декарта/Сорбонна – Париж V (Париж, Французька Республіка).

37. Молодцов Олександр Володимирович – доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри державного управління та місцевого самоврядування Івано-Франківського національного технічного університету нафти та газу.

38. Мотренко Тимофій Валентинович – професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, доктор філософських наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України.

39. Наумкіна Світлана Михайлівна – доктор політичних наук, професор Державного закладу "Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського".

40. Непомнящий Олександр Михайлович – доктор наук з державного управління, професор, академік Академії будівництва України, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, заслужений будівельник України.

41. Новак-Каляєва Лариса Миколаївна – доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

42. Новаченко Тетяна Василівна – доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри парламентаризму та політичного менеджменту Національної академії державного управління при Президентові України.

43. Олуйко Віталій Миколайович – доктор наук з державного управління, професор, голова Хмельницького обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України.

44. Пархоменко-Куцевіл Оксана Ігорівна – доктор наук з державного управління, завідувач кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом.

45. Пивоваров Костянтин Володимирович – доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом.

46. Пірен Марія Іванівна – доктор соціологічних наук, професор, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, завідувач кафедри.

47. Плющ Руслан Миколайович – доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету.

48. Половцев Олег Валентинович – доктор наук з державного управління, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету.

49. Радченко Олександр Віталійович – доктор наук з державного управління, професор, професор Університету Яна Длугоша в Ченстохові (Польща).

50. Ромат Євгеній Вікторович – доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри маркетингу та реклами Київського національного торговельно-економічного університету.

51. Руденко Ольга Мстиславівна – доктор наук з державного управління, доцент, директор Науково-дослідного інституту публічного адміністрування та менеджменту Чернігівського національного технологічного університету.

52. Ручка Анатолій Олександрович – доктор соціологічних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту соціології НАН України.

53. Саханєнко Сергій Єгорович – доктор наук з державного управління, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Одеського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України.

54. Сіцінська Майя Володимирівна – доктор наук з державного управління, професор кафедри філософії та політології Національного університету державної податкової служби України.

55. Соболєва Наталя Іванівна – доктор соціологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Інституту соціології НАН України.

56. Сурай Інна Геннадіївна – доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічного управління та публічної служби Національної академії державного управління при Президентові України.

57. Суший Олена Володимирівна – доктор наук з державного управління, доцент, завідувач лабораторії Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.

58. Тадеуш Троціковскі – доктор наук про управління, професор, член-кореспондент Регіональної академії менеджменту, Голова Правління регіонального центру європейської інтеграції (Польща).

59. Усаченко Лариса Михайлівна – доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, заслужений діяч науки і техніки України.

60. Халецька Аліна Анатоліївна – доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри менеджменту організацій та зовнішньоекономічної діяльності Волинського інституту економіки та менеджменту.

61. Філіпенко Тетяна В'ячеславівна – доктор наук з державного управління, професор Міжрегіональної Академії управління персоналом.

62. Червякова Ольга Володимирівна – доктор наук з державного управління.

63. Шайгородський Юрій Жанович – доктор політичних наук, доцент, головний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України.

64. Шпак Юрій Валерійович – доктор наук з державного управління, професор кафедри економіки підприємства Східноєвропейського університету економіки і менеджменту.

65. Якимчук Аліна Юріївна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування.

66. Яутріте Бріеде – доктор юридичних наук, професор, Латвійський університет, юридичний факультет (Латвія).

Editor in Chief – Semenets-Orlova Inna Andriivna – PhD in Political Science, Doctor of Public Administration, Professor, Director of the Educational and Scientific Institute of Management, Economy and Business, Interregional Academy of Personnel Management.

Editorial board

1. **Lyudmila Nikolayevna Akimova** – Doctor of Science in Public Administration, Ph.D. in Economics, Associate Professor, Honored Worker of Education of Ukraine, Professor of Finance and Economics of Nature Management Department, National University of Water and Environmental Engineering, Rivne, Ukraine.
2. **Tetiana Viktorivna Andrushchenko** – Doctor of Political Science, Professor, leading researcher of the Institute of Higher Education of National Academy of Educational Sciences of Ukraine.
3. **Eduard Andriyovych Afonin** – Doctor of sociological science, Professor, Professor of the Department of Political Analysis and Forecasting of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine.
4. **Anatolii Mykolaiovych Balashov** – Doctor of science in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Public Administration of the Interregional Academy of Personnel Management, President of the Ukrainian Academy of Science of Public Administration.
5. **Tetiana Viacheslavivna Bova** – Doctor of science in Public Administration, Associate Professor of the Dept. of Public Administration and Local Self-Government of the Kherson National Technical University.
6. **Volodymyr Hryhorovych Bodrov** – Doctor of economic science, Professor, Head of the Dept. of administration of National Economy and Economic Policy of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine.
7. **Volodymyr Hryhorovych Bulba** – Doctor of Science in Public Administration, Professor, Dean of the Faculty of Masters Preparation of Public Administration of the Kharkov Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine.
8. **Tetiana Oleksandrivna Butyrska** – Doctor of science in Public Administration, Associate Professor of the Dept. of Public Administration and Local Self-government of the Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas.
9. **Oleksii Leonidovych Valevskyi** – Doctor of science in Public Administration, Senior Researcher, Senior Research of the National Institute for Strategic Studies.
10. **Kostiantyn Oleksandrovych Vashchenko** – Doctor of Political Sciences, Head of the National Agency of Ukraine on Civil Service, member-correspondent of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Honored Economist of Ukraine.
11. **Andrzej Jan Wendt** – Habilitovanyy doctor of Earth Sciences in the field of geography, professor, Deputy Director from questions of Science and Development of Institute of the Oceanography and Geography of the Gdansk University (Poland).
12. **Larysa Anatoliivna Haievska** – Doctor of science in Public Administration, Associate Professor, chief of Management from Educational Work is a Chief of Department of Management of Knowledge of the National Academy of State Administration at President of Ukraine, Professor of Department of Management Education.
13. **Sylvia Hvozhdzhyevich –** Candidate of Science, Dept. of Administration and the National Security of State Higher Professional School. named Jakub from Paradyzhu in Lub- lin-Velykopolckomu (Gorzow Wielkopolski, Poland).
14. **Badry Nodarovych Hechbayya** – Doctor of Economics, Professor Asotsiirovanyy, Batumi State University of Shota Rustaveli. Faculty of Economics and Business. Managing of the Dept. of business management (Georgia).
15. **Volodymyr Ihorovych Hurkovskyi** – Doctor of science in Public Administration, First Deputy Director of the NGO "Center of studies of problems of public administration".
16. **Dadiy Nadezhda Vasilivna** – Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor, Head of the Department of Management and Marketing of the Kyiv National Linguistic University.
17. **Anzor Hemydovych Devadze** – Candidate of economic science, Doctor of Economics, professor, Sh. Rustaveli Batumi State University, Dept. of Tourism (Georgia).
18. **Svitlana Heorhiivna Denysiuk** – Doctor of Political Science, Professor of the Dept. Sociopolitical Sciences of the Vinnitsa National Technical University.
19. **Valerii Ivanovych Dovhan** – Doctor of science in Public Administration, Associate Professor of the Dept. of Public Administration and Local Self – government of Khmelnytsky University of Management and Law.
20. **Dragan Ivan Alexandrovich** – Doctor of Science in Public Administration, Senior Researcher, Professor of the Department of Economic Security, Public Administration and Administration of Zhytomyr State Technological University.
21. **Natalua Mykhailivna Drahomiretska** – Doctor of science in Public Administration, Professor of the Dept. of Philosophy and Social and Political Sciences of the Odessa Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine.
22. **Gargana Zhuleva –** Doctor PhD, Executive Director of the Bulgarian government's "Program of access to information" (Bulgaria).
23. **Ivanitskaya Olga Mikhailovna** – Doctor of Science in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Theory and Practice of Management of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute named after M. Sc. Igor Sikorsky".
24. **Irvin Studin –** PhD, Professor in the School of Public Policy and Governance of the University of Toronto, President of the Institute for XXI Century Questions, and also Editor-inChief and Publisher of Global Brief magazine (Canada).
25. **Roman Petrovych Kaidashev** – Doctor of juridical science, Associate professor, Professor of the Department of public administration of the Interregional Academy of Personnel Management.
26. **Evgeny Grigoryevich Kartashov** – Doctor of science in Public Administration, Head of the Department of Project Management and General Professional Disciplines, Institute of Management and Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.
27. **Kislov Denis Vasilievich** – Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor, Corresponding Member of the Ukrainian Academy of Sciences, Professor of the Department of Public Administration of the Interregional Academy of Personnel Management.
28. **Volodymyr Mykolaiovych Kozakov** – Doctor of science in Public Administration, Professor of public policy and social development of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine.

29. Oleksandr Anatoliiovych Kornievskyy – Doctor of Political Science, Associate professor, Chief Scientist of the National Institute for Strategic Studies (NISS).

30. Iryna Petrivna Krynychna – Doctor of science in Public Administration, Associate Professor, Professor Department of Public Administration and Local Self-Government of the Dnepropetrovsk Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine.

31. Oleksii Igorevych Kryukov – Doctor of science in Public Administration, Professor of the Dept. of Political Science and Philosophy of the Kharkiv Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine.

32. Yurii Oleksiyovych Lytvyn – Doctor of science in Public Administration, Professor, Head of the Dept. of Public Administration and Local government of the Academy of Municipal Management.

33. Ivan Petrovych Lopushynskyi – Doctor of science in Public Administration, Professor, Head of the Dept. of public administration and local government of the Kherson National Technical University.

34. Mykola Mykolaiovych Mykolaichuk – Doctor of science in Public Administration, Professor of the Dept. of economic and financial policy of the Odessa Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine.

35. Edward Vazhayevych Mikeladze – Candidate of Economic Science, Professor, Tbel Abuseridze Hichaurskiy University. Faculty of Economics and Business (Georgia).

36. Michel Maffesoli – Professor of the Paris Descartes University/Paris V (Paris, the French Republic).

37. Oleksandr Volodymyrovych Molodtsov – Doctor of science in Public Administration, Professor of the Dept. of Public Administration and Local Self-government of the Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas.

38. Tymofiy Valentinovich Motorenko – Professor of the Department of Public Administration of the Interregional Academy of Personnel Management, Doctor of Philosophy, Professor, Academician of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.

39. Svitlana Mykhailivna Naumkina – Doctor of Political Science, Professor of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky.

40. Oleksandr Mykhailovych Nepomni- ashchyi – Doctor of science in Public Administration, Professor, Academician of Academy of building of Ukraine, Professor of the Department of Public Administration of the Interregional Academy of Personnel Management, Honored Builder of Ukraine.

41. Larysa Mykolaivna Novak-Kaliaieva – Doctor of science in Public Administration, Associate Professor, Professor of the Dept. of Public Administration of the Lviv Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine.

42. Tetiana Vasylivna Novachenko – Doctor of science in Public Administration, Associate Professor of the Dept. of parliamentary and political management of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine.

43. Vitalii Mykolaiovych Oluiko – Doctor of science in Public Administration, Professor, Head of Khmelnitsky regional territorial office of the Antimonopoly Committee of Ukraine.

44. Oksana Ihorivna Parkhomenko-Kutsevil – Doctor of science in Public Administration, Head of the Department of Public Administration of the Interregional Academy of Personnel Management.

45. Konstantin Vladimirovich Pivovarov – Doctor of Science in Public Administration, Professor of the Department of Public Administration of the Interregional Academy of Human Resources Management.

46. Maria Ivanivna Piren – Doctor of Social Sciences, Professor, Head of the Dept. of the Chernivtsi National University.

47. Ruslan Mykolaiovych Pliushch – Doctor of science in Public Administration, Associate Professor of the Dept. of Public Administration and Local Self-government of the Kherson National Technical University.

48. Oleh Valentynovych Polovtsev – Doctor of science in Public Administration, Professor of the Dept. of Public Administration and Local Self-government of the Kherson National Technical University.

49. Oleksandr Vitaliiovych Radchenko – Doctor of science in Public Administration, Professor of the University of Jan Dluosha in Czestochowa (Poland).

50. Yevhenii Viktorovych Romat – Doctor of science in Public Administration, Professor, Head of the Dept. of marketing and advertising of the Kyiv National University of Trade and Economics.

51. Olha Mstyslavivna Rudenko – Doctor of science in Public Administration, Associate Professor, Director of the Research Institute of Public Administration and Management of the Chernihiv National Technological University.

52. Anatolii Oleksandrovych Ruchka – Doctor of Social Sciences, Professor, Chief researcher of the Institute of Sociology of National Academy of Science of Ukraine.

53. Serhii Yehorovych Sahanienko – Doctor of science in Public Administration, Professor of the Dept. of public administration and local government of the Odessa Regional Institute of Public Administration under the President of Ukraine of the National of Public Administration under the President of Ukraine.

54. Maiia Volodymyrivna Sitsinska – Doctor of science in Public Administration, Professor of the Dept. of Philosophy and Political Science of the National University of the State Tax Service of Ukraine.

55. Natalia Ivanivna Sobolieva – Doctor of Social Sciences, senior researcher, leading researcher of the Institute of Sociology of National Academy of Science of Ukraine.

56. Inna Hennadnvna Surai – Doctor of science in Public Administration, Associate Professor of the Department of Public Administration and Public Service of the National of Public Administration under the President of Ukraine.

57. Olena Volodymyrivna Sushyi – Doctor of science in Public Administration, Associate Professor, head of the laboratory of the Institute of Social and Political Psychology of the National Academy of Political Science of Ukraine.

58. Tadeusz Trocikowski – Doctor of Management Sciences, professor, corresponding member of the Regional Academy of Management, Chairman of the Regional Centre for European Integration (Poland).

59. Larysa Mykhailivna Usachenko – Doctor of science in Public Administration, Professor of the Department of Public Administration of the Interregional Academy of Personnel Management, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine.

60. Alina Anatoliivna Khaletska – Doctor of science in Public Administration, Professor, Head of the Dept. of Management of Organizations and Foreign Activity of the Volyn Institute of Economics and Management.

61. Tetiana Viacheslavîvna Filipenko – Doctor of science in Public Administration, Professor of the Interregional Academy of Personnel Management.

62. Olha Volodymyrivna Chervyakova – Doctor of science in Public Administration.

63. Yurii Zhanovych Shaigorodskyi – Doctor of Political Science, Associate professor, Chief Research Scientist of the

I. F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the NAS of Ukraine.

64. Yurii Valeriiovych Shpak – Doctor of science in Public Administration, Professor of the Dept. of Economics of the enterprise of the East European University of economics and management.

65. Alina Yuriivna Yakymchuk – Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Dept. of public administration, documentation and information activities of the National University of Water Household and Environment.

66. Jautrite Briede – Doctor of Law, Professor, University of Latvia, Faculty.

ЗМІСТ

Дуброва О. М.
Державна стратегія набору іноземних студентів у системі вищої освіти……10

Звірич В. В.
Вплив реформи децентралізації та медичної реформи на зміни в галузі охорони здоров'я ……20

Колєчкін В. Ю.
Роль і специфіка формування масової свідомості громадян в умовах сучасних інформаційних сфер: управлінський аспект……26

Кузик П. М.
Аналіз базових моделей розвитку публічного управління в Україні……34

Мойсіяха А. В.
Формування державної політики гуманітарного забезпечення в період військового конфлікту……38

Мацола І. В.
Інституційний механізм публічного управління розвитком соціальної сфери в сучасній Україні……46

Сердюк І. А.
Підходи публічного управління до інформаційної безпеки особистості……53

Сидоренко С. С.
Генеза публічного управління розвитком безбар'єрного простору у закладах освіти України……60

Старущенко Я. В.
Аналіз сучасного стану реалізації культурних прав і свобод громадян в Україні……70

Стоянович Д. Д.
Нормативний механізм публічного управління в умовах надзвичайних обставин в Україні……76

Тайєр Амро,
Основні класичні моделі комунікації у діяльності органів публічного управління……84

Чжан Фенхао,
Розбудова професійної діяльності публічних службовців у контексті імплементації євроінтеграційного вектору в Україні……89

Шевчук Р. В.
Проблеми реформування системи охорони здоров'я в сучасній Україні……95

Щокін Р. Г., Беленюк Ж. В.
Сучасні тенденції диджиталізації публічного управління у сфері фізичної культури та спорту ……102

УДК 351:316.4

https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-3(31)-1

Дуброва Оксана Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент, докторант, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, https://orcid.org/0000-0002-8150-1215

Dubrova Oksana Mykolaivna,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Doctoral Student, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, Frometivska str., 2, https://orcid.org/0000-0002-8150-1215

ДЕРЖАВНА СТРАТЕГІЯ НАБОРУ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. З метою нарощування обсягів експорту вищої освіти та вирішення основних стратегічних завдань та завдань з інтернаціоналізації ЗВО та більш активного його включення у світовий освітній простір, а також упорядкування взаємодії різних структур при рекрутингу іноземних студентів, запропоновано до розроблення державну стратегію набору іноземних студентів у сукупності зі стратегією інтернаціоналізації та комунікаційною стратегією вищої освіти. Зазначена стратегія повинна розроблятися з урахуванням всіх форм інтернаціоналізації всім форм навчання (основні освітні програми, включене навчання, програми додаткової освіти) і рівнів навчання. До неї можливо вносити коригування відповідно до отриманих результатів, тенденцій розвитку світового ринку вищої освіти та світового ринку праці, змін у нормативно-правових актах України, політичної та економічної сфери та стратегічних цілей, а також зміною портфеля освітніх програм та продуктів та затвердженим бюджетом.

Визначено основні завдання, які мають бути вирішені у ЗВО за допомогою стратегії інтернаціоналізації, а саме: розширення портфеля освітніх програм за рахунок магістерських програм іноземними мовами; міждисциплінарних програм; літніх та зимових шкіл для залучення іноземних студентів; програм онлайн навчання (англійською та українською мовами); розробка кредитних міждисциплінарних модулів, що реалізуються протягом семестру для збільшення кількості студентів за програмами включеного навчання; створення міжкультурного середовища, сприятливого для особистісного розвитку кожного студента; розвиток інституту наставництва; підвищення міжкультурних навичок через систему тренінгів з управління диверсифікацією в аудиторії; збереження найкращих випускників підготовчого відділення, бакалаврату, магістратури у ЗВО для подальшого навчання за освітніми програмами наступних ступенів; підвищення мотивації керівників та співробітників структурних підрозділів ЗВО; поліпшення культури прийому іноземних студентів; розвиток фонду підтримки міжнародної освіти; створення позитивного сучасного іміджу ЗВО; створення комфортного сприятливого середовища у ЗВО; перегляд агентських угод з метою встановлення вигідніших для університету умов; створення постійно діючої команди просування ЗВО.

Мета статті. Метою проведеного в поданій статті дослідження є визначення ролі та місця закладів вищої освіти у нарощуванні обсягів експорту вищої освіти.

Методологія. Методологію статті побудовано на базі всебічного вивчення розробок зарубіжних вчених, які внесли істотний внесок у розвиток теорії освітнього процесу: Р. Беккера, З. У. Брауна, Дж. Ганса, І. Гарсіа-Майнара, С. Кастанетті, С. Кінга, Дж. Мінцера, Р. Патріноса, Р. Псахаропаулоса, Дж. Сессіона, Р. Солдатоса, Р. Стоункша, Є. Тана, Дж. Хейвуда, Б. Чізвіка. При вивченні впливу вищої освіти на економічне зростання, інноваційну та патентну активність економіки використовувалися результати досліджень таких авторів, як П. Агійон, Х. Бадінжер, Р. Барро, З. Грихілес, Є. Денісон, Р. Дюр, Д. Йогерсон.

Наукова новизна. Розроблено стратегію набору іноземних студентів, яка у сукупності зі стратегією інтернаціоналізації та комунікаційною стратегією вищої освіти враховує всі форми навчання (основні освітні програми, включене навчання, програми додаткової освіти) і рівні навчання, тенденції розвитку світового ринку вищої освіти та світового ринку праці, зміни у нормативно-правових актах України, політичної та економічної сфери.

Висновки. Стратегія повинна припускати взаємодію з наступною цільовою аудиторією: міжнародні вступники та їхні батьки; випускники ЗВО та зарубіжних університетів; випускники підготовчого відділення; рекрутингові агенції; центри підтримки співвітчизників за кордоном; посольства; україномовні школи; університети; роботодавці; інші іноземні асоціації та організації, пов'язані з освітньою діяльністю. У результаті заходи в рамках запропонованої стратегії повинні сприяти розвитку наступних основних компонентів культури університету: виведення ЗВО до світових лідерів; збільшення кількості міжнародних дослідних проектів; підвищення відкритості освіти для іноземних студентів; залучення до освітньої діяльності провідних викладачів; створення та розвиток інфраструктури.

Ключові слова: державна стратегія набору, іноземні студенти, система вищої освіти.

STATE STRATEGY FOR RECRUITMENT OF FOREIGN STUDENTS IN THE SYSTEM OF HIGHER EDUCATION

Abstract. In order to increase the volume of exports of higher education and to solve the main strategic tasks and tasks of internationalization of higher education institutions and its more active inclusion in the world educational space, as well as to regulate the interaction of various structures in the recruitment of foreign students, it is proposed to develop a state strategy for the recruitment of foreign students in combination with the strategy internationalization and communication strategy of higher education. The specified strategy should be developed taking into account all forms of internationalization of all forms of education (basic educational programs, inclusive education, programs of additional education) and levels of education. It is possible to make adjustments to it in accordance with the results obtained, trends in the development of the world market of higher education and the world labor market, changes in the regulatory and legal acts of Ukraine, the political and economic sphere and strategic goals, as well as changes in the portfolio of educational programs and products and the approved budget.

The main tasks that must be solved in higher education institutions with the help of an internationalization strategy are defined, namely: expansion of the portfolio of educational programs at the expense of master's programs in foreign languages; interdisciplinary programs; summer and winter schools to attract foreign students; online training programs (in English and Ukrainian); development of credit interdisciplinary modules, which are implemented during the semester to increase the number of students in inclusive education programs; creation of an intercultural environment favorable for the personal development of each student; development of the mentoring institute; improvement of intercultural skills through a system of trainings on managing diversification in the audience; retention of the best graduates of the preparatory department, bachelor's degree, master's degree in higher education institutions for further study in the educational programs of the following degrees; increasing the motivation of managers and employees of structural subdivisions of higher educational institutions; improvement of the culture of reception of foreign students; development of the international education support fund; creation of a positive modern image of higher education institutions; creation of a comfortable and favorable environment in the institution of higher education; revision of agency agreements in order to establish more favorable conditions for the university; creation of a permanent team for the promotion of higher educational institutions.

The purpose of the article. The purpose of the research conducted in the presented article is to determine the role and place of higher education institutions in increasing the volume of exports of higher education.

Methodology. The methodology of the article is built on the basis of a comprehensive study of the developments of foreign scientists who made a significant contribution to the development of the theory of the educational process: R. Becker, Z. U. Brown, J. Hans, I. Garcia-Maynar, S. Castanetti, S. King, J. Mintzer, R. Patrinos, R. Psacharopoulos, J. Sessions, R. Soldatos, R. Stoneksh, E. Tan, J. Haywood, B. Chiswick. When studying the impact of higher education on economic growth, innovation and patent activity of the economy, the results of research by such authors as P. Aguillon, H. Budinger, R. Barro, Z. Grihiles, E. Denison, R. Dur, and D. Yogerson were used.

Scientific novelty. A strategy for the recruitment of foreign students has been developed, which, together with the strategy of internationalization and the communication strategy of higher education, takes into account all forms of education (basic educational programs, integrated education, programs of additional education) and levels of education, trends in the development of the global market of higher education and the global labor market, changes in normative legal acts of Ukraine, political and economic sphere.

Conclusions. The strategy should involve interaction with the following target audience: international entrants and their parents; graduates of institution of higher education and foreign universities; graduates of the preparatory department; recruiting agencies; support centers for compatriots abroad; embassies; Ukrainian-language schools; universities; employers; other foreign associations and organizations related to educational activities. As a result, measures within the framework of the proposed strategy should contribute to the development of the following main components of university culture: bringing higher education institutions to world leaders; increasing the number of international research projects; increasing the openness of education for foreign students; involvement of leading teachers in educational activities; creation and development of infrastructure.

Key words: state recruitment strategy, foreign students, higher education system.

1. Вступ

У сучасних умовах розвитку економіки точками зростання можуть стати два типи галузей, з одного боку, конкуренти на внутрішньому ринку, що мають експортний потенціал, з другого - конкуренти на світовому ринку, які сприяють розвитку постіндустріального устрою. З позиції рамкових умов постіндустріального укладу, за якого нематеріальні продукти розглядаються як основний продукт, інформація вільно поширюється, зростає віддача від нематеріальних ресурсів, відбувається криза посередництва, превалюють нематеріальні стимули, відбувається синергетичний ефект від об'єднання зусиль при реалізації проектів, переважає немаржинальний підхід, мультикультуралізм та глобалізація, ЗВО стають одним із основних акторів розвитку.

2. Першочергові рекомендації щодо залучення іноземних студентів на державному та регіональному рівнях

Спираючись на проведений аналіз найкращих світових практик щодо нарощування обсягів експорту вищої освіти (Петрова Я. Ю., Завербний А. С., 2021; Левченко О.М. , Плинокос Д.Д., 2015), а також наявних можливостей, загроз, сильних та слабких сторін української системи вищої освіти (Проект Стратегії маркетингу, 2021) були сформульовані першочергові рекомендації щодо залучення іноземних студентів на державному та регіональному рівнях.

Отже, першочерговими рекомендаціями щодо залучення іноземних студентів на державному рівні є такі:

- удосконалення законодавства у сфері роботи з іноземними громадянами, які вступають та навчаються на освітніх програмах вищої освіти;
- розроблення концепції загальнонаціональної системи залучення іноземних громадян на навчання у ЗВО України;
- удосконалення міграційного законодавства з метою залучення на навчання і подальшу трудову діяльність в Україні;
- скорочення термінів оформлення запрошень на навчання;
- забезпечення можливості продовження візи для випускників після закінчення навчання для легалізації документів чи вступу на нові освітні програми;
- розроблення проекту спрощення процедури видачі робочої візи міжнародним студентам та випускникам;
- розроблення та впровадження на рівні освітніх кластерів рекомендацій з архітектури, організації інформації та візуального подання інформації на офіційних сайтах ЗВО відповідно до загальної концепції.
- створення комплексного інформаційного середовища супроводу іноземних вступників та студентів;
- забезпечення на даному інформаційному ресурсі цифрового портфоліо, доступу до інфор-

мації про систему можливостей (онлайн-курси, олімпіади та конкурси, гранти та квоти тощо), формування нових компетенцій, досвіду та соціальних зв'язків.

Таким чином, лише в сукупності з виконанням даних першочергових рекомендацій можна розглядати питання, пов'язані з інтернаціоналізацією окремих ЗВО, оскільки для того, щоб ЗВО був включений як центр освітнього кластера, він повинен бути не тільки драйвером інноваційної діяльності регіону, але й мати потенціал для переходу до моделі «Університет 5.0».

Університет світового класу має бути доступним (надання освітнього контенту онлайн), гнучким (можливість здобуття освіти 24/7 з здобуттям сертифікатів), інноваційним (використання методів проектної роботи, а також індивідуальних планів навчання, у тому числі онлайн) та сфокусованим на розвитку професійних навичок (навчання за затребуваними професіями, міждисциплінарні курси з можливістю навчання іноземними мовами). Це пов'язано з тим, що на університет, що особливо позиціонує себе на залученні іноземних студентів, впливають сучасні технології, ціннісна освіта (бажання отримати повернення від вкладених інвестицій), важливість співпраці та кластерної взаємодії, превалювання глобального мислення.

Першочерговими рекомендаціями щодо залучення іноземних студентів на регіональному рівні є такі:

- створення сприятливого середовища перебування іноземних студентів у регіоні;
- розроблення ряду заходів щодо формування доступної соціальної інфраструктури для іноземних студентів, включаючи впровадження білінгвальних сервісів, комплексне забезпечення безпеки, створення служби підтримки іноземних студентів та спеціалістів у регіоні, які об'єднують ресурси зацікавлених сторін для вирішення завдань мовного супроводу, розміщення, харчування, реалізації профорієнтаційних програм працевлаштування а також проведення спортивних, культурно-масових, дозвільних заходів;
- забезпечення проведення на регулярній основі громадських зборів представників міжнародних офісів університетів регіону, міграційних служб, органів правопорядку, членів комітетів з молодіжної політики, спорту, культури, представників діаспор та ін. для оперативного вирішення питань пов'язаних з іноземними студентами, а також візит-професорами та представниками закордонних університетів;
- проведення спільно з установами вищої освіти міжнародних політичних, економічних, наукових, культурних та спортивних заходів для ефективної реалізації науково-освітнього, інфраструктурного та кадрового потенціалів регіону;
- розвиток співробітництва між органами влади та ЗВО регіону в галузі інтернаціоналізації вищої освіти;
- включення завдань та заходів з інтернаціоналізації вищої освіти у якості пріоритетного напряму розроблюваних стратегій регіону;
- укладення стратегічних угод про співпрацю між органами влади та ЗВО для інтенсифікації взаємодії в рамках вирішення завдань експорту вищої освіти та створення умов для супроводу та інтеграції іноземних студентів та випускників в економіку регіону;
- забезпечення включення керівництва та представників ЗВО регіону до складу регіональних делегацій при організації офіційних візитів до зарубіжних країн, у рамках яких передбачається презентація економічного, освітнього та кадрового потенціалу регіону, відвідування університетів, наукових та науково-освітніх центрів, для встановлення контактів та розширення взаємодії;
- активізація взаємодії з дипломатичними місіями з питань організації візитів іноземних делегацій до ЗВО, проведення міжнародних форумів та конференцій;
- розвиток співробітництва між ЗВО та бізнес-спільнотою регіону в галузі інтернаціоналізації вищої освіти;
- формування пулу перспективних бізнес-партнерів ЗВО регіону, які мають сучасну інфраструктуру та зацікавлених у залученні іноземних студентів на роботу та укладення стратегічних угод між ними для організації супроводу проектної діяльності, виробничих практик, стажувань та подальшого працевлаштування;
- сприяння взаємодії інноваційно-технологічних кластерів та регіональних науково-освітніх консорціумів у галузі інтернаціоналізації вищої освіти, координації спільної діяльності щодо залучення та супроводу іноземних студентів;

3. Схема впливу інституцій у сфері вищої освіти

У зв'язку з цим, представлено схему впливу інституцій у сфері вищої освіти (рис. 1).

Таким чином, з метою нарощування обсягів експорту вищої освіти та вирішення основних стратегічних завдань та завдань з інтернаціоналізації ЗВО та більш активного його включення у світовий освітній простір, а також упорядку-

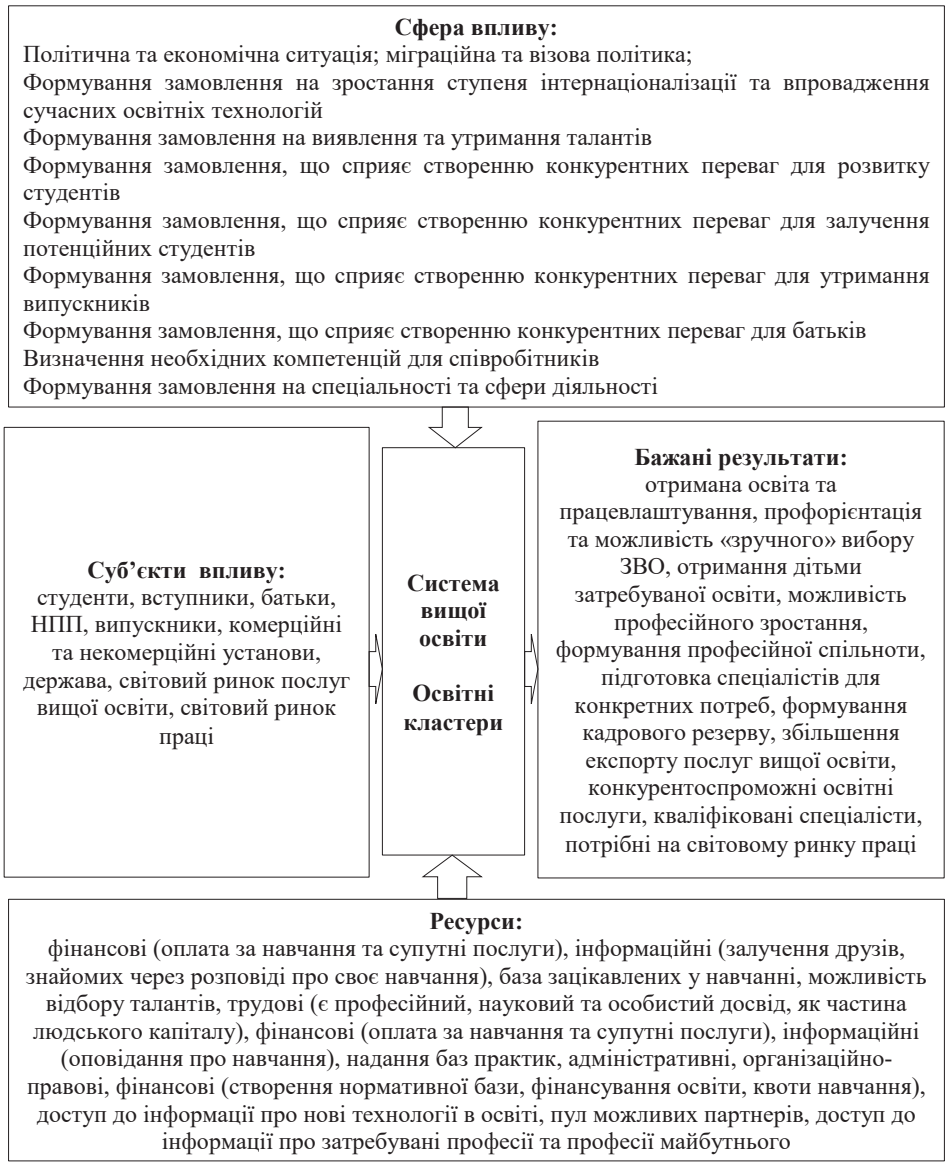

Рис. 1. Схема впливу інституцій на розвиток освітніх кластерів у процесі інтернаціоналізації вищої освіти

вання взаємодії різних структур при рекрутингу іноземних студентів, має бути розроблена стратегія набору іноземних студентів, у сукупності зі стратегією інтернаціоналізації та комунікаційною стратегією вищої освіти.

Ця стратегія повинна розроблятися з урахуванням всіх форм інтернаціоналізації всім форм навчання (основні освітні програми, включене навчання, програми додаткової освіти) і рівнів навчання. До неї можливо вносити коригування відповідно до отриманих результатів, тенденцій розвитку світового ринку вищої освіти та світового ринку праці, змін у нормативно-правових актах України, політичної та економічної сфери та стратегічних цілей, а також зміною портфеля освітніх програм та продуктів та затвердженим бюджетом.

Під час підготовки стратегії ЗВО необхідно також проводити аналіз ринку за внутрішніми джерелами: кількість отриманих заяв; тенденції набору; результати тестів; інформаційні матеріали; кількість заяв/кількість студентів; аналіз опитувань студентів, а також виробленого підходу, з урахуванням наступних параметрів: освітня інфраструктура (якість студентів, обсяг ринку), наявність структур, які просувають українську освіту); університети, що оперують на ринку (схема роботи, зіставлення з університетом, виділення переваг та недоліків); система освіти в порівнянні з українською, квота по студентам; цільові групи абітурієнтів у містах, попит на спеціальності, до яких ЗВО вступають; економічні чинники (ВВП, курс валюти, можливості фінансової підтримки); соціальні чинники (культура мобільності, просування вищої освіти на державному рівні, популярність соціальних систем, міжкультурні табу); канали просування:

у тому числі участь у заходах, що проводять рекрутингові агенції, випускники; очікування студентів.

Серед основних завдань, які мають бути вирішені у ЗВО за допомогою стратегії інтернаціоналізації, можна виділити наступні.

1. Розширення портфеля освітніх програм рахунок магістерських програм іноземними мовами; міждисциплінарних програм; літніх та зимових шкіл для залучення іноземних студентів; програм онлайн навчання (англійською та українською мовами). Для прямого набору до магістратури необхідно збільшити кількість програм, що повністю реалізуються іноземною мовою, за всіма науково-освітніми напрямками університету.

2. Розробка кредитних міждисциплінарних модулів, що реалізуються протягом семестру для збільшення кількості студентів за програмами включеного навчання.

3. Створення міжкультурного середовища, сприятливого для особистісного розвитку кожного студента.

4. Розвиток інституту наставництва.

5. Підвищення міжкультурних навичок через систему тренінгів з управління диверсифікацією в аудиторії.

6. Збереження найкращих випускників підготовчого відділення, бакалаврату, магістратури у ЗВО для подальшого навчання за освітніми програмами наступних ступенів.

7. Підвищення мотивації керівників та співробітників структурних підрозділів ЗВО щодо реалізації різних аспектів набору: розробка підготовчих курсів для складання іспитів, курсів іноземною мовою.

8. Поліпшення культури прийому іноземних студентів: відповіді запити, програми академічної підтримки, прикріплення куратора/тьютора з числа студентів, організація Центру академічної підтримки іноземних учнів.

9. Розвиток фонду підтримки міжнародної освіти (зокрема за рахунок збільшення вартості навчання для іноземних студентів). Виділення фонду на реалізацію заходів щодо набору іноземних студентів згідно з планом заходів, у тому числі фонду стипендій для кращих випускників бакалаврату університету та міжнародних вступників до магістратури.

10. Створення позитивного сучасного іміджу ЗВО, використовуючи різні канали для просування університету, які включають спеціалізований сайт для абітурієнтів, брендові рекламні майданчики, міжнародні майданчики онлайн-навчання, соціальні мережі залежно від регіону, міжнародні ЗМІ в окремих регіонах, виставки, агентів.

11. Створення комфортного сприятливого середовища у ЗВО, що включає розвинену навчально-наукову та соціальну інфраструктуру, для реалізації особистого та професійного потенціалу студентів.

12. Перегляд агентських угод з метою встановлення вигідніших для університету умов.

13. Створення постійно діючої команди просування ЗВО.

Розглянемо докладніше ряд каналів просування та механізмів, що сприяють інтернаціоналізації.

1. Іншомовний сайт. Завдяки проведеному аналізу сайтів українських та міжнародних університетів можна сформулювати наступні пропозиції для сайтів українських університетів, які використовуються для набору іноземних студентів: має бути легший єдиний доступ до інформації про діяльність ЗВО. Усі сайти підрозділів повинні мати єдиний дизайн та стиль з основним сайтом та перебувати на його доменному імені. Використання одним університетом кількох доменів одна з головних помилок при формуванні єдиного бренду; іншомовна версія сайту має бути повноцінною, або використовуватися як міні-сайт. Вся інформація має регулярно оновлюватися; зміст іншомовних версій сайтів має бути орієнтований на широку аудиторію, що включає іноземних студентів, їхніх батьків, потенційних партнерів; необхідний сучасний дизайн з використанням якісного контенту, починаючи від змісту та закінчуючи фотографіями. Сайт повинен мати сучасний дизайн та технології (з використанням 3Е-моделей та інфографіки), бути зручним у навігації, містити постійно оновлювану інформацію головної сторінки, а також мати версії для мобільних пристроїв, можливість інтегруватися із соціальними мережами; необхідно розробити рекомендації для іншомовної версії сайту подібно до існуючих вимог до структури офіційного сайту освітньої організації та формату подання на ньому інформації, в яких був би єдиний глосарій термінів, що використовуються на сайті, а також знаходилися інструкції щодо заповнення іншомовної версії сайту; у іншомовних версій сайтів обов'язково має бути прив'язка до соціальних мереж відповідною іноземною мовою для просування інформації та більш ефективного використання інструменту.

2. Соціальні мережі. Використання для інформування та складання коментарів про університет, просування освітніх програм, «про-

давальної реклами» та SEO-просування. Створення спеціалізованих груп у найпопулярніших соціальних мережах.

3. Контентний маркетинг. Використання іміджевої та інтернет-реклами.

4. Рекламні матеріали. Ефективне використання рекламних матеріалів має підпорядковуватися низці основних вимог. Проведення рекламної кампанії має здійснюватися у такій послідовності: визначення цілей та завдань; визначення предметів та об'єктів рекламного впливу; розробка стратегії; розробка рекламного бюджету; вибір необхідних каналів та засобів поширення; розробка брендбука, а також стилю та дизайну рекламних матеріалів; розробка плану рекламних заходів; проведення рекламної кампанії; оцінка ефективності (зокрема, з урахуванням опитувань залучених клієнтів).

5. Виставки. Презентація ЗВО на міжнародних виставках, виставках, які організовують приватні юридичні агенції, має здійснюватися регулярно для того, щоб у іноземних громадян сформувався ефект звикання до ЗВО, а також посилився бренд ЗВО. Для більшого ефекту, крім участі у виставці, можливо проводити майстер-класи в школах, ЗВО партнерах, а також організовувати конкурси та олімпіади, пробні тестування для вступу. Для більшого охоплення, а також скорочення витрат можлива участь у виставках представників ЗВО, що входять до освітнього кластера.

6. Команда просування: робота з іноземними вступниками з різних країн у рамках окремого структурного підрозділу ЗВО скрутна і не доцільна (мала частина охоплення цільової аудиторії, великі витрати), тому оптимізація коштів на основі єдиної команди виглядає логічним рішенням (одночасна робота із залучення вступників на весь комплекс напрямів підготовки та освітніх програм, просування бренду університету загалом). Також створення команди просування дозволить об'єднаній групі більш прицільно займатися маркетингом освітніх програм університету та працювати з потенційними абітурієнтами у зарубіжних країнах на користь усіх структурних підрозділів університету. У рамках освітнього кластера також можливе створення єдиної команди просування для оптимізації ресурсів та більшого охоплення цільової аудиторії.

7. Гранти. Для залучення іноземних студентів можливе проведення конкурсів на здобуття грантів на навчання у ЗВО. Також для розвитку програм академічних обмінів важливою є участь ЗВО у грантових програмах.

8. Розвиток інфраструктури. Для залучення іноземних студентів необхідний розвиток додаткової інфраструктури: комфортабельні гуртожитки, широкосмуговий, швидкісний Wi-Fi з доступом по всьому кампусу, наявність спортивних об'єктів, власних медичних центрів, можливостей для індивідуальної чи командної роботи у коворкінг-центрах чи проектних лабораторіях, доступ до об'єктів університету 24/7.

9. Взаємодія з ЗВО, науковими, комерційними та некомерційними підприємствами.

10. Взаємодія з органами влади. В даному випадку можливо кілька шляхів розвитку: участь співробітників ЗВО у складі різних координаційно-експертних органів, робітничих та експертних груп при міністерствах та відомствах усіх рівнів влади, що сприяє розвитку бренду ЗВО; залучення студентів до вирішення практикоорієнтованих завдань, сформульованих різними міністерствами та відомствами, що сприяє підвищенню якості освіти; участь представників органів влади у наглядових радах ЗВО, а також різних заходах ЗВО регіонального чи державного масштабу, що також сприяє розвитку бренду ЗВО.

11. Мотивація та утримання студентів та випускників. В рамках діяльності з інтернаціоналізації необхідно також проводити роботу з іноземними студентами, які навчаються в університеті та випускниками. У зв'язку з цим актуальними будуть презентації основних освітніх програм для студентів підготовчого відділення та випускників. Залучення слухачів підготовчого відділення до факультетських заходів та проектів у рамках тижнів академічної мобільності. Забезпечення комфортного академічного та соціального середовища для іноземних студентів. Для мотивації та утримання іноземних студентів та випускників необхідно створення сприятливої атмосфери для розвитку освітніх, наукових та творчих талантів, формування студентських команд та уподобань, у тому числі за допомогою заходів, спрямованих на інтеграцію культур, формування міжкультурних, комунікативних та професійно-комунікативних компетенцій, а також поліпшення соціально-побутових умов та якості навчання.

12. Супровід іноземних вступників, студентів та випускників. Супровід іноземних вступників має здійснюватись на базі єдиного інформаційного простору, в рамках якого будуть організовані відповіді в режимі онлайн на запити зареєстрованих абітурієнтів, подальша взаємодія та нагадування про університет, а також курування процесу формування пакету документів та їх

подання до університету. Супровід іноземних студентів ґрунтується на тому, що для зняття мовного бар'єру мало лише створити іншомовну програму, необхідно проводити більш серйозну діяльність, що складається з системної роботи за такими блоками: надання мовної підтримки іноземних студентам (як українською мовою, для забезпечення комфортного перебування в країні, так і з англійської (або будь-якої іншої мови якою ведеться навчання), для тих, у кого дана мова не є рідною); сприяння міжкультурній комунікації між національними та іноземними студентами; навчання співробітників ЗВО навичкам міжкультурної взаємодії, ведення занять іноземною мовою.

Крім подолання мовного бар'єру, необхідно займатися питаннями адаптації іноземних студентів до специфіки навчання у ЗВО. Для вирішення цього питання необхідно, по-перше, використовувати метод наставництва (закріплення найбільш активних студентів та викладачів за групою іноземних студентів для своєчасного вирішення їхніх питань), по-друге, організовувати міжкультурні заходи (наприклад, фестивалі культур), по-третє, сприяти формуванню професійних компетенцій студента та побудови соціальних зв'язків із професійною спільнотою, а також організація інтерклубів. Таким чином, при адаптації іноземних студентів необхідно враховувати такі форми: формальну адаптацію (пристосування до нового соціокультурного та освітнього середовища, у тому числі мови спілкування), дидактичну адаптацію (пристосування до іншої освітньої системи, форми та методи викладання), біологічну адаптацію (пристосування до нового клімату, часового поясу). Супровід іноземних випускників здійснюється на базі асоціації випускників - формування майданчика для взаємодії іноземних студентів та випускників, які є носіями кращих традицій університету, для трансляції їхнього досвіду та престижу навчання цільової аудиторії.

13. Майстер-класи. Проведення цікавих майстер-класів у зарубіжних країнах для демонстрації інноваційних технологій та методик навчання, залучення міжнародних абітурієнтів.

14. Вебінари. Діяльність зі створення вебінарів ґрунтується на трьох основних складових: 1) освітня складова: викладачі університету роблять презентацію у дистанційному режимі з цікавих тематик, що дозволяє залучити іноземних абітурієнтів цікавим контентом, унікальними методиками; 2) соціальна складова: інтерв'ю з лідерами думок з питань щодо умов та змісту навчання, соціального життя університету; 3) профорієнтаційна складова: огляди освітніх програм та університету загалом представниками адміністративних структур чи іншими людьми компетентними у цьому питанні.

15. Освітні інтернет-майданчики, онлайн-навчання. Пропонується проводити навчальні дистанційні курси на популярних освітніх майданчиках (наприклад, Coursera; World Education University), що сприятиме зростанню іміджевої складової ЗВО. Розробку та реалізацію курсів, у тому числі в рамках дистанційного навчання, передбачається розглядати як міждисциплінарний проект, який здійснюється командою фахівців різного профілю: від авторів курсу, педагогічних дизайнерів та викладачів, задіяних у його розробці та реалізації, до фахівців у галузі інформаційних технологій та маркетингу освітніх послуг, що забезпечують його функціонування, адаптацію та просування на ринку.

16. Олімпіади та конкурси. Для залучення іноземних студентів на навчання до України ЗВО можливо як організувати власні олімпіади та конкурси, так і брати участь у проведенні єдиних олімпіад та конкурсів, за підсумками яких переможці могли б користуватися пільговими умовами при вступі (зараховуватися як індивідуальні досягнення або дозволяти проходити без іспитів у магістратуру) або виграти грант на навчання у літніх/зимових школах або проектних змінах.

17. Літні / зимові школи та проектні зміни. Можливе проведення літніх та зимових шкіл та проектних змін на базі ЗВО, спрямованих на розвиток в учасників творчих здібностей та інтересу до науково-дослідної та проектної діяльності, популяризації наукових напрямів ЗВО, а також залучення потенційних іноземних абітурієнтів на освітні програми бакалаврату, магістратури та аспірантури. Тематична або міждисциплінарна освітня програма, що реалізується в рамках проектної школи, повинна включати наступні модулі: освітній/лекційний модуль, у рамках якого учасники проектної школи відвідують інтерактивні лекції та майстер-класи провідних науково-педагогічних співробітників, експертів-практиків, технологічних підприємців та представників влади, а також проходять профорієнтаційне тестування та кар'єрне консультування, беруть участь у тренінгах з командоутворення; модуль проектної діяльності, в рамках якого учасники за підтримки наставників працюють у командах над науковим, інноваційним чи прикладним проектом, паспорт якого розроблено відповідно до кейсу, представленого

індустріальним партнером. Завершується навчання презентацією проектів у рамках відкритої підсумкової конференції відповідно до тематичного напряму та у присутності експертів з числа провідних учених, представників влади, індустріальних партнерів.

18. Створення брендових освітніх програм.

Важливою проблемою у розвитку інтернаціоналізації є мовний бар'єр. У зв'язку з цим, необхідно створювати умови та розвивати освітні програми іноземними мовами. Таким чином, для залучення іноземних вступників необхідно створення мультимовних міждисциплінарних програм із можливостями індивідуального розвитку учнів з допомогою включення різних треків.

19. Мотивація та адаптація персоналу ЗВО. Конкурентні переваги науково-педагогічних працівників та адміністративно-управлінського персоналу формуються з урахуванням різних факторів, які можна об'єднати в наступні групи:

- психофізіологічні чинники: наявність розумових та творчих здібностей, певного рівня знань, навичок, умінь та професійного досвіду; моральні та психологічні якості особистості; комунікативних здібностей.

- кадрова політика ЗВО: створення спеціалізованих умов щодо розвитку кадрового потенціалу, у тому числі за рахунок організації спеціалізованих конкурсів та грантів, створення карт професійного розвитку, організації навчання та підвищення кваліфікації, підтримки молодих спеціалістів, створення системи бонусів та стимулювання. Крім розвитку власних кадрів ЗВО може залучати найбільш конкурентних викладачів з інших ЗВО, у тому числі тих, хто перебуває за кордоном, при використанні стратегій інтернаціоналізації провідних країн-експортерів вищої освіти, серед яких: стратегія залучення кваліфікованої робочої сили та стратегія розширення можливостей. Так, у кожному ЗВО для ефективного планування та управління персоналом повинні використовуватися спеціальні стратегії, що складаються з наступних взаємопов'язаних основних підсистем: підбір та збереження персоналу (придбання талантів), оцінка діяльності кожного співробітника з точки зору реалізації цілей ЗВО (виявлення талантів), професійне навчання та розвиток персоналу у тому числі за рахунок інформаційного обміну між співробітниками чи внутрішньоорганізаційної комунікації (розвиток талантів); винагорода персоналу (впровадження талантів). Особливістю стратегічного управління персоналом ЗВО є те, що у даному підході інвестування у розвиток людського капіталу відбувається заради отримання певних результатів в межах єдиної стратегії ЗВО. Серед факторів успішного стратегічного управління персоналом ЗВО можна виділити такі: закріплення діяльності щодо стратегічного управління персоналом як невід'ємної частини управління ЗВО; інтеграція заходів в рамках стратегічного управління персоналом ЗВО в єдину стратегію ЗВО;

- пріоритезація персоналу ЗВО як основного ресурсу; проведення аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища для проведення SWOT-аналізу в системі стратегічного управління персоналом ЗВО; цілі, які задаються в рамках стратегічного управління персоналом, повинні відповідати принципу SMART (конкретні, вимірні, досяжні, реалістичні). Заходи зі стратегічного управління персоналом найуспішніші за розвиненої корпоративної культури, тобто тих переваг, заради яких співробітники хочуть працювати саме в цій організації, принципів та методів, які застосовуються при організації робочого процесу, та внутрішнього клімату.

4. Висновки

Таким чином, для утримання цінних співробітників та залучення нових, у тому числі з-за кордону, в установі вищої освіти має бути чітка система цінностей, що сприятиме розвитку корпоративних традицій, ділових відносин і, як наслідок, просуванню «установки на талант» від адміністративно- управлінського персоналу до решти співробітників, завдяки якій співробітники повинні отримувати задоволення від спільної роботи один з одним, продовжувати роботу в даному колективі, самі підвищувати свій професійний рівень та допомагати в цьому колегам, обмінюючись знаннями та досвідом. Також вони мають бути готові працювати заради загального блага ЗВО, його зростання та розвитку, отримуючи за це певну матеріальну та нематеріальну винагороду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Петрова Я. Ю., Завербний А.С. Проблеми та перспективні шляхи нарощування обсягів експортування наукомістких послуг Україною в умовах Євроінтегрування. *Фондовий ринок України: перспективи розвитку і світовий досвід державного регулювання*. 2021. № 2 (6). С. 231-239.
2. Левченко О.М., Плинокос Д.Д. Експорт освітніх послуг вищими навчальними закладами україни у вимірі глобалізаційних процесів. *Економіка: реалії часу.* 2015. № 4 (20). С. 210-216.
3. Проект Стратегії маркетингу послуг з вищої освіти на міжнародному освітньому ринку на період до 2025 року. Київ: МОНУ, 2021. 49 с.

REFERENCES:

1. Petrova Ya. Yu., Zaverbnyy A. S. (2021), Problemy ta perspektyvni shlyakhy naroshchuvannya obsyahiv eksportuvannya naukomistkykh posluh Ukrayinoyu v umovakh Yevrointehruvannya [Problems and promising ways of increasing the volume of exports of knowledge-intensive services by Ukraine in the conditions of European integration]. *Fondovyy rynok Ukrayiny: perspektyvy rozvytku i svitovyy dosvid derzhavnoho rehulyuvannya*. Vol. 2 (6). Pp. 231-239 [in Ukrainian].
2. Levchenko O.M. , Plynokos D.D. (2015), Eksport osvitnikh posluh vyshchymy navchal′nymy zakladamy ukrayiny u vymiri hlobalizatsiynykh protsesiv [Export of educational services by higher educational institutions of Ukraine in the context of globalization processes]. *Ekonomika: realiyi chasu*. Vol. 4 (20). Pp. 210-216 [in Ukrainian].
3. Proekt Stratehiyi marketynhu posluh z vyshchoyi osvity na mizhnarodnomu osvitn'omu rynku na period do 2025 roku (2021), [Project of the Marketing Strategy of higher education services on the international educational market for the period up to 2025]. Kyiv: MONU [in Ukrainian].

УДК 35.316

https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-3(31)-2

Звірич Віталій Васильович,
кандидат медичних наук, докторант кафедри управління та бізнес-адміністрування Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57, e-mail: Zvirvit@ukr.net, https://orcid.org/0000-0002-3502-1886

Zvirych Vitalii Vasylovych,
PhD in Medicine, Candidate of the Department of Management and Business Administration Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 76018, Ivano-Frankivsk, Shevchenka str., 57, e-mail: Zvirvit@ukr.net, https://orcid.org/0000-0002-3502-1886

ВПЛИВ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА МЕДИЧНОЇ РЕФОРМИ НА ЗМІНИ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Анотація. ***Мета роботи.*** Сучасна галузь охорони здоров'я перебуває у надзвичайно складних умовах функціонування. Реформа децентралізації, медична реформа, пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення росії на Україну створили значну кількість викликів та проблем у діяльності медичних закладів. Незавершеність одних реформувань ускладнюється початком інших, а також форс-мажорними обставинами, які створюють додаткові негативні умови для забезпечення функціонування медичних закладів в Україні. Метою даної роботи є дослідження основних результатів проведених децентралізаційних змін та впливу цих результатів на функціонування медичних закладів в Україні. Оскільки у процесі реформувань надзвичайно важливим є систематичний моніторинг і оцінка проміжних результатів досліджень. ***Методологія.*** Методологія даного дослідження базується на комплексному аналізі результатів реформувань у галузі охорони здоров'я. У процесі такого аналізу досліджувався сам процес реформування (механізми, підходи і методи), а також наслідки із застосуванням вивчення причинно-наслідкових зв'язків. Дослідження проведено у регіональному розрізі в межах обласних центрів України. ***Наукова новизна.*** Наукова новизна даного дослідження полягає в обґрунтованих наслідках двох процесів реформувань: адміністративно-територіального устрою та медичної реформ. При цьому детально оцінено наслідки впливу обох реформ на діяльність медичних закладів. Визначено переваги і недоліки отриманих результатів реформувань у галузі охорони здоров'я. Обґрунтовано перспективи розвитку сучасної ситуації на основі екстраполяції результатів попередніх етапів реформи з децентралізації. ***Висновки***. Дослідження наслідків децентралізаційних реформувань та їх впливу на функціонування медичних закладів має важливе прикладне значення, оскільки дає можливість розробити та обґрунтувати систему заходів для попередження та уникнення ризиків, які можуть виникнути на наступних етапах реформаційних змін.

Ключові слова: публічне управління, децентралізація, результати, галузь охорони здоров'я, вплив.

IMPACT OF DECENTRALIZATION AND MEDICAL REFORM ON CHANGES IN THE HEALTHCARE INDUSTRY

Abstract. ***The purpose of the research***. The modern health care industry is in extremely difficult operating conditions. Decentralization reform, medical reform, the COVID-19 pandemic and the full-scale Russian invasion of Ukraine have created a significant number of challenges and problems in the operation

of medical institutions. The incompleteness of some reforms is complicated by the start of others, as well as by force majeure circumstances that create additional negative conditions for ensuring the functioning of medical institutions in Ukraine. The purpose of this work is to study the main results of the decentralization changes and the impact of these results on the functioning of medical institutions in Ukraine. Because in the process of reforms, systematic monitoring and evaluation of intermediate research results is extremely important.

Methodology. The methodology of this study is based on a comprehensive analysis of the results of reforms in the field of health care. In the process of such an analysis, the reformation process itself (mechanisms, approaches and methods) was studied, as well as the consequences using the study of cause-and-effect relationships. The study was conducted regionally within the regional centers of Ukraine. ***Scientific novelty.*** The scientific novelty of this research lies in the substantiated consequences of two reform processes: administrative-territorial system and medical reforms. At the same time, the consequences of the impact of both reforms on the activities of medical institutions were assessed in detail. The advantages and disadvantages of the obtained results of reforms in the field of health care are determined. The prospects for the development of the current situation are substantiated based on the extrapolation of the results of the previous stages of the decentralization reform. ***Conclusions.*** The study of the consequences of decentralization reforms and their impact on the functioning of medical institutions has an important applied value, as it makes it possible to develop and justify a system of measures to prevent and avoid risks that may arise at the next stages of reformation changes.

Key words: public administration, decentralization, results, health sector, impact.

Вступ.

Сучасна система публічного управління в Україна впродовж останніх п'яти-шести років перебуває у фазі активного реформування. Більшість галузей державного управління супроводжуються додатковими внутрішніми реформами. Такий стан постійних змін, нововведень вимагає від керівництва в публічній службі та в органах місцевого самоврядування чималої уваги та здібностей. Сьогодні, крім складностей реформувань, українське суспільство перебуває в умовах повномасштабної війни, а це важчий виклик для управлінців на різних рівнях публічного управління. Сучасні умови вимагають від управлінців не просто м'яких навичок з розв'язання проблем, а з пошуку виходу з майже безвихідних ситуацій та подолання кризових ситуацій.

Реформаційні впровадження в контексті децентралізації, які реалізовано останнім часом в Україні мають певні позитивні та негативні наслідки.

Галузь охорони здоров'я на даний час перебуває у складніших умовах ніж багато інших галузей, оскільки по-перше, на неї впливає реформа адміністративно-територіального устрою, по-друге, пандемія COVID-19 мала негативний вплив на функціонування галузі, по-третє, медична реформа різних ланок медично допомоги передбачає значні зміни в організації роботи.

Тому актуальним завданням для науковців є постійний систематичний моніторинг змін у процесі здійснення реформувань та аналізу проміжних результатів реформи.

Методика, концепція і принципи реалізації реформ у сфері децентралізації влади та медичної реформи в Україні визначені основними стратегічними та тактичними документами: Національною стратегією реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2020 років (Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2020 років, 2015) та Концепцією реформи фінансування системи охорони здоров'я, що введена в дію Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 1013-р. (Концепція реформи фінансування системи охорони здоров'я, 2016). У цих нормативних документах обґрунтовано принципові засади, правила та основні механізми провадження медичної реформи первинної, вторинної та екстреної ланки медичної допомоги.

У наукові літературі здебільшого науковці акцентують увагу на теоретичних засадах, методах, механізмах реалізації медичної реформи, зокрема у наукових працях: М. Дмитришина, Р. Дмитришина, В. Якубів, А. Загороднюка (Дмитришин, 2021), З. Гладуна (Гладун, 2005), В. Ровенської, Є. Саржевської (Ровенська, 2019), Л. Потравки (Потравка, 2021). Водночас питання, що пов'язані з дослідженням проміжних результатів реформаційних змін висвітлені не достатньо.

Мета статті полягає в аналізі проміжних результатів реформаційних змін в галузі охорони здоров'я на сучасному етапі з обґрунтуванням позитивних і негативних наслідків.

Методологічні основи реформування галузі охорони здоров'я в Україні.

Сучасна галузь охорони здоров'я України перебуває у фазі активного реформування. У 2014 року в Україні розпочались процеси децентралізації з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (Концепція реформи фінансування системи охорони здоров'я, 2016). У Концепції декларувалось, що основна мета реформування полягала у вирішенні основних проблем функціонування органів місцевого самоврядування. Серед таких визначених основних проблем, що стосуються досліджуваної галузі було віднесено:

1) низька якість надання послуг через фінансову, ресурсну та іншу неспроможність багатьох органів місцевого самоврядування;

2) відсутність позитивних тенденцій у розвитку матеріально-технічної бази та соціально-культурного розвитку територій;

3) низький рівень управлінської спроможності органів місцевої влади, зокрема через зниження рівня професіоналізму працівників з огляду на непрестижність професії та низьку заробітну плату;

4) високий рівень концентрації повноважень органів виконавчої влади;

5) погіршення демографічної ситуації у регіонах через поширення урбанізаційних та міграційних процесів.

Водночас відповідні зміни щодо фінансування розвитку територій були прийняті змінами до Бюджетного та Податкового кодексів.

Вплив результатів адміністративно-територіальної та медичної реформи на галузь охорони здоров'я в Україні

Результати впливу адміністративно-територіальної реформи на систему охорони здоров'я стосуються того, що в результаті реформування лікарні змінюють підпорядкування з бюджетного централізованого утримання, районів до територіальних громад. Водночас слід зазначити, що зі змінами до Бюджетного кодексу щодо фінансування медичних закладів через ОТГ, а не райони, не передбачено закриття районних лікарень, а лише зміна їх підпорядкування.

У цьому аспекті позитивним є те, що більшість свого бюджету лікарня отримує не з ОТГ, а від Національної служби здоров'я України. Так, відповідно до концепції реформи та чинного законодавства гроші повинні спрямовуватись не на утримання «ліжко-місць», і «йти за пацієнтом». Тому якщо лікарня відповідає усім необхідним вимогам, то вона укладає договір на надання медичних послуг з Національною службою здоров'я України та отримує плату за свої послуги. Таким чином за рахунок договорів з НСЗУ покриваються витрати лікарні на заробітну плату персоналу. Інші витрати – комунальні платежі, витрати на ремонт, на придбання обладнання, на розвиток – мають покриватись за рахунок коштів самої лікарні чи територіальної громади. І цілком очевидно, що невдовзі ті громади, які не мають коштів на утримання лікарень, на інвестиції в нове обладнання будуть поступово втрачати пацієнтів, оскільки пацієнт шукатиме краще обладнане та інноваційніше місце для лікування. Оскільки відповідно до медичної реформи пацієнт може вільно обирати лікаря та медичний заклад, то у галузі охорони здоров'я поступово зростатиме конкуренція між медичними закладами та лікарями.

Це, в свою чергу, означає, що керівництво лікарні задля виживання у конкурентних умовах та розвитку старатиметься залучати додаткові кошти на оновлення обладнання, раціонально використовувати наявні надходження та наймати найкращих лікарів за якими будуть «іти пацієнти». Таким чином опосередковано підвищується актуальність питання ефективного функціонування та управління персоналом у медичних закладах.

Кількісна характеристика функціонування медичних закладів в Україні

Станом на 01.01.2022 р. в Україні функціонувало всього 1135 лікарняних закладів різного рівня, основні з яких наведено у табл. 1.

Як видно з табл. 1 мережа медичних закладів розміщена відносно рівномірно по областях України. Так, щодо обласних лікарень та дитячих обласних лікарень, то вони розміщені в середньому по 1 на область. Найбільша кількість серед усіх медичних закладів в Україні є міських лікарень, загалом їх кількість становить 417, з яких найбільше зосереджено в Дніпропетровській та Харківській областях, відповідно 36 та 31 заклад, а найменша кількість в Чернівецькій області – 4 заклади.

Кількість дитячих міських лікарень в Україні становить 43, але не в кожній області вони працюють. Так, наприклад у Вінницькій, Волинській, Київській, Луганській та Херсонській областях немає міських дитячих лікарень. Подібна ситуація спостерігається щодо міських лікарень швидкої допомоги, їх в Україні є тільки 13, тобто розміщені тільки в половині областей країни.

Особливого аналізу потребує питання розосередженості районних лікарень, оскільки саме

Таблиця 1

Характеристика мережі медичних закладів в Україні станом на 01.01.2022 р.

Види медичних закладів	Обласні лікарні	Дитячі обласні лікарні	Міські лікарні	Дитячі міські лікарні	Міські лікарні швидкої допомоги	Районні лікарні	Пологові будинки	Спеціалізовані лікарні
АР Крим	0	0	0	0	0	0	0	0
Вінницька	1	1	15	0	1	0	2	9
Волинська	1	0	4	0	0	6	2	5
Дніпропетровська	1	1	36	3	2	13	5	11
Донецька	1	1	27	1	1	1	3	3
Житомирська	1	1	21	1	0	1	1	2
Закарпатська	1	1	12	1	0	5	1	6
Запорізька	1	1	15	2	1	1	5	2
Івано-Франківська	1	1	24	2	0	3	2	7
Київська	2	2	16	0	0	3	2	2
Кіровоградська	1	1	22	2	1	0	1	0
Луганська	1	1	5	0	0	0	0	1
Львівська	1	2	25	3	1	8	4	4
Миколаївська	1	1	7	1	1	0	3	4
Одеська	1	1	19	3	0	1	5	1
Полтавська	1	1	10	2	0	0	2	4
Рівненська	1	1	16	1	0	6	3	1
Сумська	1	1	18	2	0	0	2	1
Тернопільська	1	1	22	1	1	6	1	4
Харківська	1	2	31	4	1	2	7	7
Херсонська	1	1	5	0	0	8	1	2
Хмельницька	1	1	24	1	0	0	2	2
Черкаська	1	1	5	2	1	1	2	1
Чернівецька	1	1	4	1	1	0	2	0
Чернігівська	1	1	15	1	0	0	2	0
м. Київ	0	1	19	9	1	0	8	13
Україна	25	27	417	43	13	65	68	92

**Джерело: розраховано на основі даних Центру медичної статистики МОЗ України (Центр медичної статистики МОЗ України, 2022).*

їх статус у процесі реформування є найскладнішим, оскільки райони як такі не є суб'єктами утримання і фінансування районних лікарень, а підпорядкування районних лікарень змінюється на підпорядкування ОТГ. Так, загальна кількість районних лікарень в Україні становить 65, проте вони розміщені не в усіх областях, а лише у 15. Найбільше районних лікарень розміщено у Дніпропетровські області – 13 закладів, Львівській області – 8 закладів та Херсонській області – 8 закладів. Очевидно, що не усі з них зможуть ефективно функціонувати на утриманні об'єднаних територіальних громад.

1. Тенденції зміни кількості медичних закладів в Україні

Аналізуючи тенденції змін кількості медичних закладів впродовж останніх 5 р., то приходимо до висновку, що реформа вплинула їх діяльність (рис. 1).

Узагальнені показники на рис. 1 щодо тенденцій змін кількості медичних закладів в Україні на дореформенному етапі (у 2014 р.) та пореформенному періоді впродовж 2017-2021 рр. свідчать про наявність певних змін впродовж цього періоду. Так, кількість обласних лікарень та міських лікарень швидкої допомоги залишилась без змін впродовж аналізованого періоду. Незначні зміни відбулись у кількості міських та обласних дитячих лікарень. Стосовно кількості міських та районних лікарень, то їх кількість значно змінилась. Так, кількість міських лікарень збільшилась, а кількість районних лікарень незначно зменшилась. Це пов'язано з тим, що внаслідок об'єднання територіальних громад територіально зросли міські громади, шляхом приєднання до них приналежних сільських територій. Частина районних лікарень внаслідок реформування змінили статус підпорядкування міські територіальній громаді.

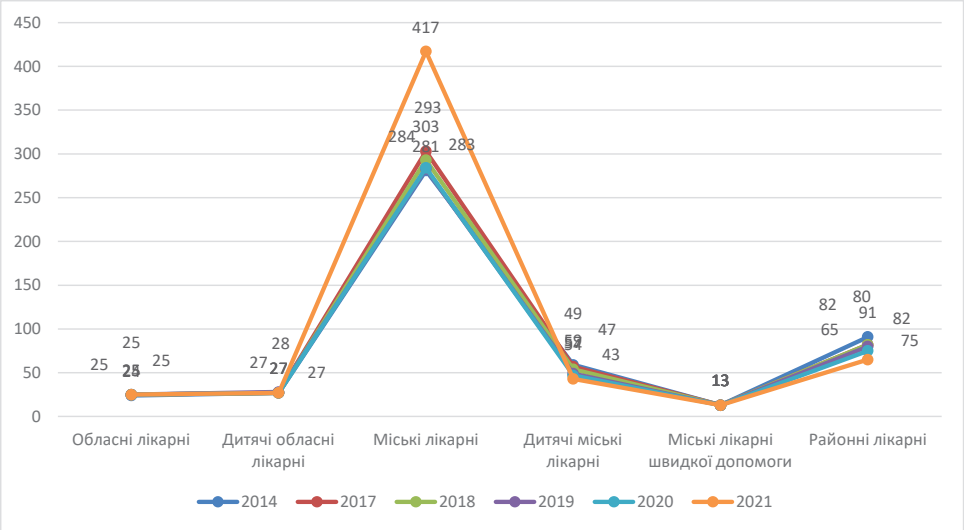

Рис. 1. Тенденції змін у кількості медичних закладів в Україні на дореформенному та пореформенному періоді розвитку

**Джерело: розраховано на основі даних Центру медичної статистики МОЗ України (Центр медичної статистики МОЗ України, 2022).*

Висновки.

Підсумовуючи, приходимо до висновку, що реформа децентралізації значною мірою вплинула на сферу охорони здоров'я. Так, структура медичних закладів поступово змінюється, особливо це стосується районних лікарень. Питання їх майбутнього розвитку є відкритим і дуже актуальним, оскільки утримання їх для ОТГ буде складним. А в процесі зростання конкуренції між медичними закладами та можливістю вільного вибору пацієнтами лікарів та медичних закладів, збільшуватиметься попит на медичні послуги у тих закладах, де є кращий рівень матеріально-технічного забезпечення та якості обслуговування. В умовах обмеження фінансування районних лікарень, їм складно буде забезпечити необхідний конкурентний рівень. У той же час активно впроваджується медична реформа, що теж зумовлює значні зміни в організації роботи закладів медичної допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2020 років URL: http://moz. gov.ua.
2. Концепція реформи фінансування системи охорони здоров'я, що введена в дію Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 1013-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1013-2016-%25D1%2580#Text
3. Реформа системи охорони здоров'я URL: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-sistemi-ohoroni-zdorovya
4. Dmytryshyn M., Dmytryshyn R., Yakubiv V., Zagorodnyuk A. Peculiarities of ukrainians' approval of decentralization reform. Administrative Sciences. Open Access. Volume 11, Issue 4. December 2021 Article number 104. Doi:10.3390/admsci11040104.
5. Гладун З.С. Державна політика охорони здоров'я в Україні (адміністративно-правові проблеми формування й реалізації). URL: http: //www.library.tane. edu.ua/files/EVD/mg_dpozou.pdf.
6. Ровенська В. В., Саржевська Є. О. Управління персоналом закладів охорони здоров'я в нових умовах господарювання та перспективи розвитку в Україні. Економічний вісник Донбасу. 2019. № 3 (57). 162- 168.
7. Потравка, Л. (2021). Синергетична парадигма управління в умовах структурних трансформацій національної економіки України. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*, (1), 40-45. https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2021.1.7
8. Державне управління реформуванням системи охорони здоров'я в Україні : навч.-наук. вид. / авт. кол. : М. М. Білинська, Я. Ф. Радиш, І. В. Рожкова та ін. ; за заг. ред. проф. М. М. Білинської. – К. ; Львів : НАДУ, 2012. – 240 с.
9. Центр медичної статистики МОЗ України. URL: http://medstat.gov.ua/ukr/statdanMMXIX.html

REFERENCES:

1. Natsionalna stratehiia reformuvannia systemy okhorony zdorovia v Ukraini na period 2015–2020 rokiv [National Health Care Reform Strategy in Ukraine for 2015-2020]. Retrieved from *http://moz.gov.ua* [in Ukrainian].
2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), "The concept of health care financing reform", available at:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1013-2016-%25D1%2580#Text (Accessed 26 October 2022).
3. "Health care reform", available at: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-sistemi-ohoroni-zdorovya (Accessed 26 October 2022).
4. Dmytryshyn M., Dmytryshyn R., Yakubiv V., Zagorodnyuk A. Peculiarities of ukrainians' approval of decentralization reform. Administrative Sciences. Open Access. Volume 11, Issue 4. December 2021 Article number 104. Doi:10.3390/admsci11040104.
5. Hladun Z.S. Derzhavna polityka okhorony zdorovia v Ukraini (administratyvno-pravovi problemy formuvannia y realizatsii) [tate health policy in Ukraine (administrative and legal problems of formation and implementation)]. (n.d.). library.tane.edu.ua. Retrieved from *http://www.library.tane. edu.ua/files/EVD/mg_dpozou.pdf* [in Ukrainian].
6. Rovens'ka, V. V. and Sarzhevs'ka, Ye. O. (2019), Personnel management of healthcare facilities in the new economic environment and prospects for development in Ukraine, *Ekonomichnyj visnyk Donbasu*, vol. 3 (57), pp. 162-168 [in Ukrainian].
7. Potravka, L. (2021), Synerhetychna paradyhma upravlinnia v umovakh strukturnykh transformatsii natsionalnoi ekonomiky Ukrainy [Synergistic paradigm of management in conditions of structural transformations of the national economy of Ukraine], *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriia: Publichne upravlinnia ta administruvannia*, (1), pp. 40-45 [in Ukrainian].
8. Bilynska, M.M. Radysh, Ya. F. Rozhkova, I. V.(2012), Derzhavne upravlinnia reformuvanniam systemy okhorony zdorovia v Ukraini [Public Administration for Health Care Reform in Ukraine], NADU, Lviv, Ukraine [in Ukrainian].
9. "Center for Medical Statistics of the Ministry of Health of Ukraine", available at: http://medstat.gov.ua/ukr/statdanMMXIX.html (Accessed 26 October 2022).

УДК 351

https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-3(31)-3

Колєчкін Валентин Юрійович,
аспірант, Міжрегіональна академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, e-mail: v. kolechkin@gmail.com, https://orcid.org/0000-0002-5679-6656

Koliechkin Valentyn Yuriyovych,
Postgraduate student, Interregional Academy of Personnel Management, 3039, Kyiv, Frometivska str., 2, e-mail: v. kolechkin@gmail.com, https://orcid.org/0000-0002-5679-6656

РОЛЬ І СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ МАСОВОЇ СВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН В УМОВАХ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СФЕР: УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Анотація. Стаття присвячена ролі і специфіці формування масової свідомості громадян в умовах сучасних інформаційних сфер. У центрі уваги – управлінський аспект, тобто, теоретико-практичний аналіз проблем формування свідомості громадян в добу постмодерну, коли відбуваються процеси радикальної зміни сутності інформаційних сфер, на провідні місця виходить питання нових комунікаційних взаємозв'язків держави і суспільства, формуються нові, більш досконалі моделі державного управління інформаційними системами та інформаційною сферою загалом.

Здійснений науковий аналіз означених проблем дозволяє уточнити і поглибити не лише не лише їх теоретико-методологічні аспекти теоретичного осмислення але й означити можливі засади практичного вдосконалення управління процесами формування масової свідомості громадян.

Ключові слова: інформаційна сфера, масова свідомість, інформаційні війни, інформаційні технології, соціальні мережі, громадянські комунікації.

THE ROLE AND SPECIFICITY OF THE FORMATION OF MASS CONSCIOUSNESS OF CITIZENS IN THE CONDITIONS OF MODERN INFORMATION SPHERES: MANAGEMENT ASPECT

Abstract. The article is devoted to the role and specifics of the formation of mass consciousness of citizens in the conditions of modern information spheres. The focus is on the administrative aspect, i.e., the theoretical and practical analysis of the problems of forming the consciousness of citizens in the postmodern era, when processes of radical change in the essence of information spheres are taking place, the issue of new communication relationships between the state and society is taking center stage, and new, more advanced models are being formed state management of information systems and the information sphere in general.

The carried out scientific analysis of the identified problems allows us to clarify and deepen not only their theoretical and methodological aspects of theoretical understanding, but also to identify the pos-

sible principles of practical improvement of the management of the processes of forming the mass consciousness of citizens.

Key words: information sphere, mass consciousness, information wars, information technologies, social networks, civil communications.

Постановка проблеми. Беззаперечним є факт, що поряд з політичною, екологічною, соціальною, культурно-духовною та іншими сферами у суспільному розвитку та забезпеченні його прогресу, вирішальне значення має інформаційна сфера. В XXI столітті, в процесі становлення інформаційних суспільств ця сфера набирає чи не найголовнішої ваги, оскільки вона безпосередньо впливає на цінності і орієнтації великих людських мас (соціумів), на формування масової свідомості, від якої залежить майбутнє країн, держав, суспільств. Феномен «інформаційна сфера» і масова свідомість існують у тісному зв'язку, у взаємозалежності, які і потребують тільки ґрунтовного, глибокого осмислення у теоретично-методологічному і практично-прикладному планах. Більше того, йдеться про потребу специфічного міждисциплінарного підходу до такого осмислення – політичного, соціологічного, правового, організаційно-управлінського та ін.

Формування цілей статті. Метою статті є аналіз ролі та специфіки формування масової свідомості в умовах функціонування сучасних інформаційних сфер із акцентом саме на державно-управлінський аспект.

Аналіз досліджень і публікацій по проблемі. Проблема формування масової свідомості громадян засобами інформації, в умовах сучасного інтенсивного розвитку інформаційних сфер має достатньо велике висвітлення в спеціальній літературі, але нині викликає надто великий пошуковий інтерес.

Проблеми розвитку сучасних суспільств, їх трансформації у так звані інформаційні суспільства виділимо праці перш за все таких зарубіжних та вітчизняних дослідників як Д. Белл, Н. Вінер, Г. Почепцов, О. Старіш, Е. Тоффлер, А. Чічановський та ін. Особливо виділимо тут дві специфічних наукових праці: Д. Белл «Соціальні межі інформаційного суспільства»; Чічановський А.А., Старіш О.Г. «Інформаційні процеси в структурі світових комунікаційних систем». Автори згаданої останньої монографії, зокрема, пишуть: «Саме через інформаційний пресинг іде масштабний наступ на національні цінності народів і держав, сфери їх національних інтересів. Ці обставини спонукали наукову спільноту шукати нові наукові підходи до мислення суспільної реальності, що змінюється дуже динамічно» (Чичановський, Старіш, 2010, 3). Така думка, певною мірою є ключовою для того, аби розглядати специфіку формування масової свідомості адекватно особливостям суспільного розвитку, інтересам і потребам людини (особистості), а також взаємин держави і суспільства загалом.

Велика кількість спеціальних робіт нині присвячена питанням державної інформаційної політики, інформаційній безпеці, захисту національного інформаційного простору, інформаційним війнам. В Україні це праці Г. Почепцова та С. Чокут, О. Старіша та інших авторів, а за кордоном – Ф. Сиберта, Е. Тофлера і Х. Тофлера та інших дослідників. Серед вказаних праць помітно виділяється монографічне дослідження українського політолога Г. Почепцова «Информационные войны» (мова – російська), в якій було проаналізовано такий багатоаспектний феномен як інформаційна війна.

Серед праць українських дослідників, присвячених сучасним інформаційним процесам, аналізу місця і ролі інформації в управлінні виділяємо праці І. Вовчак, М. Гужви, С. Кульчинського, В. Новак, Б. Матвєєва, Ю. Симоненка, В. Ситника, В. Шквіра та ін. Показовим, на нашу думку, ту є колективний підручник українських вчених «Інформаційні системи в менеджменті». «Сучасна інформаційна система, - пишуть автори вказаного підручника, - повинно відповідати всім нововведенням у теорії і практиці менеджменту. Це найголовніший фактор, тому що побудова досконалої в технічному відношенні системи, яка не відповідає умовам функціональності, немає змісту» (Новак, Симоненко, Бондар, Матвєєв, 2008, 7).

Оскільки в статті порушуються питання державного управління саме в інформаційному суспільстві, то вкажемо лише на те, що у сучасній спеціальній науковій літературі існує, в цілому, два провідних теоретичних підходи до пояснення цього суспільства, як феномену. Перший, загальнотеоретичний, коли таке суспільство розуміють, як суспільство постіндустріальне. Це, мовляв, така фаза суспільного розвитку, коли знання та інформація є основним продуктом виробництва. Згідно з другим концептуальним підходом (дещо «звуженим»), під таким суспільством розуміють таке, в якому більшість людей зайнята виробництвом, збері-

ганням, опрацюванням і т. ін. знань, наукової інформації. Швидше за все, принагідним є таке визначення: «інформаційне суспільство – фаза історичного розвитку, суспільство в якому накопичення й обробка інформації та виробництво інформаційного продукту виступає рушійною силою науково-технічного, соціально-економічного і культурно-освітнього прогресу» (Бондар, Головатий, Сенченко, 2010, 140).

З першого погляду існує досить невеликий об'єм спеціальної літератури, присвяченої ролі, місцю інформації, інформаційних засобів у формуванні масової свідомості громадян. Однак, це не зовсім так. Справа в тому, що цю проблематику активно розробляють фахівці досить різних, специфічних галузей знань – філософи, політологи, соціологи, психологи, педагоги і т. ін. Так, серед авторів праць політологічного підходу до аналізу зазначених проблем виділимо роботи таких українських дослідників як М. Головатий, В. Зирка, В. Королько, Л. Кочубей та ін. Зокрема, відомий український фахівець в галузі паблік-рилейшенз В. Г. Королько у своєму підручнику «Основи паблік-релейшенз» містить такі спеціальні розділи, як: «Суспільна думка і паблік-релейшенз»; «Комунікація і вплив на громадськість» та ін., а український політолог Л. Кочубей у своєму підручнику «PR у політичній сфері» розглядає питання формування громадської думки, комунікації, використання у суспільно-політичній діяльності спеціальних деструктивних технологій та ін.

Серед зарубіжних фахівців, які особливий акцент у своїх працях роблять на проблемі впливу засобів масової інформації на масову свідомість громадян, виділимо праці К. Дойча, А. Турбу, А. Етціоні, Л. Турена, П. Норріста. Вони підкреслюють, зазначає В. Гурковський, що такий вплив пояснюється не тільки сучасною, новою роллю знань у житті людини, але й «спроможністю керувати символами, які формують картину світу глобальної аудиторії, котра дозволяє окремим політичним цінностям існувати» (Гурковський, 2016, 80).

Тут доречно вказати на те, що нині, у відповідності з фактами великих масових суспільно-політичних подій, що мали місце в Україні в 2004 – 2014 роках, слід предметніше долсіджувати феномен «психологія натовпу, маси». Дуже виразно про це у своєму навчальному посібнику «Психологія масової поведінки» пише український психолог О. Туриніна: «психологію маси, натовпу активно використовують у політичній боротьбі опозиційні, деструктивні сили. Прикладів цього маємо досить багато у будь-яких країнах, в тому числі посткомуністичних, в Україні. Найнебезпечніше при цьому те, що кожен член маси, натовпу цілковито впевнений у безкарності своїх дій. Ним керує енергія деструктивізму, свавілля, агресії, що становить елементарну загрозу як для інших людей, так і для суспільства загалом» (вказана праця, с. 149). Думаємо, що за такої сентенції український політолог Т. Костюк і назвала досить промовисто свою монографію «Помаранчева революція: історична зумовленість та історична невизначеність» (Костюк, 2011). У статті ми вважали за потрібне порушити і це питання.

Вказуючи на існування досить великого масиву спеціальної наукової літератури з різних аспектів означеної проблеми, є підстави стверджувати, що багато її аспектів залишаються поза межами наукового дискурсу або недостатньо розглянутими.

Виклад основного матеріалу дослідження. В даному випадку треба брати до уваги, найперше, феномен «інформаційна сфера», без усвідомлення специфіки її розвитку та функціонування аналізувати процеси формування масової свідомості практично неможливо.

Інформаційна сфера – «сукупність інформації, інформаційної інфраструктури, засобів масової інформації (комунікації), інших суб'єктів, що збирають, зберігають, використовують та поширюють інформацію, а також нормативно-правової бази, державних та громадських інституцій, які регулюють суспільні відносини, що виникають при інформаційній діяльності» (Бондар, 2005).

Загалом існує достатньо велика наявність різних моделей розвитку інформаційної сфери, серед яких найпоширенішими є західноєвропейська, центрально-європейська, американська, азійська тощо. Зрозуміло, що в умовах курсу України на європейську інтеграцію, вектор розвитку інформаційного простору нашої країни має бути спрямований у відповідності зі стандартами Європейського Союзу.

Міжнародна практика вдосконалення інформаційних сфер (систем) здебільшого пов'язано з електронним урядуванням. Наведемо (коротко) динаміку цього процесу: 1994 рік – поява документу – рекомендації «Європа і глобальне інформаційне суспільство» (Recommendations to the European Council «Europe and the global information society»), 200 рік – схвалення Європейською Радою документу «e Europe» (формування цифрової культури, впровадження інформаційних технологій), 2005 рік – прийняття програми «e Europe 2005» (широкий

розвиток мережі інтернет тощо), 2010 рік – розробка і схвалення нової європейської стратегії економічного розвитку з урахуванням ЗМІ, новітніх технологій тощо.

В різних країнах Європи різні урядові структури є координатами розвитку і вдосконалення інформаційних сфер: Словаччина – Міністерство фінансів; Чехія – Міністерство внутрішніх справ; Швеція – Міністерство з питань місцевого самоврядування та фінансових ринків; Польща – Міністерство управління та оцифрування тощо (Наук. Ін-т стратегічних досліджень, 2014).

Окремо слід аналізувати роль так званих громадянських комунікацій у розвитку засад формування громадянської свідомості людей. Загалом, якщо брати до уваги країни сучасної Європи, то виділяють головним чином три основні моделі таких комунікацій, або, як часто вважають, - третього сектору. Англосаксонська. Її основа – ліберальний тип і процес функціонування громадських формувань у державі (Великобританія, Швейцарія тощо). Це модель незалежного від держави, комерційних структур функціонування громадських організацій. Зрозуміло, що існування такої моделі здебільшого залежить від того, наскільки в державі вільною і розвинутою є підприємницька діяльність в цілому. Модель континентально-європейська (Австрія, Бельгія, Італія, Німеччина, Франція). Її називають також корпоративною. Тут громадські організації є численними, сильними, авторитетними, але й дуже поважають свою державу, бо вона, переважно, фінансує, підтримує їх діяльність, хоча вони, наголошуємо, і є свого роду квазідержавними утвореннями. В низці європейських країн запроваджується так звана скандинавська модель громадських комунікацій, коли держава максимально стимулює, спонсорує, підтримує громадські організації (Усаченко, 2010. електронний ресурс). Показовою, в цьому випадку може бути, зокрема, німецька практика, або польська, де держава активно виділяє засоби на діяльність громадських організацій шляхом, в першу чергу, підтримки інноваційних проектів, програм, стимулювання діяльності різноманітних ініціативних груп, громадських фондів і т. ін.

У контексті викладеного, важко сказати, за якою з названих моделей має формуватися і вдосконалюватися модель функціонування громадських комунікацій в сучасній Україні, оскільки тут є багато проблем, починаючи з можливостей держави підтримувати, спонсорувати, стимулювати громадські структури і, закінчуючи, їх потенційними можливостями і спроможність бути оптимально «незалежними» від держави (Козаков, Рашповська, 2016, 113-123).

Далі нас цікавить проблема дихотомії «масова свідомість» і «державне управління», якою мірою вони пов'язані та їх взаємозалежності.

Зосередимо увагу на тому, що масова свідомість – це специфічний тип громадської свідомості, що виділяється у складі свідомості разом із загальнолюдською та груповою свідомістю, і зв'язана з діяльністю особливого роду спільності – мас (Андрущенко, Горлач, 1997, 229).

З усіх характерних ознак масової свідомості найперше виділяють її розірваність, суперечливість, здатність до досить швидких, часто зовсім непередбачуваних і непрогнозованих змін. Це пов'язано з тим, що масова свідомість не що інше, як надто широка сукупність ідей, уявлень, почуттів, ілюзій, настроїв, які виникають та існують в процесі широкого спілкування людей. Окрім того, вони відображають фактично усі сторони життя людей і суспільства. Врешті, масова свідомість – це специфічний «пусковий гачок» для діяльності досить великих груп людей, яка далеко не завжди є об'єктивною, свідомовиваженою, і головне, конструктивною. Психологічні, емоційні, ситуативні переживання людей беруть гору у їхній поведінці над свідомістю, розсудливістю та раціоналізмом.

Одночасно, саме соціальні інформаційні мережі в процесі масових акцій стають своєрідною консолідуючою силою великих протестних акцій, як це було, зокрема, у листопаді 2013 року, коли Україна оголосила про своє рішення не підписувати з ЄС угоду про асоціацію. Фахівці вважають, що саме соціальні інформаційні мережі об'єднали тисячі українських громадян на майдані.

Багато фахівців, зокрема О. Трухачов, небезпідставно зазначають, що сьогодні, завдяки розвитку новітніх інформаційно-комунікативно технологій та політичних зрушень у суспільстві, відбувається перехід від інформування до комунікаційності (Трухачев, 2008, 285). Це означає, що і вирішення багатьох особливо досить важливих питань, які стосуються великої кількості людей має відбуватися не директивним, а комунікативним шляхом. А, відтак, принципових змін має набувати в першу чергу державне управління. За рахунок досконалих, інноваційних засобів зв'язку, нових технологій держава повинна дбати про налагодження найефективніших зав'язків із громадянським суспільством, переходити до так званого публічного управління й адміністрування. Таке управління, вказують О. Амосов і Н. Гавкалова, «базується на

публічній владі, на демократичних процедурах прийняття та реалізації урядових рішень» (Амосов, Гавкалова, 2016, 19).

До речі, такий комунікаційних підхід до облаштування державного управління свого часу пояснював ще Аристотель, який зазначав: «Оскільки, як ми бачимо, кожна держава представляє собою своєрідне спілкування, а будь-яке спілкування організовується заради якогось блага (все ж таки усіляка діяльність має на меті очікування блага), тоді, очевидно, усяке спілкування направляється до того або іншого блага, до того ж більше з усіх інших благ направлено до спілкування, яке є найбільш важливим з усіх та охоплює собою усі інші спілкування. Таке спілкування і має назву держава або спілкування політичне» (Аристотель, 1997, 35). З розвитком нових комунікаційних підходів таке спілкування держави і суспільства набуває все більш виражених гуманістичних, демократичних ознак. Окремі дослідники навіть зазначають, що такий процес означає «перемогу» громадянського суспільства над державою і таке метафоричне визначення має сенс.

За викладених тенденцій у розвитку державного управління в умовах зміни комунікаційних систем, цілей, за визначенням низки українських вчених, держава виступає своєрідним модератором інформації, здійснює інформаційно-комунікативний менеджмент. За висловом політолога В. Бебика, інших дослідників «роль інформаційно-комунікативного менеджменту полягає в інформаційному забезпеченні здійснення всіх видів і форм менеджменту, оскільки основним ресурсом менеджменту є інформація, а основною технологією – комунікація. Без неї процес управління є немислимим (Бебик, Бортніков, Дегтярева, Кудряченко, 2006, 166).

Нове управління, в тому числі і державне, базується не просто на інформації, як важливішому ресурсі управління, а на нових інформаційних технологіях, що нині набувають все більшого поширення й використання. Технологічний бік справи тут достатньо опрацьований і проаналізований багатьма дослідниками: в Україні – С. Кондрашова, Л. Лагадинська, Г. Манчусова та ін.; за кордоном – Р. Альбрехт, Р. Борланд, Дж. Мартін, Л. Пінтер, Д. Пінтер, М. Хельверсон, М. Янт та ін.

Що стосується суто управлінських процесів в інформаційній сфері з боку держави, то тут влучним є такий вислів українських фахівців у галузі інформаційних процесів А. Чічановського та О. Старіша: «Основним призначенням державних систем управління є забезпечення функціонування й розвитку соціальних систем, а отже, управління – це комплекс заходів впливу на систему та її елементну базу – від індивіда до суспільства» (Чичановський, Старіш, 2010, 159). Здійснюється цей процес за рахунок інформації, інформаційних систем із використанням новітніх інформаційних технологій.

Найпомітніший вплив на масову свідомість громадян мають так звані соціальні мережі, тобто ті засоби інформації, що головним чином, у різний спосіб, супроводжують соціальну інформацію. Під такою інформацією розуміють «результат впорядкованого соціального відображення об'єктивної дійсності у вигляді повідомлень, знань про суспільство, природу, навколишній світ, що охоплюють усі галузі людської діяльності, використовуються при спілкуванні, управлінні, виробництві, пізнанні, вихованні, освіті» (Андрущенко, Горлач, 1997, 324). Як бачимо, поняття трактується надто широко і об'ємно, і, вочевидь, потребує деякого уточнення, що, в першу чергу, мають зробити філософи, соціологи, педагоги.

Соціальні мережі, мабуть, найбільше навантаження мають в процесі масових протестів та інформаційних війн, які в сучасному світі за багатьох причин набувають все більшого поширення. Виникає багато специфічних проблем, які, до речі, значною мірою далися взнаки під час таких відомих суспільно-політичних подій в Україні як Помаранчева революція 2004 року та Революція Гідності 2014 року, а саме, як констатує Т. Крайнікова: а) зростає популярність і впливовість інтернет-журналістики, соціальних мереж, внаслідок чого професійні ЗМІ втрачають монополію на інформування; б) ЗМІ все-таки мають традиційно високу довіру до себе медіспоживача (Крайнікова, 2012, 38-42). Ці процеси достатньо детально проаналізували в Україні політологи Т. Костюк і Ю. Бондар. Так, Т. Костюк у невеликій, але образній за назвою монографії «Помаранчева революція: історична зумовленість та історична невизначеність» пише: «І хоча далеко не всі аналітики трактують масові помаранчеві протести в Україні як революційні (адже вони відбулися без традиційних атрибутів революції: застосування насилля чи терору, що супроводжується кровопролиттям та людськими жертвами), проте немає жодних сумнівів, що їх слід трактувати не як бунтівні прояви маргалізованих прошарків населення, а саме як соціально-політичну революцію» (Костюк, 2011, 21). Крім того, авторка зазначає, що у здійсненні революції (2004 рік) величезну роль відіграли засоби інформації.

Ще більш масштабним «полем» формування масової свідомості, яке викликає всезростаючий науково-прикладний, соціальний, політичний і т.н. інтерес, є численні інформаційні війни, що точаться у світі.

За рахунок новітніх засобів масової інформації сучасні інформаційні війни дозволяють вирішувати наступні завдання: а) забезпечення дистанційного, безконтрольного впливу на противника; б) формування (в тилу противника) внутрішньої опозиції; в) забезпечення інформаційного впливу на всю територію противника з метою створення так званого «керованого хаосу» (Гусаров, 2016).

Вплив засобів масової інформації на масову свідомість громадян нині здійснюється завдяки Інтернету, інших глобального характеру інформаційних систем, сучасних новітніх інформаційних технологій. Домінуючу роль при цьому займає маніпулятивне використання інформації з метою саме психологічного впливу на великі маси людей (Гіда, 2015). Це нині все більше підтверджує інформаційна політика росії проти України.

Висновки. Багатоаспектний і складний процес формування масової свідомості потребує подальшого міждисциплінарного наукового розгляду. З одного боку, це довільний процес, що здійснюється в процесі спілкування, комунікаційних зв'язків, контактів людини, а з іншого, це процес, що потребує і відповідного регулятивного впливу в першу чергу держави. Він найперше стосується державної інформаційної політики, стану розвитку взаємин держави і громадянського суспільства, розвитку і вдосконалення інформаційної сфери тощо.

Багато фахівців зазначають, - як незаперечний факт, - що масова свідомість формується в процесі широкої комунікативної взаємодії людини з усіма суб'єктами цього процесу, починаючи з держави, і здійснюється за рахунок діяльності так званих соціальних мереж. Також, нині недостатньо надано широкого визначення поняття «соціальні мережі» (під нього підпадають фактично всі засоби інформації), що має стати предметом більш широкого розгляду філософами, соціологами, психологами, політологами, педагогами, представниками інших наук гуманітарного профілю. В теоретико-методологічному плані це сповна стосується і поняття (феномену) «масова свідомість», яке, особливо у практично-соціальному плані набуло і набуває достатньо складних і протирічливих ознак.

Все більшої актуальності, в тому числі і в процесі формування української державності набуває питання формування національного інформаційного простору, вдосконалення і посилення захисту інформаційної сфери. Серед усіх аспектів зміцнення національного інформаційного простору України загалом, і, особливо, в умовах широкомасштабної війни, розпочатої у 2022 році російською федерацією проти України, на перший план виступає завдання подолання відсталості провідних українських медіа у використанні й запровадженні новітніх інноваційних інформаційних технологій, і, в цілому програмно-технічне забезпечення ЗМІ. Без належного захисту національного інформаційного простору України вирішити це питання реально неможливо.

Оскільки Україна обрала курс інтеграції у європейську спільноту, розвиток національного інформаційного простору, інформаційної сфери загалом, впровадження новітніх інноваційних інформаційних технологій в першу чергу має бути спрямоване у відповідності з практикою і стандартами Європейського Союзу.

В процесі формування нової моделі державного управління сучасною інформаційною сферою в Україні особливий акцент робиться на новітніх інформаційних технологіях. Науковці, фахівці у галузі ЗМІ одностайно прогнозують і стверджують, що розвиток інформаційних технологій, Інтернету, цифрової телефонії засобів комунікацій дає всі підстави стверджувати, що формується нова система так званих конвергентних видавництв і журналістики, в тому числі і мультивидань. Завдяки їм відбувається абсорбація та консолідація інформаційних можливостей традиційних і нових засобів масової комунікації. Цей процес потребує більш детального і окремого аналітичного дослідження.

В сучасних умовах суспільного розвитку принципово по-новому вибудовуються взаємини держави і громадянського суспільства. Базовою основою цього процесу є інформація, нові комунікаційні зв'язки держави і суспільства. За таких обставин, особливого значення набуває роль держави як своєрідного модератора суспільних відносин, принципово змінюється модель (система) державного управління, яке все більше набуває форми публічного управління. Це сповна стосується і національної інформаційної сфери новітньої України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Амосов О. Ю., Гавкалова Н. Л. Симбіоз інституційних засад та архетипіки публічного управління. *Публічне урядування: збірник.* № 2(3). червень 2016. Київ.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2016. с. 15-22.

2. Аристотель. Политика. Антология мировой политической мысли. В 15-т. Т. 1. Зарубежная политическая мысль: Истоки и эволюция. Москва: Мысль. 1997. 450 с.
3. Бебик В., Бортніков В., Дегтярева Л., Кудряченко А. Держава і громадянське суспільство: партнерські комунікації у глобальному світі: Навч. мет. посіб. Київ: ІКЦ., «Леста», 2006. 248 с.
4. Белл Д. Стальные рамки информационного общества Москва : Прогресс. 199. 421 с.
5. Бондар Ю. В. Головатий М. Ф., Сенченко М. І. Енциклопедія для видавця та журналіста. МАУП. Книжкова Палата України. Київ: ДП «Видавничий дім «Персона», 2010. 400 с.
6. Гіда О.Ф. Інформаційно-психологічні атаки як одна з форм реалізації технологій деструктивного впливу на суспільство. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2015. №1. С. 153–158.
7. Гурковський В. І. Окремі аспекти застосування країною-агресором медійного ресурсу проти війни в умовах гібридної війни. *Публічне урядування: збірник.* №1(2). Березень 2016. Київ.: ДП «Видавничий дім «Персона», 2016. С. 78–88.
8. Європейський досвід нормативно-проектного забезпечення розвитку інформаційного суспільства: висновки для України. Аналітична доповідь. Наук. Ін-т стратегічних досліджень. Київ. 2014 р. URL : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2015-02/Gnatyuk-59546.pdf.
9. Козаков В.М., Рашповська О.В. Аналіз моделей громадянської комунікації в країнах Західної Європи (архитипний підхід). Публічне урядування: Збірник. № 2(3). Червень 2016. Київ.: ДП «Видавничий дім «Персона», 2016. С. 113–123.
10. Королько В. Г. Основы паблик-рилейшинз. М., «Рефа-бук», Київ: «Ваклер». 2000. 528 с.
11. Костюк Т. О. Помаранчева революція: історична зумовленість та історична невизначеність: монографія. Київ: ДП «Видавничий дім «Персона», 2011. – 116 с.
12. Крайнікова Тетяна. ЗМІ в умовах глобальної трансформації медіаспоживання. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 6. С. 38–42.
13. Мас-медіа у термінах і визначеннях: Корот. слов. – довід.: Навч. посіб. / Уклад. Ю. В. Бондар. Київ : МАУП, 2005. 224 с.
14. Новак В. О., Симоненко Ю. Г., Бондар В. Л., Матвєєв В. В. Інформаційні системи в менеджменті: Підручник. Київ : Каравела; Піча Ю. В., 2008. 616 с.
15. Почепцов Г. Г. Информационные войны. Київ: Ваклер. 2000. – 491 с.
16. Почепцов Г. Г., Чокут С. А. Інформаційна політика: НАвч. посіб. – Київ: Знання. 2006. 521 с.
17. Протистояння. Хроніка Помаранчевої революції у свідченнях і документах МАУП / Авт.-уклад. Ю. В. Бондар. Київ : МАУП. 2005. 120 с.
18. Россия усиленно осваивает тайные военные операции гибридного характера. Аналитика группы «ИС». Вячеслав Гусаров. URL: https://www.ukrinform.ru/rubric-other_news/1979125-rossia-usilenno-osvaivaet-tajnye-gibridnye-voennye-operacii.html#
19. Соціальна філософія: Короткий Енциклопедичний Словник : Загальна редакція і укладання: В. П. Андрущенко, М. І. Горлач. Київ – Харків: ВМП «Рубікон», 1997. 400 с.
20. Трухачев О. Держава як модератор політично значимої інформації. Сучасна українська політика: політики і політологи про неї. Український центр політичного менеджменту. *Спецвипуск. Політичний менеджмент*. 2008. Київ. 364 с.
21. Усаченко Л. Зарубіжний досвід неурядових організацій: функціональні моделі. 2010. URL: www.nbuv.gov.ua/ejournals/Dutp/2010_1/txts/10ulmofm.pdf.
22. Чичановський А. А., Старіш О. Г. Інформаційні процеси в структурі світових комунікаційних систем: Підручник. Київ: Грамота, 2010. 568 с.

REFERENCES:

1. Amosov O. Yu., Havkalova N. L. Symbioz instytutsiinykh zasad ta arkhetypiky publichnoho upravlinnia. Publichne uriaduvannia: zbirnyk. – №2(3). – cherven 2016. – Kyiv.: DP «Vydavnychyi dim «Personal», 2016. – s. 15-22 [in Ukrainian].
2. Arystotel. Polytyka // Antolohyia myrovoi polytycheskoi mыsly. V 15-t. – T. 1. Zarubezhnaia polytycheskaia mыsl: Ystoky y эvoliutsyia. – M.: Mыsl. 1997. – 450.
3. Bebyk V., Bortnikov V., Dehtiareva L., Kudriachenko A. Derzhava i hromadianske suspilstvo: partnerski komunikatsii u hlobalnomu sviti: Navch. met. posib. – K.: IKTs., «Lesta», – 2006. – 248 [in Ukrainian].
4. Bell D. Stalnыe ramky ynformatsyonnoho obshchestva – M.: Prohress. – 199. – 421.
5. Bondar Yu. V. Entsyklopediia dlia vydavtsia ta zhurnalista / Yu. V. Bondar, M. F. Holovatyi, M. I. Senchenko; MAUP. Knyzhkova Palata Ukrainy. – K.: DP «Vydavnychyi dim «Persona», 2010. – 400 [in Ukrainian].
6. Hida O. F. Informatsiino-psykholohichni ataky yak odna z form realizatsii tekhnolohii destruktyvnoho vplyvu na suspilstvo / O. F. Hida // Borotba z orhanizovanoiu zlochynnistiu i koruptsiieiu (teoriia i praktyka). – 2015. – №1. – s. 153-158 [in Ukrainian].
7. Hurkovskyi V. I. Okremi aspekty zastosuvannia krainoiu-ahresorom mediinoho resursu proty viiny v umovakh hibrydnoi viiny. Publichne uriaduvannia: zbirnyk. – №1(2) – berezen 2016. – Kyiv.: DP «Vydavnychyi dim «Persona», 2016. – s. 78-88 [in Ukrainian].
8. Ievropeiskyi dosvid normatyvno-proektnoho zabezpechennia rozvytku informatsiinoho suspilstva: vysnovky dlia Ukrainy. Analitychna dopovid. Nauk. In-t stratehichnykh doslidzhen. Kyiv. 2014 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2015-02/Gnatyuk-59546.pdf [in Ukrainian].

9. Kozakov V. M., Rashpovska O. V. Analiz modelei hromadianskoi komunikatsii v krainakh Zakhidnoi Yevropy (arkhytypnyi pidkhid). Publichne uriaduvannia: Zbirnyk. – № 2(3) – cherven 2016. – Kyiv.: DP «Vydavnychyi dim «Persona», 2016. – s. 113-123 [in Ukrainian].
10. Korolko V. H. Osnovы pablyk-ryleishynz. M., «Refabuk», K.: «Vakler» - 2000. – 528 s [in Ukrainian].
11. Kostiuk T. O. Pomarancheva revoliutsiia: istorychna zumovlenist ta istorychna nevyznachenist: monohrafiia / T. O. Kostiuk. – K.: DP «Vydavnychyi dim «Persona», 2011. – 116 [in Ukrainian].
12. Krainikova Tetiana. ZMI v umovakh hlobalnoi transformatsii mediaspozhyvannia / Tetiania Krainikova // Visnyk Knyzhkovoi palaty. 2012. – № 6. – s. 38-42 [in Ukrainian].
13. Mas-media u terminakh i vyznachenniakh: Korot. slov. – dovid.: Navch. posib. / Uklad. Yu. V. Bondar. – K.: MAUP, 2005. – 224 [in Ukrainian].
14. ovak V. O., Symonenko Yu. H., Bondar V. L., Matvieiev V. V. Informatsiini systemy v menedzhmenti: Pidruchnyk. – K.: Karavela; Picha Yu. V., 2008. – 616 [in Ukrainian].
15. Pocheptsov H. H. Ynformatsyonnыe voinы. – K.: Vakler. 2000. – 491 [in Ukrainian].
16. Pocheptsov H. H., Chokut S. A. Informatsiina polityka: NAvch. posib. – K.: Znannia. – 2006. – 521 [in Ukrainian].
17. Protystoiannia. Khronika Pomaranchevoi revoliutsii u svidchenniakh i dokumentakh MAUP / Avt.-uklad. Yu. V. Bondar. – K.: MAUP. 2005. – 120 [in Ukrainian].
18. Rossyia usylenno osvayvaet tainыe voennыe operatsyy hybrydnoho kharaktera. Analytyka hruppы «YS». Viacheslav Husarov. – Rezhym dostupu: https://www.ukrinform.ru/rubric-other_news/1979125-rossia-usilenno-osvaivaet-tajnye-gibridnye-voennye-operacii.html# [in Ukrainian].
19. Sotsialna filosofiia: Korotkyi Entsyklopedychnyi Slovnyk / Zahalna redaktsiia i ukladannia: V. P. Andrushchenko, M. I. Horlach. – Kyiv – Kharkiv: VMP «Rubikon», 1997. – 400 [in Ukrainian].
20. Trukhachev O. Derzhava yak moderator politychno znachymoi informatsii. Suchasna ukrainska polityka: polityky i politolohy pro nei. – K. Ukrainskyi tsentr politychnoho menedzhmentu. 2008. Spetsvypusk. Politychnyi menedzhment. – 364 [in Ukrainian].
21. Usachenko L. Zarubizhnyi dosvid neuriadovykh orhanizatsii: funktsionalni modeli / L. Usachenko [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: www.nbuv.gov.ua/ejournals/Dutp/2010_1/txts/10ulmofm.pdf [in Ukrainian].
22. Chychanovskyi A. A., Starish O. H. Informatsiini protsesy v strukturi svitovykh komunikatsiinykh system: Pidruchnyk. – K.: Hramota, 2010. – 568 [in Ukrainian].

УДК 351

https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-3(31)-4

Кузик Петро Миколайович,
аспірант кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2

Kuzyk Petro Mykolaiovych,
Postgraduate Student at the Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, Frometivska str., 2

АНАЛІЗ БАЗОВИХ МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. Стаття присвячена теоретичному дослідженню базових моделей розвитку публічного управління в Україні та проаналізовано структуру функції державотворення на основі трансформаційних процесів вітчизняної системи публічного управління під впливом цивілізаційних змін і глобалізаційних викликів. Узагальнено теоретичні положення основних моделей державного управління. Подано та розглянуто концептуальний аналіз державного менеджменту та адміністрування сьогодення в Україні.

Розкрито особливості та концептуальні особливості державного управління за моделлю нового державного управління. З'ясовано передумови запровадження та функціонування засад публічного адміністрування в практичній діяльності органів державної влади, показано переваги адміністрування, орієнтованого на отримувачів послуг та на результат. Обґрунтовано можливості підвищення ефективності державного управління на основі нового публічного менеджменту, розглянуто місце політичного контролю в концепції сучасного публічного менеджменту.

У статті розглядається становлення та визначення сутності сфери державного управління та визначено основні проблеми модернізації функціонування моделей систем органів влади.

Виокремлено та наведено результати аналізу механізму державного управління з тенденціями публічного управління, як поетапне вдосконалення моделі публічної адміністрації з формуванням ефективної організації діяльності органів виконавчої влади різних рівнів.

Ключові слова: державне управління, тенденції публічного управління, державна служба, моделі розвитку, публічне управління.

ANALYSIS OF BASIC MODELS OF DEVELOPMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION IN UKRAINE

Abstract. The article is devoted to a theoretical study of the basic models of the development of public administration in Ukraine, and the structure of the state-building function is analyzed based on the transformational processes of the domestic public administration system under the influence of civilizational changes and globalization challenges. The theoretical provisions of the main models of public administra-

tion are summarized. A conceptual analysis of state management and administration in Ukraine today is presented and considered.

Features and conceptual features of public administration according to the model of new public administration are revealed. The prerequisites for the introduction and functioning of the principles of public administration in the practical activity of state authorities are clarified, the advantages of administration oriented to service recipients and results are shown. The possibility of increasing the efficiency of public administration based on new public management is substantiated, the place of political control in the concept of modern public management is considered.

The article examines the formation and definition of the essence of the sphere of public administration and identifies the main problems of modernization of the functioning of the models of government bodies.

The results of the analysis of the mechanism of state administration with public administration trends are highlighted and given, as a step-by-step improvement of the model of public administration with the formation of an effective organization of the activities of executive authorities of various levels.

Key words: public administration, public administration trends, public service, development models, public administration.

Обґрунтування актуальності теми дослідження

Актуальність дослідження функціональної складової державно-управлінської діяльності, їх розробки, наукового обґрунтування та практичної реалізації є важливою умовою розвитку вітчизняної науки публічного управління та адміністрування. Розвиток вітчизняного державного управління на сучасному етапі знаходиться в пошуку нових шляхів реалізації ефективної публічно-управлінської діяльності, з можливістю кар'єрного росту молодих спеціалістів, залучення ефективного іноземного досвіду, розробки нових професійних стандартів та формування нових компетенцій у державні службовці. Функціонування та розвиток державної управлінської діяльності як системного утворення потребує як наукового дослідження, зокрема в контексті її методичного забезпечення, так і розробки практики.

Конкретизація моделей розвитку державного управління та аналіз підходів до здійснення реформування публічного управління на основі сучасних тенденцій, відповідно до багатоаспектності поняття "управління".

Метою статті є проаналізувати моделі розвитку та трансформації державного управління в Україні на підставі наукових концептах функціонування.

Основний зміст дослідження

Як об'єктивна реальність управління є соціальним явищем, притаманним всім країнам на будь-якому етапі розвитку людської цивілізації. У часовому відношенні виникнення господарювання передує виникненню перших державних утворень. Основні риси владно-управлінської діяльності притаманні історичним періодам первісної доби, коли основою влади були кровне споріднення, традиції, звичаї, вірування племені. Адже вже в той час головним завданням влади (глави сім'ї або старійшин) було життєдіяльність племені, а соціальні цінності полягали в задоволенні інтересів більшості громади в цілому. Тому генезис управління в соціальних спільнотах розглядається як історичне виділення особливого виду діяльності з групової спільної праці людей.

Багатоаспектність такого складного суспільного явища, як «управління», зумовлює наявність значної кількості визначень цього поняття у спеціальних наукових та навчальних виданнях. Водночас заслуговує на увагу те, що вони не є суперечливими, їх різноманітність залежить від того, з якої точки зору розглядається менеджмент того чи іншого автора, який аспект обирається пріоритетним. Тому доцільно узагальнити наявні варіанти визначення поняття «менеджмент» за такими переважаючими підходами:

1. Загальні: організація діяльності відповідно до вимог об'єктивних закономірностей; наука і практика менеджменту організацій; наука і мистецтво, в яких поєднується предметне й індивідуальне.

2. Функціональні: цілеспрямована координація суспільного відтворення; планування, організація, мотивація та контроль праці; планування, організація, управління персоналом, мотивація та контроль.

3. Процедурний: процес діяльності, прийняття та реалізації управлінських рішень; процес або форма діяльності, що передбачає керівництво певною групою людей за своєю спрямованістю для досягнення мети організації.

4. Суб'єкт-об'єкт: улаштування, регулювання будь-якої системи за умов зміни внутрішнього середовища; цілеспрямована взаємодія суб'єкта та об'єкта в системі управління, служить елементом організації процесу досягнення мети,

вирішення завдань і діяльності органів управління та персоналу щодо впливу на керований об'єкт за допомогою обраних методи досягнення поставленої мети. (Ковбасюк Ю. В., 2012)

На сьогоднішній день теоретичні та практичні розробки щодо взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства значною мірою інтегровані в нову управлінську концепцію під назвою «відкритий уряд». Ця концепція передбачає, насамперед, відкритість і прозорість інформації про органи державної влади. Доступ до такої інформації має бути вільним і рівним для всіх. Наступний принцип – це діалог та залучення публічних суб'єктів, постійна взаємодія владних структур з громадянами з метою вироблення політики, підвищення ефективності державного управління та покращення якості публічних послуг. Фундаментальним положенням є також взаємна відповідальність держави і суспільства, що означає обов'язкове реагування з боку владних структур на запити суспільства та врахування пропозицій при прийнятті рішень, а з боку суспільства – це готовність до партнерства з владою.

Як зазначив Ярослав Радиш, існуюча в країні система державного управління демонструє свою неефективність, внутрішню суперечливість, відірваність від громадян і, як наслідок, виступає однією з перешкод, що стримує здійснення процесів модернізації та системних перетворень у всіх сферах розвитку суспільства. Надмірна концентрація повноважень у центральних органах виконавчої влади, насамперед в Уряді, призводить до того, що вони не займаються питаннями стратегії розвитку держави, не формують державну політику в окремих сферах чи галузях, оскільки основні зусилля і час витрачаються на вирішення поточних проблем. Важливою проблемою державного управління в Україні є поступова політизація органів виконавчої влади на місцевому рівні. (Ярослав Радиш, 2009)

Тому реформування державного управління є одним з основних факторів конкурентоспроможності держави, розвитку її економіки та передумовою європейської інтеграції. Для забезпечення ефективної діяльності Кабінету Міністрів України щодо формування державної політики у різних сферах необхідно створити професійну, результативну, ефективну та підзвітну систему центральних органів виконавчої влади. Задля оновлення та подальшого розвитку публічного управління в Україні. (Кабінет Міністрів України)

За останні 30 років державної незалежності Україна успадкувала і більшою мірою зберегла систему державного управління, основи якої були закладені ще за часів існування Української РСР/УРСР та її недоліки централізації як державної, так і місцевої влади. Процес успадкування та збереження таких підходів є об'єктивним з різних причин і підстав і, насамперед, у зв'язку із залученням кадрів, які протягом багатьох років навчалися та виховувалися в парадигмі планової економіки, соціалістичної політико-правової системи. в державній адміністрації.

Результатом поєднання глобалізації та локалізації на міжнародному рівні та децентралізації та централізації на національному рівні є процес регіоналізації. Регіоналізація відображає виділення окремих територіальних галузей соціально-економічного розвитку національного та світового господарства. У процесі еволюції систем управління інноваційним розвитком регіону під впливом глобалізаційних факторів зовнішнього середовища слід визначити такі інституційно-економічні ознаки змін концепцій управління інноваційними процесами на національному та регіональному рівнях. Тому перехід на інноваційний шлях розвитку економіки України пов'язаний з підвищенням ролі регіонального управління та підвищенням ефективності існуючої системи державного управління інноваційною діяльністю різних суб'єктів господарювання. (Ковтун, 2009)

Загальною проблемою в науці та практиці державного управління залишаються процеси систематизації у сфері публічно-управлінської діяльності, сфери впливу на здійснення публічно-управлінської діяльності, процеси формування складових елементів публічно-управлінської діяльності. Формування основних засад управлінської діяльності держави в динаміці системогенезу систематизує всі складові системи управління державою, поглиблює знання про їх особливості, встановлює взаємозв'язки, формує напрямки управлінської діяльності держави, підвищує ефективність функціонування як сама система державного управління та державна управлінська діяльність як одна з її підсистем. Проблема застосування засад державно-управлінської діяльності в динаміці системогенезу зумовлена: відсутністю концептуальних засад системогенезу розвитку державно-управлінської діяльності. (Акімов, 2019)

Аналізуючи тенденції змін суб'єктів управління, варто зазначити, що сьогодні спостерігається прискорення процесу демократизації влади, використання партнерських підходів

у прийнятті рішень, розвиток і урізноманітнення форм і методів взаємодії. з населенням, сприяння зміцненню відкритості влади, участі в ній громадян, партиципаторних методів взаємодії з громадянами з метою залучення їх до прийняття рішень. У результаті суб'єкт управління втрачає індивідуальну владу в управлінні та стає частковим суб'єктом колективного суб'єкта публічної управлінської діяльності.

Необхідність змін у вітчизняній системі державного управління, зумовлена викликами часу та глобалізаційними змінами сучасного інформаційного суспільства, має ґрунтуватися не лише на фіксації нових управлінських трендів, а й на всебічному врахуванні досвіду функціонування системи державного управління та досягнення іноземних держав.

Подальші шляхи вдосконалення системи державного управління в Україні мають відбуватися на основі поетапних процесів завершення адміністративної та адміністративно-територіальної реформ, запровадження електронного урядування в діяльності органів державного управління, подальшого завершення конституційної реформи в частині децентралізації влади, яка передбачає передачу реальних повноважень органам місцевого самоврядування, реформування системи державного управління на основі комплексного врахування досвіду функціонування систем державного управління зарубіжних країн. , застосування новітніх концепцій та напрямів управління з урахуванням цивілізаційних тенденцій розвитку суспільства. (О. А. Решота, 2020)

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ковбасюк Ю.В. та ред колегія. Державне управління. Том 1. 2012.
2. Радиш Ярослав. Державне управління в Україні: стан, проблеми та тенденції розвитку. *Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування*. 2009. № 1.
3. Кабінет Міністрів України. Деякі питання реформування державного управління України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text.
4. Ковтун О.А. Розвиток державного управління інноваційною діяльністю середнього та малого сектору економіки на регіональному рівні. *Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток»*. 2009. № 3.
5. Акімов О.О. Основні принципи державно-управлінської діяльності у системогенезній динаміці. *Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 12.
6. Решота О.А. Особливості розвитку публічного управління в україні: сучасні тенденції та проблеми. *Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток»*. 2020. № 3.

REFERENCES:

1. Yu. V. Kovbasiuk and editorial board. (2012). Derzhavne upravlinnia [Governance] Volume 1. ;
2. Yaroslav Radish. (2009). Derzhavne upravlinnia v Ukraini: stan, problemy ta tendentsii rozvytku [Public administration in Ukraine: state, problems and trends of development] Bukovynsky herald of public service and local self-government. No. 1;
3. Cabinet of Ministers of Ukraine. Some issues of reforming the state administration of Ukraine https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text;
4. O. A. Kovtun. (2009). Rozvytok derzhavnoho upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu serednoho ta maloho sektoru ekonomiky na rehionalnomu rivni [Development of state management of innovative activities of the medium and small sector of the economy at the regional level]. Electronic journal "Public Administration: Improvement and Development" No. 3;
5. O. O. Akimov. (2019). Osnovni pryntsypy derzhavno-upravlinskoi diialnosti u systemoheneznii dynamitsi [The main principles of state management activity in systemogenesis dynamics]. Electronic journal "Public Administration: Improvement and Development" No. 12;
6. O. A. Reshota. (2020). Osoblyvosti rozvytku publichnoho upravlinnia v ukraini: suchasni tendentsii ta problemy [Features of public administration development in Ukraine: current trends and problems]. Electronic journal "Public Administration: Improvement and Development" No. 3.

УДК 351.77

https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-3(31)-5

Мойсіяха Андрій Валентинович,
доктор філософії в галузі публічного управління та адміністрування, e-mail: Andrey4114@ukr.net, https://orcid.org/0000-0002-7249-9272

Moisiiakha Andrii,
Doctor of Philosophy in Public Management and Administration, e-mail: Andrey4114@ukr.net, https://orcid.org/0000-0002-7249-9272

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ГУМАНІТАРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

Анотація. У статті розглянуто питання формування державної політики у гуманітарній сфері у період військового конфлікту в Україні. Реагуючи на російську військову агресію, Україна вимушена реалізовувати масштабні гуманітарні дії, спрямовані на захист громадян, гарантування безпеки життя та здоров'я, надання невідкладної допомоги та соціальної підтримки. Військова російська агресія спричинила суттєві економічні та гуманітарні збитки, що посилило фінансове навантаження, часткове припинення торговельної діяльності, переміщення людей та пошкодження інфраструктури з потенційно довготривалими наслідками. Війна призвела до багатьох задокументованих порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права, які викликають серйозне занепокоєння. Визначено гуманітарні наслідки конфлікту: зменшення доходу, роз'єднання сім'ї, втрата роботи, втрата життя та здоров'я, руйнування будинку чи майна та інші негативні проблеми. З'ясовано, що гуманітарна політика спрямована на забезпечення оптимального стану гуманітарної сфери держави, соціального життя та відносин на основі встановлених цілей, механізмів та заходів, які створюють умови для гуманітарного суспільного розвитку, соціальної та інтелектуальної безпеки суспільства та особистості, розвитку освіти, науки, культури. Встановлено, що в якості пріоритетних заходів щодо політики подолання гуманітарної кризи мають стати: регулярний моніторинг гуманітарного реагування; звітування щодо отриманих результатів; інформування. Визначено основні напрями формування державної гуманітарної політики: забезпечення освітнього процесу; гарантування продовольчої безпеки та засобів для життя; забезпечення житлом постраждалих та ресурсів для проходження опалювального періоду; забезпечення доступу людей до основних послуг; надання екстреної медичної допомоги.

Ключові слова: державна політика, гуманітарна сфера, військовий конфлікт, забезпечення потреб.

THE FORMATION OF THE STATE HUMANITARIAN PROVISION POLICY DURING THE MILITARY CONFLICT

Abstract. The article addresses the issue of the state policy formation in the humanitarian sphere during the military conflict in Ukraine. The large-scale humanitarian response aimed at protecting citizens, guaranteeing the life safety and health, providing emergency aid and social support is undertaken in response to Russian military aggression. Russia's aggessive policy has invoked considerable economic and humanitarian damage, entailing increased financial burdens, trade constraints, people displacement, potentially long-lasting consequences of damaged infrastructure. The war has brought about numerous documented violations of human rights and international humanitarian law that are of profound concern. The humanitarian consequences of the conflict have been elaborated, namely: income decrease, family separation, loss of life, health and employment, dwelling/property distruction and other negative impacts. It was deemed that the humanitarian policy has an objective to ensure the favourable prerequisites for the country's humanitarian sphere, social life and relations grounded on the established goals, mechanisms and measures that lay the groundwork for humanitarian development in the social sphere as well as intellectual security both the community and the individual, enhancing the development of education, science, culture. It was found that the policy of tackling the humanitarian crisis should include the priority measures as follows: regular monitoring of humanitarian response; reporting on the obtained results; publicity activities. The main directions of the state humanitarian policy formation were determined: ensuring the educational process; guaranteeing food security and vital facilities; providing victims with housing and heating in the cold season; safeguarding people's access to basic services; providing emergency medical care.

Key words: state policy, humanitarian sphere, military conflict, meeting the needs.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Гуманітарний підхід в розвитку держави завжди визначав високі стандарти гуманістичного потенціалу суспільства, наявність розвинених інститутів соціальних стандартів, функціональну зрілість системи державного управління. Постійно виникаючі кризи суспільно-політичного, природного, техногенного чи воєнного характеру потребують належного гуманітарного реагування відповідно до існуючої державної політики у зазначеній сфері. Реагуючи на російську військову агресію, Україна разом із світовою спільнотою вимушена була реалізувати масштабні гуманітарні дії, спрямовані на захист громадян, гарантування безпеки життя та здоров'я, надання невідкладної допомоги та соціальної підтримки. Перелічені завдання є життєво необхідними, адже становлять невідкладну потребу у період військового конфлікту, що, безперечно, посилює актуальність проблематики та вимагає поглибленого наукового розгляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, які стосуються аналізу різних аспектів гуманітарної політики на загальнодержавному та регіональному рівні, розглядали такі науковці як Б. Леві, О. Пищуліна, Л. Сергієнко, П. Ситник, В. Скуратівський, Ю. Сурмін, В. Трощинський та ін. Виходячи із наявності складних гуманітарних наслідків російської воєнної агресії в Україні, актуальним є дослідження напрямів формування державної політики в гуманітарній сфері в період військового конфлікту в Україні з урахуванням спричинених тяжких гуманітарних наслідків.

Метою статті є аналіз формування державної політики гуманітарного забезпечення в період військового конфлікту в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Військова російська агресія спричинила суттєві економічні та гуманітарні збитки, що посилило фінансове навантаження, часткове припинення торговельної діяльності, переміщення людей та пошкодження інфраструктури з потенційно довготривалими наслідками. Передбачається можливе скорочення ВВП на 45 %, у 2022 р. з наступним слабим відновленням. Частка населення, яке знаходиться нижче фактичного прожиткового мінімуму, може сягнути у 2022 р. 70 % в залежності від тривалості війни (Europe and Central Asia Macro Poverty Outlook, 2022). Станом на 31 березня 2022 р. гуманітарна криза зробила 4 млн осіб біженцями, а 6,5 млн – внутрішньо переміщеними особами. Зруйнований виробничий й експортний потенціал та втрата людського капіталу в середньостроковій перспективі спричинить тривалі економічні та соціальні проблеми (War in the Region. Europe and Central Asia Economic Update (Spring), 2022).

Продовження війни в Україні породжує стрімке зростання гуманітарних потреб. Фінансовий запит щодо гуманітарних потреб напередодні зими збільшився з 2,25 млрд дол США

до 4,3 млрд дол США, а часові рамки було продовжено до кінця 2022 р. з метою охоплення 11,5 млн людей, які потребують допомоги. Загальні фінансові потреби ООН для всієї ситуації в Україні зараз становлять 1,417 млрд дол США (Ukraine situation flash update #25. UNHCR, 2022).

У період з 24 лютого по 24 червня 2022 р. Всесвітня організація охорони здоров'я повідомила про 323 атаки на заклади охорони здоров'я в Україні, в результаті чого 76 людей загинуло та 59 було поранено (Surveillance system for attacks on health care (SSA), 2022). Значна частка захворюваності та смертності серед цивільного населення в Україні, безсумнівно, пов'язана з хворобами, спричиненими вимушеним переміщенням та пошкодженням систем продовольчого постачання, охорони здоров'я та цивільної інфраструктури (Levy, 2022).

Війна призвела до багатьох задокументованих порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права, які викликають серйозне занепокоєння. Станом на 20 червня 2020 р. ООН підтвердила 4569 смертей і 5691 несмертельне поранення серед українських цивільних осіб, більшість з яких спричинено невибірковим використанням вибухової зброї з широкою зоною ураження. Але реальна кількість загиблих і поранених, ймовірно, набагато більша. Російські війська обстрілювали медичні заклади, школи та цивільні квартали, страчували беззбройних мирних жителів, було заявлено про депортацію до Росії 1,9 млн мирних українських громадян, у тому числі 307 тис. дітей. Зруйновано об'єкти та пошкоджено поля сільськогосподарського призначення, знищено системи зберігання та розподілу продуктів харчування. Велика втрата чоловіків, масове переміщення жінок можуть суттєво вплинути на віковий і статевий розподіл населення України протягом десятиліть. Російські війська також погіршують стан навколишнього середовища, забруднюючи повітря токсичними газами та твердими частинками; загрожують цілісності ядерних реакторів. Руйнування промислових об'єктів забруднює воду та ґрунт небезпечними хімічними речовинами (Levy, 2022).

Станом на середину березня 2022 р. 53% українців, які мали роботу до війни, не працюють, у 22% умови зайнятості не змінилися, 21% – перейшов на віддалену роботу або часткову зайнятість, знайшли нову роботу – 2%. Найбільше проблематика дезадаптації торкнулася жителів Сходу (74%), молоді до 35 років (60%) та тих, хто покинув своє місто (66%). Станом на початок травня 2022 р., в Україні нараховувалося 714 тис. голодуючих, 2,5 млн. залишились без медичної допомоги, 3,6 млн. втратили житло та майно, у понад 2 млн. українців загинули або втратили здоров'я близькі. У 17 млн. знизився дохід сім'ї, 7 млн. скоротили на роботі (Соціально-економічні та гуманітарні наслідки російської агресії для українського суспільства,2022).

За даними Info Sapiens, оцінюючи гуманітарні наслідки війни, громадяни України визначають зменшення доходу, роз'єднання сім'ї, втрату роботи, втрату життя та здоров'я, руйнування будинку чи майна та інші негативні проблеми (рис. 1.).

Значно погіршився гуманітарний стан в регіонах, особливо на Сході та Півдні країни. Основними гуманітарними проблемами став дефіцит товарів першої необхідності, житлові питання, працевлаштування (Info Sapiens, 2022) (табл. 1.).

Гуманітарна політика спрямована на забезпечення оптимального стану гуманітарної сфери держави, соціального життя та відносин на основі встановлених цілей, механізмів та заходів, які створюють умови для гуманітарного розвитку, соціальної безпеки суспільства та людини, формування, збагачення та самореалізацію творчого потенціалу особи, розвитку освіти, науки, культури тощо (Енциклопедичний словник з державного управління, 2010). Закон України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» передбачає спрямування гуманітарної політики України на (Про засади внутрішньої і зовнішньої політики, Закон України від 01.07.2010): посилення освітнього-наукового потенціалу; розвиток культурної та духовної сфери; гарантування свободи слова та доступу до публічної інформації; забезпечення функціонування системи охорони здоров'я та ін. За рахунок секторальних державних програм забезпечується гуманітарний розвиток країни (освітньо-наукова політика, забезпечення охорони здоров'я, культура та спортивна діяльність та ін.) (Сергієнко, 2019). Основними напрямами розвитку гуманітарної сфери встановлено: забезпечення системою публічного управління у гуманітарній сфері суспільних потреб; удосконалення державного регулювання; формування та реалізація державної політики зазначеної сфери за участю заінтересованих суб'єктів (Державна політика в соціогуманітарній сфері, 2010).

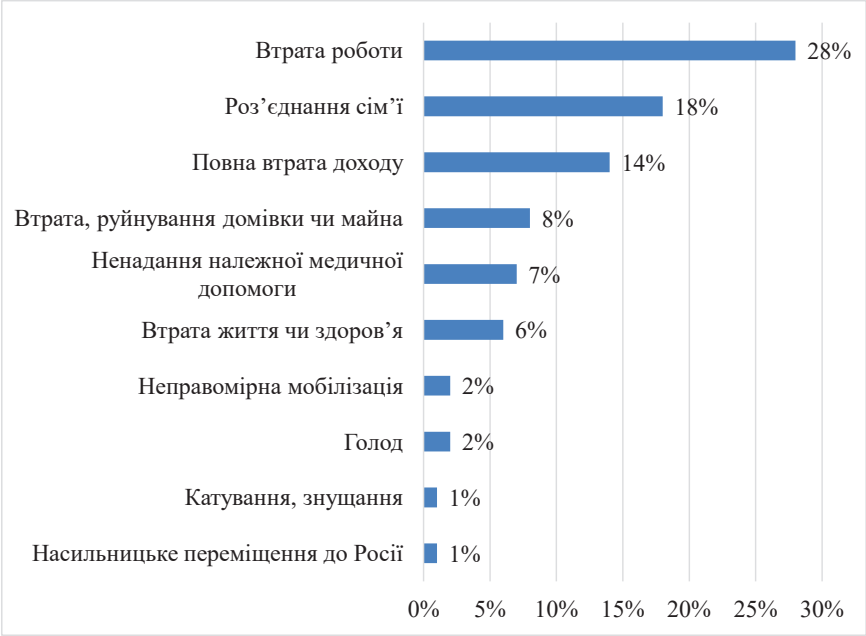

Рис. 1. Негативні наслідки війни (серед усіх респондентів), % (Дослідження громадської думки: втрати населення від війни, 2022)

Таблиця 1

Гуманітарні проблеми в регіонах (Info Sapiens, 2022)

	Захід	Центр	Київ	Південь	Схід
Відсутність робочих місць через війну	27,3	30,7	47,5	45,4	45,1
Дефіцит ліків від хронічних хвороб	7,4	16,6	11,6	23,6	26,3
Дефіцит палива	15,8	8,9	12,6	6,1	7,9
Дефіцит ліків від першої необхідності	2,9	10,3	4,4	20,9	16,7
Недостатньо місць для розміщення біженців	8,4	9,1	1,4	4,2	7,4
Дефіцит продуктів харчування	1,2	2,7	0,5	5,6	6,9
Дефіцит дитячого харчування	0,7	1,2		4,1	7,2

Національні та місцеві урядові установи в Україні та агенції гуманітарної допомоги ООН і багатьох країн надали потужну допомогу цивільному населенню в Україні та в країнах, які надали притулок. Ці зусилля включають захист цивільного населення; безпосереднє надання їжі, води, притулку, медичної допомоги та іншої гуманітарної допомоги; а також підтримка українських державних установ та неурядових організацій, які опікуються переміщеними особами та тими, хто змушений залишитися у своїх домівках (Levy, 2022).

В якості пріоритетних заходів щодо політики подолання гуманітарної кризи в Україні мають стати:

- регулярний моніторинг та аналіз подій, які впливають на гуманітарне реагування, аналіз заходів реагування, моніторинг фінансування заходів;

- постійне звітування щодо отриманих результатів для інформаційного забезпечення процесів прийняття рішень;

- підтримування своєчасного виділення та виплати донорських (грантових) ресурсів на найбільш критичні гуманітарні потреби;

- інформування та розширення підтримки для гуманітарної спільноти щодо посилення спроможності та гарантування безперешкодного гуманітарного доступу (Пищуліна, 2022).

Надана гуманітарна допомога є масштабною (охоплено 13,5 млн чол.) (Ukraine. Humanitarian Response, 2022), а її розподіл за окремими напрямами в розрізі регіонів станом на 15 вересня 2022 р. представлено в табл. 2.

Гуманітарні потреби та здатність реагувати на них в суттєвій мірі залежать від територіального розташування, а саме:

- території, де бойові дії є найінтенсивнішими або знаходяться в облозі (найгостріші потреби та найважчий спосіб їх задоволення);

- території, окуповані російськими військами або знаходяться під російським впливом, та де діє український опір (суттєва актуальність

Таблиця 2

Гуманітарне реагування: орієнтовна кількість охоплених людей (Ukraine. Humanitarian Response,2022)

Область	Гуманітарні напрями (тис. чол.)				
	Освіта	Продовольча безпека та засоби для життя	Охорона здоров'я	Притулок/ непродовольчі товари	Вода, санітарія та гігієна
Черкаська	6,5	62,8	258,5	7,1	33,9
Чернігівська	18,8	477,5	377,0	25,2	266,7
Чернівецька	3,3	103,8	383,3	88,0	50,4
Дніпропетровська	9,8	768,6	532,6	147,0	681,7
Донецька	9,6	445,0	601,5	123,5	522,3
Івано-Франківська	42,6	113,7	222,6	58,4	375,2
Харківська	22,6	2070,2	460,9	102,7	631,6
Херсонська	1,0	62,7	52,9	8,0	31,5
Хмельницька	4,8	20,6	135,9	31,9	52,2
Кіровоградська	5,1	93,0	515,4	28,8	8,3
Київська	31,0	537,4	671,7	33,8	183,7
Луганська	0,7	95,7	318,6	24,3	82,5
Львівська	40,5	540,0	245,4	142,1	300,3
Миколаївська	0,7	545,8	183,1	76,1	327,5
Одеська	10,9	489,7	361,7	40,4	91,3
Полтавська	5,4	584,0	430,8	73,2	119,8
Рівненська	2,8	135,3	348,8	17,1	0,9
Сумська	7,5	591,6	260,0	20,1	276,4
Тернопільська	11,3	62,9	350,0	40,1	172,9
Вінницька	18,4	39,2	88,8	105,1	395,4
Волинська	1,4	48,4	269,0	17,3	294,9
Закарпатська	57,4	81,6	290,3	86,9	185,6
Запорізька	1,4	584,6	150,6	49,9	150,8
Житомирська	18,4	29,5	354,4	22,6	394,0
Всього	339,8	8865,5	8590,4	1382,4	5746,5

потреб, обмеженість повномасштабного вирішення);

- території під контролем українського уряду (організація протидій впливу війни на економіку, інфраструктуру та послуги).

Виходячи з зазначеного, гуманітарне реагування буде мати власні особливості та обмеження, що визначатиме повноту надання необхідного рівня допомоги на окремих територіях.

Важливим залишається взаємодія з країнами-донорами щодо посилення фінансування, що матиме вплив на масштаб і форми гуманітарної допомоги, а також на здатність гуманітарних організацій долати наявні проблеми, пов'язані з територіальними складнощами. Слід акцентувати увагу на такий важливий аспект формування державної політики як відкритість, прозорість та контроль. Позиція надавачів гуманітарної допомоги, донорів, які інформують, куди і як витрачаються ресурси, а також представляють свою гуманітарну допомогу як частину пакету політичної та військової підтримки України, впливатиме на сприйняття одержувачів коштів та ресурсів. На нашу думку, тісний зв'язок міжнародних гуманітарних організацій з органами державної влади та представниками громадянського суспільства на передовій, буде ключовим фактором ефективності реагування.

Суттєва роль відводиться українським соціальним службам та органам оперативного реагування, тому їх можливості слід посилювати та підтримувати якомога більше як фінансово так і технічно, враховуючи їх обмежену здатність, особливо в окупованих районах.

Підходи до формування державної політики у гуманітарній сфері мають зосереджуватися на виконанні низки галузевих заходів реагування, узгоджених із стратегічними цілями: надання екстреної допомоги та забезпечення доступу до основних послуг людей, які постраждали від збройного конфлікту (включаючи внутрішньо переміщених осіб); реагування на потреби захисту та посилення захисту людей, які постраж-

дали від конфлікту, з належним урахуванням міжнародних норм і стандартів; забезпечення реалізації стратегії безпосереднього гуманітарного контролю Україною підконтрольних територій. Заплановані заходи, акцентовані на гуманітарних діях, які рятують життя, спрямовані на нагальні потреби найбільш уразливих верств населення та на сфери найгостріших гуманітарних потреб; враховують критичність часу; враховують ймовірність негайного впровадження; не дублюють діяльність інших учасників.

Надання екстреної допомоги, забезпечення доступу до основних послуг людей, які постраждали від конфлікту, спрямовується на порятунок життів і забезпечення доступу людей до основних послуг (охорона здоров'я, транспорт, освіта, вода та засоби до існування) через допомогу найбільш уразливим верствам населення (люди похилого віку, пенсіонери, люди з інвалідністю, неповні сім'ї, діти) щодо їх безпеки та гідності. Задоволення потреб у захисті та посилення захисту постраждалих від конфлікту людей, відповідно до міжнародних норм і стандартів, передбачає забезпечення доступу до соціальних виплат і можливостей отримування необхідних документів, свободу пересування, питання щодо розмінування територій. Гуманітарне реагування має на меті дати можливість Україні, особливо регіональним і місцевим органам влади, покращити надання послуг на підконтрольних територіях для своїх громадян з метою надання майбутнього гуманітарного реагування через базові послуги. Спроможність національних та місцевих служб реагування та органів влади передбачає посилення на обласному, районному та міському рівнях.

У сфері формування освітніх пріоритетів нагальним є забезпечення доступу до освітніх послуг і безпечного та інклюзивного навчального середовища як учнів та студентів, так і педагогічних працівників. Гарантування продовольчої безпеки та засобів до існування передбачає продовження надання гуманітарної допомоги, з врахуванням сезонності та безпечних логістичних ланцюгів. Враховуючи настання опалювального сезону, слід передбачити ресурси, які необхідно використовувати для утеплення житлових будинків і придбання засобів для опалення та супутніх товарів. Збільшення кількості тимчасового житла для внутрішнього переміщених осіб має прискоритись, враховуючи настання осінньо-зимового періоду. Так само, актуальним є проведення ремонтних робіт у пошкоджених будинках на підконтрольних територіях. Люди, які знаходяться у центрах колективного проживання та соціальних закладах, зіткнуться з проблемами здоров'я та матимуть труднощі з проживанням в зимовий період. Необхідний контроль за отриманням необхідних медичних послуг постраждалим від конфлікту населення, особливо вразливих груп, враховуючи потенційні ризики для здоров'я, такі як інфекційні захворювання, яким можна запобігти, а також неінфекційні захворювання.

На державу в складний період покладається контроль за дотриманням міжнародного гуманітарного права, тобто захисту цивільних осіб і тих, хто не бере участі в бойових діях, включаючи медичний і релігійний персонал, поранених учасників бойових дій, інтернованих цивільних осіб і військовополонених. Виявлені порушення мають бути предметом розгляду Міжнародного кримінального суду у Гаазі, інших заходів притягнення до відповідальності (позови до Міжнародного суду, санкції, міжнародні механізми моніторингу або розслідування та деякі внутрішні цивільні позови).

Висновки. Отже, розв'язавши військову агресію, росія спричинила масштабну гуманітарну кризу в Україні. Наслідками воєнних дій агресора стали смерті та каліцтва тисяч мирних громадян, мільйони вимушених біженців, знищені житлові будинки та господарські будівлі, поневіряння, голод та відсутність ліків. На цьому тлі набуває першочергового значення необхідність формування державної гуманітарної політики у період військового конфлікту. Гуманітарними наслідками війни стають втрата життя та здоров'я, зменшення доходу, роз'єднання сімей, втрата роботи, руйнування житла чи знищення майна, інші негативні проблеми. Ситуацію погіршує дефіцит ліків від хронічних хвороб, дефіцит палива, відсутність місць для розміщення біженців, дефіцит продуктів харчування.

Пріоритетні підходи, щодо формування державної гуманітарної політики мають передбачати: процеси моніторингу та аналізу гуманітарного реагування, звітування за результатами гуманітарної діяльності, регулярність надання допомоги від донорів, інформування суспільства щодо гуманітарних заходів. Можливо визначити основні напрями формування державної гуманітарної політики: забезпечення освітнього процесу; гарантування продовольчої безпеки та засобів для життя; забезпечення житлом постраждалих та ресурсів для проходження опалювального періоду; забезпечення доступу людей до основних послуг (вода, санітарія, гігієна, соціальні виплати); надання медичної допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Europe and Central Asia Macro Poverty Outlook : Country-by-Country Analysis and Projections for the Developing World. Washington, DC. World Bank, 2022. URL: https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/37978.
2. War in the Region. Europe and Central Asia Economic Update (Spring), Washington, DC: World Bank, 2022. 102 p. DOI: 10.1596/978-1-4648-1866-0.
3. Ukraine situation flash update #25. UNHCR, 2022. URL: https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-situation-flash-update-25-12-august-2022.
4. Surveillance system for attacks on health care (SSA): Ukraine, February 24–June 24. World Health Organization, 2022. URL: https://extranet.who.int/ssa/LeftMenu/Index.aspx.
5. Levy B. S. From horror to hope: recognizing and preventing the health impacts of war. New York: Oxford University Press, 2022. 304 p.
6. Соціально-економічні та гуманітарні наслідки російської агресії для українського суспільства. Київ: Центр Разумкова, 2022. 277 с.
7. Дослідження громадської думки: втрати населення від війни. Info Sapiens, 2022. URL: https://sapiens.com.ua/publications/socpol-research/214/Present_war_04_04.pdf.
8. Найчастіше українці знають про благодійну допомогу під час війни від Фонду Ріната Ахметова (65%), Фонду «Повернись живим» (55%) і Червоного Хреста (55%). Info Sapiens, 2022. URL: https://sapiens.com.ua/publications/socpol-research/231/Release_IS_charity.pdf.
9. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.
10. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17.
11. Сергієнко Л. В. Гуманітарна політика України: ідентифікація складових, об'єктів, суб'єктів та пріоритетів. *«Вісник ЖДТУ»: Економіка, управління та адміністрування*. 2019. №. 2 (88). С. 162-173.
12. Державна політика в соціогуманітарній сфері : підручник / [авт. кол. : В. А. Скуратівський, В. П. Трощинський, П. К. Ситник та ін.]; за заг. ред. В. А . Скуратівського, В. П. Трощинського. К. : НАДУ, 2010. 284 с.
13. Levy B. S., Leaning J. Russia's War in Ukraine – The Devastation of Health and Human Rights. *New England Journal of Medicine*. 2022. №. 2(387). P. 102-105.
14. Пищуліна О. Загальний огляд гуманітарної ситуації в Україні. Київ: Центр Разумкова, 2022. 13 с.
15. Ukraine. Humanitarian Response: Estimated People Reached – 15 September 2022. OCHA, 2022. URL: https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-humanitarian-response-estimated-people-reached-15-september-2022.

REFERENCES:

1. Europe and Central Asia Macro Poverty Outlook : Country-by-Country Analysis and Projections for the Developing World. Washington, DC. World Bank, 2022. URL: https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/37978.
2. War in the Region. Europe and Central Asia Economic Update (Spring), Washington, DC: World Bank, 2022. 102 r. DOI: 10.1596/978-1-4648-1866-0.
3. Ukraine situation flash update #25. UNHCR, 2022. URL: https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-situation-flash-update-25-12-august-2022.
4. Surveillance system for attacks on health care (SSA): Ukraine, February 24–June 24. World Health Organization, 2022. URL: https://extranet.who.int/ssa/LeftMenu/Index.aspx.
5. Levy B. S. (2022) From horror to hope: recognizing and preventing the health impacts of war. New York: Oxford University Press, 304 r.
6. Sotsialno-ekonomichni ta humanitarni naslidky rosiiskoi ahresii dlia ukrainskoho suspilstva (2022) *[Socio-economic and humanitarian consequences of Russian aggression for Ukrainian society.]* . Kyiv: Tsentr Razumkova, 277 s. [in Ukrainian].
7. Doslidzhennia hromadskoi dumky: vtraty naselennia vid viiny *[Public opinion research: population losses from the war]*. Info Sapiens, 2022. URL: https://sapiens.com.ua/publications/socpol-research/214/Present_war_04_04.pdf. [in Ukrainian].
8. Naichastishe ukraintsi znaiut pro blahodiinu dopomohu pid chas viiny vid Fondu Rinata Akhmetova (65%), Fondu «Povernys zhyvym» (55%) i Chervonoho Khresta (55%). *[Most often, Ukrainians know about charitable aid during the war from the Rinat Akhmetov Foundation (65%), the Return Alive Foundation (55%) and the Red Cross (55%)]* Info Sapiens, 2022. URL: https://sapiens.com.ua/publications/socpol-research/231/Release_IS_charity.pdf. [in Ukrainian].
9. Entsyklopedychnyi slovnyk z derzhavnoho upravlinnia (2010) *[Encyclopedic dictionary of public administration]* / uklad.: Yu. P. Surmin, V. D. Bakumenko, A. M. Mykhnenko ta in. ; za red. Yu. V. Kovbasiuka, V. P. Troshchynskoho, Yu. P. Surmina. K. : NADU, 2010. 820 s. [in Ukrainian].
10. Pro zasady vnutrishnoi i zovnishnoi polityky [*On the principles of domestic and foreign policy: Law of Ukraine dated July 1, 2010 No. 2411-VI.*] : Zakon Ukrainy vid 01.07.2010 r. № 2411-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17. [in Ukrainian].
11. Serhiienko L. V. (2019) Humanitarna polityka Ukrainy: identyfikatsiia skladovykh, obiektiv, subiektiv ta priorytetiv. «Visnyk ZhDTU» [*Humanitarian policy of Ukraine: identification of components, objects, subjects and priorities*]: Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia. №. 2 (88). S. 162-173. [in Ukrainian].
12. Derzhavna polityka v sotsiohumanitarnii sferi (2010) [*State policy in the socio-humanitarian sphere*]: pidruchnyk / [avt. kol. : V. A. Skurativskyi, V. P. Tro-

shchynskyi, P. K. Sytnyk ta in.]; za zah. red. V. A .Skurativskoho, V. P. Troshchynskoho. K. : NADU. 284 s. [in Ukrainian].
13. Levy B. S., Leaning J. (2022) Russias War in Ukraine – The Devastation of Health and Human Rights. New England Journal of Medicine. №. 2(387). R. 102-105.
14. Pyshchulina O. (2022) Zahalnyi ohliad humanitarnoi sytuatsii v Ukraini [*General overview of the humanitarian situation in Ukraine*]. Kyiv: Tsentr Razumkova, 13 s. [in Ukrainian].
15. Ukraine. Humanitarian Response: Estimated People Reached – 15 September 2022. OCHA, 2022. URL: https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-humanitarian-response-estimated-people-reached-15-september-2022. [in Ukrainian].

УДК 351.83:316.334.3

https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-3(31)-6

Мацола Ігор Володимирович,
аспірант кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, e-mail: kafedrapa@ukr.net, https://orcid.org/0000-0001-9601-1692

Matsola Ihor Volodymyrovych,
Phd Student, Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, Frometivska str., 2, e-mail: kafedrapa@ukr.net, https://orcid.org/0000-0001-9601-1692

ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Анотація. У статті проаналізовано одне з першочергових завдань сучасної публічної політики – забезпечення якісного управління всіма сферами суспільного життя та побудова сильної соціальної держави. Головним атрибутом такої є реальна відсутність бідних та працюючий механізм захисту соціально незахищених верств населення. При цьому добробут суспільства забезпечується не лише перерозподілом власності на користь інших, а стимулюванням і забезпеченням активної, ініціативної діяльності всіх громадян. безпосередньо залежить від фінансово-економічного стану країни, складається з активної та пасивної складових. Визначено, що активна соціальна політика регулює трудові відносини, ринок праці та зайнятість, населення забезпечуючи робочі місця, пасивна – спрямовується на підтримку соціально незахищених верств населення.

Ключові слова: публічна соціальна політика, публічне управління, механізми публічного управління, соціальна держава, соціальний захист.

THE INSTITUTIONAL MECHANISM OF PUBLIC MANAGEMENT OF THE SOCIAL SPHERE DEVELOPMENT IN MODERN UKRAINE

Abstract. One of the primary tasks of modern public policy is to ensure quality management of all spheres of social life, and the ultimate goal is to build a strong social state. The main attribute of which is the real absence of the poor and a working mechanism for the protection of socially vulnerable sections of the population. At the same time, the well-being of society is ensured not only by the redistribution of property in favor of others, but by stimulating and ensuring the active, proactive activity of all citizens. directly depends on the financial and economic state of the country, consists of active and passive components. Active social policy regulates labor relations, the labor market and employment, providing the population with jobs, passive policy is aimed at supporting socially vulnerable sections of the population.

Key words: public social policy, public administration, mechanisms of public administration, welfare state, social protection.

Постановка проблеми. Механізмами реалізації державної соціальної політики є обов'язкове та добровільне соціальне страхування. Пенсійне та медичне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності (внаслідок професійного захворювання чи нещасного випадку на виробництві, що спричинили втрату працездатності) є обов'язковим. Добровільне соціальне страхування – це страхування громадян, які займаються індивідуальною та підприємницькою діяльністю; за умови сплати до Фонду соціального страхування України страхових внесків мають право на всі види допомоги по державному соціальному страхуванню, встановлених для працівників, державних службовців та членів кооперативів. Механізмами реалізації соціальної політики є державна соціальна допомога (грошові виплати; субсидії та компенсації малозабезпеченим верствам населення; державні соціальні гарантії; безкоштовне медичного обслуговування та доступ до освіти; доступне житло). Рівень зайнятості населення, в державному та приватних секторах, розмір заробітної плати, можливість надання безкоштовних соціальних послуг (освіта, охорона здоров'я, культура тощо), фінансова та юридична підтримка незахищених громадян, якість життя в цілому забезпечуються наявністю товарів і послуг, що надаються суспільству для забезпечення його власної життєдіяльності (Калмиков, 2022).

Інституційні зміни насамперед зумовлені невідповідністю структури та якості соціальних інститутів умовам суспільного розвитку та вимогам суспільній системі. Супроводжуються вони, як правило, періодами нестабільності, коли вже не працюють старі інститути, а нові ще не почали працювати. За таких умов зростає роль взаємодії державних і громадських інститутів у формуванні, реалізації та адаптації соціальних інститутів до нових умов суспільного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Джерельну базу статті складають нормативно-правові акти, а питанням законодавчо-правового забезпечення публічної соціальної політики переймалися такі вітчизняні дослідники та науковці: Козоріз Г. Г., Коротич О. Б., Насібова О. В., Пирог І.С., Клименко А.Л., Малімон В.І., Балтачеєва Н.А.

Вцілому, автори сходяться на думці, що ступінь соціальної захищеності людини є яскравим показником розвитку якості життя та цивілізованості конкретного суспільства, рівня розвитку самої держави як гаранта задоволення потреб своїх громадян. І кожне підсилення соціальної політики для розвитку якості життя має бути регламентовано нормативно-правовою базою.

Як зазначено в монографії «Державна соціальна політика як передумова економічного розвитку України» основними інститутами у сфері формування та реалізації публічної соціальної політики, виступають інститути: розподілу та перерозподілу суспільного продукту; зайнятості та охорони праці; соціальної сфери суспільства; демографії та соціального захисту населення; соціології та гармонізації соціально-економічних інтересів. Кожна з них включає відповідні соціальні суб'єкти політики, які керують процесами в межах своєї компетенції (Лопушняк, 2011).

Мета роботи – проаналізувати потенціал розвитку інституційного механізму публічного управління у соціальній сфері та публічну соціальну політику в сучасній Україні.

Виклад основного матеріалу. Трансформаційні процеси в світі та повномасштабна війна в Україні, супроводжуються негативними наслідками в усіх сферах життя суспільства та призводить до: виникнення соціально-політичних протиріч; зростання рівня конфліктності; зростання у соціальній напруженості в суспільстві та недовіра населення до влади. Для більшої частини населення основним критерієм успішності суспільства є саме його здатність вирішувати проблеми, що виникають. Тому дослідження інституційного забезпечення публічної соціальної політики є досить актуальним завданням як у науково-теоретичному, так і в практичному аспектах.

На думку Г.С. Лопушняка (Лопушняк, 2011, с. 11), загальний аналіз публічної соціальної політики держави вказує на суттєві проблеми, що виникають в даній сфері, значною мірою зумовлені концептуальною невизначеністю системи інститутів громадянського суспільства, впливу зовнішніх загроз, потребують дослідження в контексті інституційних змін публічного управління.

Як стверджує Президент Європейського комітету з соціальних прав Джузеппе Пальмізано (Захист соціальних прав внутрішньо переміщених осіб) починаючи з 2008 року економічна криза негативно позначилася на малозахищених верствах суспільства. Заходи, вжиті урядами країн для подолання кризи, зокрема заходи жорсткої економії, непропорційно вразили незахищені верстви населення (бідних, людей похилого віку та хворих). Високі стандарти захисту соціальних прав суспільства та деякі основні характеристики соціально-орієн-

тованої держави під впливом сучасних небезпек у світі опинилися під загрозою. До цих небезпек потрібно віднести:

– зростання рівня бідності та безробіття (зокрема безробіття серед молоді);

– соціальна та економічна нерівність;

– відсутність інтеграції мігрантів або недостатня інтеграція;

– незахищеність роботи для багатьох категорій працівників;

– регресивні зміни у схемах соціального забезпечення та допомоги;

– скорочення державних систем охорони здоров'я та зростання вартості охорони здоров'я;

– глобальні проблеми, пов'язані з появою пандемії COVID-19;

– військове вторгнення Російської Федерації в Україну, що призвело до глобальної кризи, яка охопила продовольчу, енергетичну та фінансову сфери (Чалюк, 2022). Наявність ефективного механізму захисту соціальних прав людини за таких умов є надзвичайно важливим.

Розпочата Росією війна вже призвела до стрімкого зростання цін в світі та припинення постачання багатьох товарів з України через зокрема, відсутність авіасполучення та закритих портів. Наприклад ціни на нафту, пшеницю, метали зросли до рівня фінансової кризи в 2008 р. Так, лише за березень 2022 р. ціни у зоні євро зросли до 7,5%. "Енергетична інфляція" спричинила значне зростання цін на європейському просторі, який ще не відійшов від кризи, пов'язаної з пандемією. За прогнозами МВФ до кінця 2022 року європейські країни зіткнуться з: уповільненням економік до 3% , інфляцією – 5,5%, яка ще до російського вторгнення була високому для Європи рівні – досягнувши рекордних 5% (Занудна, 2022). МВФ очікує особливо негативних наслідків від припинення постачання російських енергоносіїв до Європи, називаючи найбільш вразливими країни Східної та Центральної Європи. Вже з другої половини 2022 року скорочення імпорту російських енергоносіїв серйозно вплине на економіку європейських країн. У той же час, що газу, то Європа зможе замінити альтернативними тільки 60-70% поточних російських поставок (Занудна, 2022).

Україна була одним із ключових постачальників продовольчої програми ООН, отримуючи до 40% пшениці. Цей факт уже ставить під загрозу постачання продовольства до Афганістану, Ємену та Північної Африки [30]. На думку економістів Світового банку, наслідки війни та Covid серйозно підірвали зростання доходів країн, як результат, приблизно 40% реальних доходів на душу населення в цих країнах ніколи не повернеться до колишнього рівня та багатьом буде важко уникнути рецесії (Калмиков, 2022).

Як бачимо, внутрішні та зовнішні загрози соціальній безпеці держави не виникають без вагомих причин. Факторами впливу до виникнення *внутрішніх* загроз соціальній безпеці можна визначити:

– байдужість представників влади до соціальних потреб громадян;

– незавершеність низки важливих реформ (зокрема у сфері забезпечення національної безпеки, боротьби з корупцією);

– відсутність збалансованих інтересів між владою і суспільством;

– обмеженість ресурсів (насамперед фінансових) та їх неефективним використання;

серед зовнішніх загроз найвпливовішим є:

– посягання на територіальну цілісність країни;

– складна демографічна та соціально-економічна ситуація;

– недостатня компетентність представників органів влади та місцевого самоврядування;

– недостатня поінформованість суспільства про реальні чи потенційні загрози (небезпеки);

– недовіра населення до влади тощо [Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища, с. 301, 302; Новікова, Сидорчук, Панькова та ін., 2018, с. 29, 30].

Науковці не можуть розглядати державну соціальну політику у відриві від глобальних змін і викликів, оскільки її основною метою є підвищення рівня соціальної безпеки та добробуту населення, що характеризується високим рівнем цільової спрямованості. Важко не погодитись з тим, що публічна соціальна політика базується на пізнанні закономірностей суспільного розвитку та виявленні глибинних тенденцій у всіх сферах суспільного життя, що визначають процеси самореалізації особистістю власного соціального потенціалу впливаючи на її соціальну безпеку, а також здійснення цілеспрямованого впливу на них суб'єктами регулятивної діяльності. До таких суб'єктів насамперед належать органи публічної влади (державного управління і місцевого самоврядування), які нині реформуються на засадах децентралізації (Коротич, 2016, с. 17).

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується пошуком векторів політичного та соціально-економічного розвитку, відсутністю необхідних ресурсів для забезпечення гідного функціонування суспільних програм. За ефективної системи соціаль-

ного захисту та соціального забезпечення уряд країни оцінює та аналізує соціально-економічну ситуацію та задоволеність потреб населення, спрямовуючи наявні бюджетні кошти та інші ресурси на найкраще задоволення їхніх потреб. Головною ознакою соціальної політики країни виступає розвинуте громадянське суспільство, при функціонуванні якого реалізується гармонізація відносин між соціальними групами та державними інститутами.

Забезпечення соціальної політики країни координується і спрямовується Кабінетом Міністрів України через Міністерство соціальної політики України, органи місцевого самоврядування (їх виконавчі й розпорядчі органи) та місцеві державні адміністрації. Як головний центральний орган виконавчої влади, Міністерство соціальної політики України, компетентний у забезпеченні соціальної безпеки суспільства та держави, його функції визначені Положенням про Міністерство соціальної політики України та затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня № 423 2015 р. «Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України» (Постанова Кабінету Міністрів України № 423, 2015). В свою чергу, науковці досліджують соціальну державу в трьох аспектах: нормативному (конституційний принцип); науковому (ідея та відповідні концепції); емпіричному (реальна практика діяльності державних інституцій у сфері вирішення соціальних проблем).

Напрями реалізації політики на 2022-2024 роки в Україні базуються на:

– Цілях сталого розвитку України та Національній економічній стратегії на період до 2030 року;

– Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року;

– положеннях Програми діяльності Кабінету Міністрів України;

– програмах співробітництва з міжнародними організаціями;

– Угодах про асоціацію між Україною та Європейським Союзом;

– державною програмою стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, обмежувальних заходів щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 роки.

На основі аналізу нормативно-правових документів та підходів, щодо розуміння поняття публічної соціальної політики та з урахуванням парадигми її реалізації можна скласти структуру соціальної політики в розрізі її основних підсистем.

Соціальна безпека часто розглядається вченими як інструмент оцінювання ступеню реалізації механізмів соціальної політики та інтересів громадян. Соціальна безпека України в критичному стані та потребує термінових управлінських дій. З одного боку, трагічні події, що відбуваються в країні сприяють згуртуванню українського суспільства, розкриваючи потенціал громадянської самоорганізації. З іншого боку – увага зосереджена на забезпеченні всіх складових національної безпеки. В сучасних умовах якісно оцінити стан та проблеми соціальної безпеки держави складно, але надзвичайно актуально, оскільки територія України зазнає ракетних обстрілів, снаряди влучають у цивільні об'єкти (школи, лікарні, церкви), йдуть обстріли забороненими видами зброї (фосфорними бомбами та касетними боєприпасами). За оцінкою уряду, вже зруйновано об'єктів інфраструктури (будівлі, дороги, мости, лікарні, школи) на суму щонайменше 100 мільярдів доларів США (Чалюк, 2022). Війна в Україні призвела до закриття більше половини підприємств, інші намагаються боротися за виживання. За оцінками Програми розвитку ООН, у разі тривалого конфлікту дев'ять із десяти українців опиняться на межі бідності, а всі досягнення України за часи незалежності – під загрозою.

В аналітичній записці «Загальний огляд гуманітарної ситуації в Україні» акцентується увага на посиленні гостроти гуманітарних потреб рядом з потенційними загрозами, зокрема: обмеження гуманітарного доступу до районів активних бойових дій та забезпечення безпечного доступу міжнародних гуманітарних організацій; обстріли та пожежі призводять до викиду небезпечних матеріалів у повітря (токсичного диму чи хімікатів) призводять до екологічних ризиків; ризики, пов'язані з мінами та вибухонебезпечними пережитками війни.

Висновки. Сьогодні, уряду для покращення стану соціальної безпеки та соціального забезпечення суспільства необхідно реалізувати механізми виваженої публічної соціальної політики, забезпечуючи якість життя населення, рівень захищеності кожного окремого громадянина надаючи можливість реалізувати себе та задовольнити всі свої соціальні потреби, а також шляхом активного використання новітніх виробничих технологій вносити зміни в структуру виробництва. Проте, як свідчить світова практика, необхідно пам'ятати, що незважаючи на наявність законів та інших правових доку-

Таблиця 2.5

Складові публічної соціальної політики

Політика доходів громадян	Гідний рівень життя та матеріальний добробут населення; споживчий кошик
Державна політика у сфері регулювання трудових відносин	Умови зайнятості та оплати праці; охорона праці; соціальне страхування
Соціальний захист інвалідів та малозабезпечених верств населення	Пенсійне забезпечення; надання соціальних гарантій та допомоги
Галузі соціальної сфери	Освіта та наука; охорона здоров'я; культура та спорт
Соціо-екологічна політика	Створення сприятливих умов для життя, праці та відпочинок громадян
Соціальна інфраструктура	Житлово-комунальне господарство; логістика (транспорт) та дороги; зв'язок; торговельне та побутове обслуговування населення
Міграційна політика	Внутрішня та зовнішня міграція населення; вимушені переміщення (в тому числі, внутрішньо переміщені); захист прав та інтересів громадян України за кордоном
Політика щодо окремих верств населення	Сімейна та молодіжна політика; політика щодо недієздатних та літніх людей
Об'єкт соціальної політики	
Соціальні відносини	Сімейно-шлюбні та освітньо-виховні; соціально-трудові та житлово-комунальні
Процеси життєдіяльності соціуму	Природний та механічний рух населення; диференціація доходів; житлозабезпеченість населення
Суспільні потреби	Медико-демографічні; освітні та трудові; соціально-побутові
Суб'єкти соціальної політики	
На державному рівні	*Органи законодавчої влади* розробляють загальну стратегію публічної соціальної політики, приймають конкретні рішення в сфері соціального захисту населення, визначають мінімальний рівень соціальних гарантій з врахуванням економічних можливостей країни; *Органи виконавчої влади* відповідно до встановлених та ухвалених законів реалізують публічну соціальну політику
Соціальні позабюджетні фонди	Фонд пенсійного страхування; Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття; Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань; Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності
Громадські організації, профспілки, політичні партії	Виконують «ідеологічну» функцію, представляючи інтереси окремих верств населення, сприяють досягненню угод з владою та роботодавцями
Роботодавці	Створюють робочі місця та відповідають вимогам щодо: умов та оплати праці, страхування, встановленим державними, регіональними та місцевими органами влади.
Інфраструктурний комплекс	Забезпечують безпосереднє надання відповідних послуг населенню
Пасивні суб'єкти соціальної політики	Організації охорони здоров'я та культури, банківсько-кредитні установи та страхові кампанії – відповідають за доведення фінансових, матеріально-технічних, духовних й інших цінностей до об'єкта соціальної політики (людини)
Місцеві органи виконавчої влади та місцевого самоврядування	Забезпечують збереження мінімального рівня соціальних гарантій, розробляючи та впроваджуючи заходи соціальної політики з врахуванням специфіки конкретного регіону.
Недержавні суб'єкти соціальної політики	Громадські, благодійні, релігійні та інші неурядові організації та об'єднання, політичні партії, об'єднання, асоціації та фонди, профспілки, а також фізичні особи (професійні соціальні працівники, волонтери та благодійники, правозахисники, громадяни через участь в громадських ініціативах і об'єднаннях)

[складено за (Семенець-Орлова, 2011, с. 287)]

ментів, неможливо забезпечити 100% соціальне забезпечення суспільства.

Значно погіршилося надання основних адміністративних та державних публічних послуг. Здатність місцевої влади підтримувати мінімальний рівень послуг сильно обмежена, оскільки працівники залишили або не можуть отримати роботу. Навіть якщо населення безпосередньо не постраждає від бойових дій, воно стикається зі скороченням обсягів послуг, перебоями або повним припиненням їх надання. Погіршується в містах, де ведуться активні бойові дії ситуація з водопостачанням, вивезенням відходів, охороною навколишнього середовища, транспортною інфраструктурою, телекомунікаціями, медичними послугами, екстреною допомогою, освіта, електроенергією та доступом до правосуддя. Ситуація ускладнюється збоями у функціонуванні банківської системи.

Безперечно, соціально-економічні наслідки війни відчують на собі ще не одне покоління наших громадян (Semenets-Orlova, Halytska, Klochko et al, 2019). Українські громадяни об'єдналися навколо влади, щиро вірячи, що після закінчення війни матимуть можливість трансформувати інституції країни та зможуть змінити систему управління країною.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням все більше категорій людей, у тому числі переселенців, потребують допомоги. Наприклад, протягом квітня – червня 2022 року уряд країни кілька разів змінював політику виплати матеріальної допомоги, збалансовуючи потреби суспільства та можливості державного бюджету. У зв'язку з поступовим скороченням категорій осіб, які отримують матеріальну допомогу – програми стають більш адресними. Водночас існує ризик, що громадяни, які дійсно її потребують, можуть опинитися поза програмою допомоги. Запровадження одноразової виплати у рамках програми «єПідтримка» (у розмірі 6500 гривень) для працівників відбулося через тиждень після початку повномасштабної війни. Для цього громадянам необхідно було подати заяву в «Дію» та бути застрахованою особою, маючи підтвердження сплати за попередній єдиного соціального внеску квартал на територіях, де ведуться бойові дії.

Мінімізуючи збитки, уряд повинен структурувати економіку воєнного часу відповідно до безпекових ризиків. На даному етапі дії мають, відповідно, відрізнятися за регіонами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Державна соціальна політика як передумова економічного розвитку України [Текст] : монографія / Г. С. Лопушняк. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. 372 с.
2. Загальний огляд гуманітарної ситуації в Україні. Аналітична записка. О.Піщуліна Центр Разумкова К., 2022. 14 с. https://razumkov.org.ua/images/2022/07/05/2022_ANALIT_ZAPIS.pdf
3. Занудна А. Як вторгнення Росії обвалить бюджет України та вдарить по економіці Європи – прогнози МВФ. ВВС України. 22 квітня 2022 р. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/features-61190565
4. Захист соціальних прав внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп: Європейська соціальна хартія, інші стандарти Ради Європи й практика адміністративних судів в Україні. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Dopovid_PalmizanoD_ukr.pdf
5. Калмиков О. Як війна Росії проти України робить світ біднішим: 10 фактів та прогнозів. ВВС Україна. 12 червня 2022. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/features-61774750
6. Коротич О. Б. Реалізація державної соціальної політики України в умовах реформування публічної влади. Актуальні проблеми державного управління. 2016. № 2. С. 17–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2016_2_4
7. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 532 с.
8. Постанова Кабінету Міністрів України № 423 від 17.06.2015 року Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF#Text
9. Семенець-Орлова, І. А. Сімейна політика: проблема наукової дефініції URL*: http://www.rusnauka.com/7_NMIW_2011/Politologia/7_74867.doc. htm*.
10. Семенець-Орлова, І. А. Криза сім'ї у постіндустріальному суспільстві: аналіз деяких аспектів деструктивного впливу на становище сім'ї сімейної політики сучасної соціальної держави. *Гілея*. 2010. Випуск, 39. С. 386-396.
11. Семенець-Орлова, І. А. Концептуальні засади державної сімейної політики: теоретико-практичний аналіз. 2012. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/37929
12. Соціальна політика держави як регулятор розвитку соціальної сфери: теоретико-методологічні аспекти. Проблеми економіки. 2020. №1. С. 283–289. 9
13. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки [Текст] : монографія / О. Ф. Новікова, О. Г. Сидорчук, О. В. Панькова [та ін.] / Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ; НАН України, Інститут економіки промисловості . К. ; Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с. 10
14. Чалюк Ю.О. Глобальні соціально-економічні наслідки Російсько-української війни. Економіка та суспільство. 2022. Вип.37. https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1224/1179 11
15. Semenets-Orlova, I., Halytska, N., Klochko, A., Skakalska, I., & Kosyuk, N. (2019). Information Exchange and Communication Infrastructure in the Public Sector. In *CMiGIN* (pp. 519-529).

REFERENCES:

1. Derzhavna sotsialna polityka yak peredumova ekonomichnoho rozvytku Ukrainy [Tekst] : monohrafiia / H. S. Lopushniak. – Lviv : LRIDU NADU, 2011. – 372 s.
2. Zahalnyi ohliad humanitarnoi sytuatsii v Ukraini. Analitychna zapyska. O.Pishchulina Tsentr Razumkova K., 2022. – 14 s. https://razumkov.org.ua/images/2022/07/05/2022_ANALIT_ZAPIS.pdf
3. Zanudna A. Yak vtorhnennia Rosii obvalyt biudzhet Ukrainy ta vdaryt po ekonomitsi Yevropy – prohnozy

MVF. VVS Ukrainy. 22 kvitnia 2022 r. https://www.bbc.com/ukrainian/features-61190565
4. Zakhyst sotsialnykh prav vnutrishno peremishchenykh osib ta inshykh vrazlyvykh hrup: Yevropeiska sotsialna khartiia, inshi standarty Rady Yevropy y praktyka administratyvnykh sudiv v Ukraini https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Dopovid_PalmizanoD_ukr.pdf
5. Kalmykov O. Yak viina Rosii proty Ukrainy robyt svit bidnishym: 10 faktiv ta prohnoziv. VVS Ukraina. 12 chervnia 2022. https://www.bbc.com/ukrainian/features-61774750
6. Korotych O. B. Realizatsiia derzhavnoi sotsialnoi polityky Ukrainy v umovakh reformuvannia publichnoi vlady. Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia. – 2016. – № 2. – S. 17-22. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2016_2_4
7. Natsionalna stiikist v umovakh minlyvoho bezpekovoho seredovyshcha : monohrafiia. – Kyiv : NISD, 2022. – 532 s.
8. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 423 vid 17.06.2015 roku Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF#Text
9. Semenets-Orlova, I. A. Cimeina polityka: problema naukovoi definitsii [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: http://www. rusnauka. com/7_NMIW_2011/Politologia/7_74867. doc. htm.
10. Semenets-Orlova, I. A. (2010). Kryza simi u postindustrialnomu suspilstvi: analiz deiakykh aspektiv destruktyvnoho vplyvu na stanovyshche simi simeinoi polityky suchasnoi sotsialnoi derzhavy/ Inna Semenets-Orlova. Hileia.–2010.–Vypusk, 39, 386-396.
11. Semenets-Orlova, I. A. (2012). Kontseptualni zasady derzhavnoi simeinoi polityky: teoretyko-praktychnyi analiz.2012 http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/37929
12. Sotsialna polityka derzhavy yak rehuliator rozvytku sotsialnoi sfery: teoretyko-metodolohichni aspekty. Problemy ekonomiky. 2020. №1. C. 283–289. 9
13. Stan ta perspektyvy sotsialnoi bezpeky v Ukraini: ekspertni otsinky [Tekst] : monohrafiia / O. F. Novikova, O. H. Sydorchuk, O. V. Pankova [ta in.] / Lvivskyi rehionalnyi instytut derzhavnoho upravlinnia NADU; NAN Ukrainy, Instytut ekonomiky promyslovosti . – K. ; Lviv : LRIDU NADU, 2018. – 184 s. 10
14. Chaliuk Yu.O.Hlobalni sotsialno-ekonomichni naslidky Rosiisko-ukrainskoi viiny. Ekonomika ta suspilstvo. 2022. Vyp.37. https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1224/117911
15. Semenets-Orlova, I., Halytska, N., Klochko, A., Skakalska, I., & Kosyuk, N. (2019). Information Exchange and Communication Infrastructure in the Public Sector. In CMiGIN (pp. 519-529).

УДК 159.923:004.056

https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-3(31)-7

Сердюк Ірина Анатоліївна,
аспірантка кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, молодший науковий співробітник, біофізик відділення нейрофізіології Державного закладу «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр МОЗ України», 85110, Україна, Донецька область, м. Костянтинівка, вул. О.Невського, 14, тел. (06272) 2-55-17, e-mail: irina-serduk@ukr.net, https://orcid.org/0000-0001-9840-7340

Serdyuk Irina Anatolievna,
PhD student, Interregional Academy of Personnel Management, Junior Researcher, Biophysicist of the Department of Neurophysiology State institution "Scientific and Practical Medical Rehabilitation and Diagnostic Center of the Ministry of Health of Ukraine", 85110, Ukraine, Donetsk region, Kostiantynivka, Al.Nevskogo St. 14, (06272) 2-55-17, Email: irina-serduk@ukr.net, https://orcid.org/0000-0001-9840-7340

ПІДХОДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДО ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. Впровадження сучасних інформаційних технологій у всі сфери суспільного життя істотно підвищило залежність безпеки суспільства, кожної конкретної людини від надійності функціонування інформаційної інфраструктури, достовірності інформації, що використовується, її захищеності від несанкціонованої модифікації, а також протиправного доступу до неї. Потреби сучасної людини суттєво змінилися і розширилися, зріс попит на інформаційну безпеку. Виходячи з цього, виникає потреба у забезпеченні інформаційної безпеки, насамперед особистості, як носія індивідуальних здібностей, характеру, інтересів. В умовах турбулентних явищ, глобальне інформаційне суспільство надає істотний вплив на формування та активність особистості, створюючи для неї не тільки нові можливості, але й значні загрози. Таким чином, дослідження негативних інформаційних впливів, підходів публічного управляння до збереження інформаційної безпеки людини, її ментального здоров'я є важливим і актуальним питанням державної інформаційної політики.

Мета роботи. Розкрити поняття інформаційна безпека особистості та дослідити підходи публічного управління щодо її забезпечення.

Методологія. Серед переліку методів дослідження обрано метод систематизації, узагальнення та ретроспективний аналіз.

Наукова новизна. Дістали подальший розвиток: історичний огляд основних підходів до поняття та ознак інформаційної безпеки особистості, підходи публічного управління до забезпечення інформаційної безпеки особистості як на державному рівні, що враховує вдосконалення законодавчої бази, так і на особистісному рівні, її здатність протистояти інформаційним загрозам і зберігати психічне здоров'я в умовах негативної інформаційної дії, що залежить від формування та розвитку культури особистої інформаційної безпеки.

Висновки. Ефективність правових механізмів протидії викликам і загрозам інформаційної безпеки особистості безпосередньо залежить від рівня правового забезпечення інформаційної безпеки особистості. Однак, розв'язання проблеми забезпечення інформаційної безпеки особистості

повинно мати комплексний системний характер та здійснюватися на різних рівнях (законодавчому, адміністративному, особистісному).

Ключові слова: інформація, безпека, публічне управління, турбулентність, інформаційна безпека особистості, загрози.

PUBLIC ADMINISTRATION APPROACHES TO PERSONAL INFORMATION SECURITY

Abstract. The introduction of modern information technologies into all spheres of social life has significantly increased the dependence of the society safety, of each individual person, on the reliability of the information infrastructure functioning, the reliability of the used information, its protection against unauthorized modification, as well as illegal access to it. The needs of modern people have changed and expanded significantly, and the demand for information security has increased. Based on this, there is a need to ensure information security, primarily of the individual, as the bearer of individual abilities, character, and interests. Under the conditions of turbulent phenomena, the global information society exerts a significant influence on the formation and activity of the individual, creating for him not only new opportunities, but also significant threats. Thus, the study of negative informational influences, approaches of public management to the preservation of information security of a person, his/her mental health is an important and urgent issue of the state information policy.

The purpose of the article. It is necessary to reveal the concept of information security of an individual and to investigate the approaches of public management to its provision.

Methodology. Among the list of research methods, the method of systematization, generalization and retrospective analysis was chosen.

Scientific novelty. Further development received: a historical overview of the main approaches to the concept and signs of personal information security, public administration approaches to ensuring personal information security both at the state level, which takes into account the improvement of the legislative framework and at the personal level, its ability to resist information threats and preserve mental health under the conditions of negative information action, which depends on the formation and development of the culture of personal information security.

Conclusions. The effectiveness of legal mechanisms for countering challenges and threats to personal information security directly depends on the level of legal protection of personal information security. However, solving the problem of ensuring personal information security should have a complex systemic nature and be carried out at different levels (legislative, administrative, personal).

Key words: information, security, public administration, turbulence, personal information security, threats.

Вступ. Сьогодні інформаційна сфера стала такою ж важливою складовою суспільного життя, як економічна, екологічна, військова, зовнішньополітична чи правоохоронна сфера. Проте впровадження сучасних інформаційних технологій у всі сфери суспільного життя істотно підвищило залежність безпеки суспільства, кожної конкретної людини від надійності функціонування інформаційної інфраструктури, достовірності інформації, що використовується, її захищеності від несанкціонованої модифікації, а також протиправного доступу до неї. Потреби сучасної людини суттєво змінилися і розширилися, зріс попит на інформаційну безпеку задля особистісної реалізації в умовах турбулентного розвитку, інформаційного навалу та несистемного суспільного хаосу.

Недостатньо якісне інформаційне забезпечення, обмеженість в інформації або низька якість інформації призводить до руйнівних змін психіки людей, які проявляються в підвищенні психічної напруженості та неадекватній соціальній поведінці, що є наслідком відсутності достатніх можливостей для соціального орієнтування людини в навколишній ситуації та розуміння напрямків її розвитку, тобто неможливість отримання соціально значущих даних у великому інформаційному потоці. Це завдає шкоди ментальному здоров'ю громадян, що руйнує моральні норми життя суспільства, призводить до дестабілізації соціально-політичної ситуації.

Вибрана тема дослідження покликана сприяти розв'язанню проблеми інформаційної безпеки особистості в умовах турбулентності.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою. Питання публічного управління у сфері безпеки (національної, регіональної тощо) та її забезпечення розглядаються у працях Боднара І.Р., Петрика В.М., Степанова В.Ю., Ільницької

У., Олійника О.В. та ін. Проблеми забезпечення інформаційної безпеки як складової національної безпеки знайшли відображення у роботах Банчука М.В., Панченка О.А., Кукіна І.В., Шишкіної Х.Ю., Хворост М.Ю. та інших науковців. Авторами досліджувались, як окремі аспекти інформаційної безпеки особистості, суспільства, держави загалом, так і окремі питання психологічної безпеки особистості у сучасному інформаційному просторі. Однак в умовах турбулентних явищ, запобігання негативним інформаційним впливам вимагає додаткових досліджень щодо проблем інформаційної безпеки особистості.

Таким чином, дослідження негативних інформаційних впливів, підходів публічного управляння до збереження інформаційної безпеки людини, її ментального здоров'я є важливим і актуальним питанням державної інформаційної політики.

Мета дослідження. Розкрити поняття інформаційна безпека особистості та дослідити підходи публічного управління щодо її забезпечення.

Визначення категорії «інформаційна безпека особистості». Інформація завжди відігравала надзвичайно важливу роль і ставала все більш суттєвою. Володіння інформацією у достатній кількості допомагає людині правильно оцінити події, що відбуваються навколо неї, розробити варіанти своїх дій та прийняти обдумане рішення. Водночас інформація є найсильнішим засобом впливу на особистість, суспільство та світ загалом (Шишкіна, Хворост, 2013). Саме тому людству в умовах турбулентності потрібен механізм фільтрації інформації, а згодом інструмент захисту від небажаної та негативної інформації.

Основною особливістю функціонування інформації в інформаційне суспільство є її спрямованість на людину. У такій інформаційній спрямованості є свої плюси, і свої мінуси. До плюсів можна віднести те, що інформаційне середовище спрямоване на людину, задоволення її інформаційних та інших потреб. До негативних наслідків інформаційної спрямованості належать соціальні страхи та соціальні фобії, інформаційні загрози та ризики, стресогенні інформаційні чинники та форми інформаційного соціального тиску.

Стан захищеності особистості від внутрішніх та зовнішніх загроз в інформаційній сфері досліджувався в різних науках: юридичних, соціологічних, історичних, педагогічних, політичних, технічних, економічних, філософських, військових наук, культурології та інших (Боднар, Вовчанська, 2014; Ільницька, 2016; Степанов, 2016). При цьому сам концепт «особистість» як збірний термін щодо таких суб'єктів як людина, персона, індивід, кожен, громадянин, підданий, особа, фізична особа дозволяє акумулювати різні форми реалізації прав і свобод людини в системі правового забезпечення інформаційної безпеки та обґрунтовує особистісно-орієнтований підхід до забезпечення його активності та безпеки в сучасному інформаційному просторі.

В умовах турбулентності, що руйнує звичні стереотипи поведінки та сформований образ життя, потреба в безпеці стає домінантною (Панченко, Кабанцева, 2020). Феномен безпеки за своїм змістом є багатогранним, а отже, і поняття безпеки є неоднозначним. Безпека характеризує конкретний стан захищеності та здатність протистояти змінам, умовам функціонування передбачуваного або спонтанного характеру та може застосовуватися як щодо особистості зокрема, так і суспільства та держави в цілому. Як поняття, безпека відрізняється в залежності від сфери застосування: економіки, науки, соціології, сфери управління та ін. Безпека – гарантована конституційними, законодавчими та практичними заходами.

Безпека в основі державної політики визначається як стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від зовнішніх та внутрішніх загроз. Однак, безпека, що є державним завданням, полягає не тільки у відсутності загроз, які суб'єктивно сприймаються окремими особами й групами, а й в оцінці та підготовці особистості та державних структур до інформаційних загроз.

Інформаційна безпека являє собою складну, динамічну, цілісну соціальну систему, компонентами якої є підсистеми безпеки особистості, держави й суспільства. В аналізі проблеми забезпечення інформаційної безпеки важливим аспектом є розкриття її сутності. Під інформаційною безпекою мається на увазі: 1) стан захищеності життєво-важливих інтересів особи, суспільства й держави, за якого зводиться до мінімуму заподіяння шкоди через неповність, несвоєчасність та недостовірність інформації; деструктивний її вплив; неправомірне використання та поширення персональних даних; 2) стан захищеності національного інформаційного простору, який забезпечує формування, використання і розвиток останнього в інтересах громадян, організацій, держави. Виділяють наступні види інформаційної безпеки (рис. 1.) (Панченко, 2020). Забезпечення інформаційної безпеки можна визначити як комплекс адміні-

стративних заходів необхідний для досягнення такого стану інформаційного розвитку (духовного, соціально-політичного, технічного) та захищеності особи, суспільства, держави, за якого сторонні інформаційні впливи не завдають суттєвої шкоди національним інтересам (Петрик, 2015).

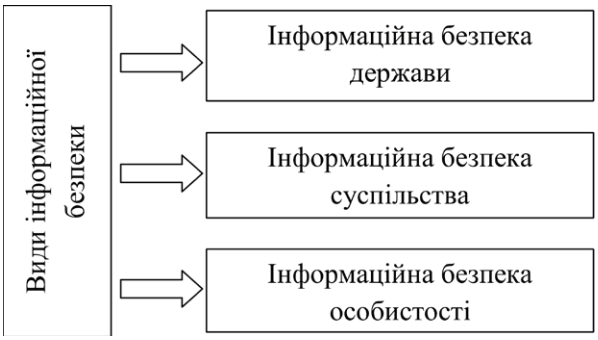

Рис. 1. Види інформаційної безпеки.

В умовах турбулентності інтереси особистості полягають у реальному забезпеченні своїх конституційних прав і свобод, особистої безпеки, підвищення якості та рівня життя, можливості фізичного, інтелектуального та духовного розвитку. Виходячи з цього, виникає потреба у забезпеченні інформаційної безпеки, насамперед особистості, як носія індивідуальних здібностей, характеру, інтересів. Інформаційна безпека особистості – це по-перше, стан захищеності, у якому відсутня загроза заподіяння шкоди інформації, якою володіє особистість; по-друге, стан та умова життєдіяльності особистості, за яких відсутня загроза заподіяння шкоди особистості інформацією (Панченко, 2011).

Інформаційна безпека особистості характеризується захищеністю психіки, свідомості від небезпечних інформаційних впливів. Вона залежить як від особистісних якостей індивіда, так і від моральних, соціальних та правових умов у суспільстві. Неодмінними умовами маніпулювання людиною, групою людей є неінформованість або дезінформованість, відсталість особистості й суспільства в галузі користування сучасними засобами масової інформації або ізольованість від них (Панченко, Кабанцева, 2020).

Зростаюча небезпека інформаційного плану особистості, суспільства, держави представляє новий тип соціально небезпечних злочинів, заснованих на використанні сучасної інформаційної техніки та технології. Проблема інформаційної безпеки особистості безпосередньо пов'язана з інформаційними технологіями взагалі й з рекламними інформаційними технологіями зокрема, що психологічно впливають на особистість, маніпулюють її свідомістю, конструюють псевдореальність, спонукаючи людину до тих чи інших вчинків.

1. **Підходи публічного управління до інформаційної безпеки особистості.** Задля забезпечення інформаційною безпекою особистість необхідний потужний захист з боку держави. Вона на правому рівні повинна забезпечувати цю безпеку (Закон України «Про інформацію», Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», Закон України «Про захист персональних даних», Указ Президента України «Про стратегію інформаційної безпеки» та ін.). Причому треба постійно вдосконалювати законодавчу базу, яка повинна змінюватися «в ногу з часом» з урахуванням динаміки загроз в інформаційній сфері.

Під державно-правовим механізмом забезпечення інформаційної безпеки особистості мається на увазі «система нормативних, організаційних елементів та процедур, які гарантують стан захищеності людини в інформаційній сфері та надають особистості фактичну можливість реалізувати свої інформаційні права та свободи». До структури цього механізму, входять: соціальні норми, гарантії забезпечення інформаційної безпеки особистості, а також функціонування різних соціальних інститутів суспільства, у тому числі міжнародних та внутрішньодержавних урядових та неурядових організацій (Кукін, 2020). Так, нормативну основу досліджуваного механізму складають досить великий комплекс міжнародних та внутрішньодержавних нормативних правових актів, що регламентують сферу забезпечення права особи на інформаційну безпеку. До структурних елементів конституційних гарантій права і свободи особи відносять: правові принципи, суб'єктивні права та свободи, юридичні обов'язки, заборони, обмеження, вимоги; заходи, спрямовані на охорону, захист та компенсацію; повноваження Президента України, державних органів, органів місцевого самоврядування, посадових осіб, громадських об'єднань (Олійник, 2012).

Основні підходи публічного управління щодо забезпечення інформаційної безпеки особистості повинні базуватися на забезпеченні права на достовірну, повну та своєчасну інформацію, свободи слова та інформаційної діяльності в національному інформаційному просторі, недопущення втручання в зміст та внутрішню організацію інформаційних процесів, крім

випадків, визначених законодавством відповідно до Конституції України; збереженні та вдосконаленні вітчизняного національного інформаційного продукту та технологій, гарантування державної підтримки та розвитку ресурсів науково-технічної продукції та інформаційних технологій (Боднар, Вовчанська, 2014).

Іншим засобом захисту, виступає сама особистість, її завбачливе ставлення до інформації, яку вона має, надає або розміщує. Для того, щоб задати певні моральні орієнтири, систему цінностей, необхідно як додатковий елемент у структурі механізму забезпечення права особи на інформаційну безпеку виділити культуру особистої інформаційної безпеки.

Саме поняття «культури особистої інформаційної безпеки» не нове, воно випливає з поняття «інформаційна культура» і набуває у сучасних реаліях іншого значення. Безсумнівно, інформаційна культура є частиною загальної культури особистості. Вона доповнюється характеристиками, необхідними сучасної дійсності: вміння орієнтуватися у величезному масиві інформаційних джерел, аналізувати інформацію, користуватися сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, критично оцінювати будь-яку отриману інформацію. Розвивати цей вид культури потрібно у всіх категорій громадян з урахуванням їхнього віку.

Під культурою особистої інформаційної безпеки мається на увазі сукупність принципів, вкладених у формування правил поведінки в інформаційному просторі, вивчення основ функціонування інформаційного суспільства, певного рівня інформаційного світогляду та інформаційної етики. Варто зазначити, що громадяни самі досить часто легковажно ставляться до розголошення та розповсюдження своїх особистих даних, дають згоду на обробку своїх персональних даних, не ознайомившись належним чином з її умовами. При цьому рідко хто замислюється про виникнення можливих негативних наслідків для себе від даних дій. У зв'язку з цим виникає потреба у необхідності формування культури особистої інформаційної безпеки, бо лише правового закріплення основ інформаційної безпеки без належного ставлення громадян до цих питань недостатньо.

Як зазначено в Стратегії інформаційної безпеки «відсутність належного рівня інформаційної культури та медіаграмотності в суспільстві в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій створює підґрунтя для маніпулювання громадською думкою, проведення стрімких деструктивних інформаційних операцій, що зумовлює існування потенційних та реальних загроз інформаційній безпеці України» (Указ Президента України № 685/2021). Тому формування та розвиток культури особистої інформаційної безпеки в умовах турбулентного часу повинно мати комплексний системний характер. Розвиток культури інформаційної безпеки особистості має здійснюватися як ззовні (навчання в дитячому віці прийомів безпечного користування Інтернетом з моменту початку його використання на рівні сім'ї, школи, суспільства, держави), так і власними зусиллями людини (саморозвиток, самоорганізація, мотивація).

Окремо можна виділити поняття «культура інформаційного самозахисту», оскільки воно комплексно поєднує в собі риси матеріального й ідеального світогляду особистості, що формують його інформаційну культуру як в частині культури інформаційно-професійної компетенції, так і в частині культури інформаційної безпеки.

Культура інформаційного самозахисту характеризується тими рисами інформаційної культури особистості, які визначають уміння поводження з інформацією без завдання шкоди собі та іншим учасникам інформаційних відносин; здатність протистояти інформаційним загрозам і зберігати психічне здоров'я в умовах негативної інформаційної дії. Вона формується протягом всього життя людини в процесі безперервного навчання, виховання і самовиховання, чому сприяє високий рівень інформаційної культури та грамотності суспільства.

Інформаційна безпека особистості в умовах турбулентності постає як нагальна проблема, що потребує системного вирішення. Розв'язання проблеми забезпечення інформаційної безпеки суспільства та особистості повинно мати комплексний системний характер і здійснюватися на різних рівнях:

1) законодавчий рівень (закони, нормативні акти, стандарти тощо), що є вкрай важливим для забезпечення інформаційної безпеки. До заходів цього рівня належить регламентація законом та нормативними актами дій з інформацією та обладнанням, та настання відповідальності за порушення таких дій.

2) адміністративний рівень (дії загального характеру, що здійснюються керівництвом організації). Головною метою заходів цього рівня є формування програм у галузі інформаційної безпеки та забезпечення їх виконання, виділяючи необхідні ресурси та контролюючи стан справ. Основою програми є безпекова політика, що відображає підхід організації до захисту

своїх інформаційних активів. Задля підтримки режиму безпеки необхідно виділяти значні ресурси.

3) особистісний рівень, що пов'язаний, перш за все, із самовихованням, самоосвітою. Заходи цього рівня направлені на формування потрібних особистісних якостей щодо забезпечення інформаційного самозахисту особистості.

Висновки та перспективи подальших досліджень

В умовах турбулентних явищ, глобальне інформаційне суспільство надає істотний вплив на формування та активність особистості, створюючи для неї не тільки нові можливості, але й значні загрози. Ефективність правових механізмів протидії викликам і загрозам інформаційної безпеки особистості безпосередньо залежить від рівня правового забезпечення інформаційної безпеки особистості. Однак, розв'язання проблеми забезпечення інформаційної безпеки особистості повинно мати комплексний системний характер та здійснюватися на різних рівнях (законодавчому, адміністративному, особистісному).

Задля забезпечення інформаційною безпекою особистість необхідний потужний захист з боку держави. Механізм публічного управління інформаційною безпекою особистості являє собою спільну діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, які із залученням громадських організацій, окремих осіб, притаманними їм нормативно-правовими актами що повинна забезпечувати адекватне реальності сприйняття людиною соціально значущої інформації з метою створення умов для всебічного і гармонійного розвитку людини. Іншим засобом захисту, виступає сама особистість. Її здатність протистояти інформаційним загрозам і зберігати психічне здоров'я в умовах негативної інформаційної дії залежить від формування та розвитку культури особистої інформаційної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Боднар І.Р., Вовчанська О.М. Державна політика та інформаційна безпека України: післякризові виклики. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна*. 2014. Вип. 46. С. 28-32.
2. Ільницька У. Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам. *Політичні науки*. Вип. 2. № 1. 2016. С. 27–32.
3. Кукін І.В. Комплексний механізм публічного управління інформаційною безпекою особистості у сфері національної безпеки та її прикордонному секторі. *Публічне управління та митне адміністрування*. № 4 (27), 2020. С. 134-139.
4. Олійник О.В. Адміністративно-правові засади інформаційної безпеки. *Європейські перспективи*. 2012. № 4(1). С. 65-68.
5. Панченко О.А. Державне управління інформаційною безпекою в турбулентному суспільстві. *World Science*. 2020. № 5(57). Vol. 3. С. 4-9.
6. Панченко О.А. Информационная безопасность личности: монография / О.А. Панченко, Н.В. Банчук. К.: КИТ, 2011. 672 с.
7. Панченко О.А., Кабанцева А.В., Сердюк І.А. Потреби особистості на інформаційну безпеку. *Публічне урядування*. 2020. № 3 (23). С. 203-214.
8. Петрик В.М. Забезпечення інформаційної безпеки держави: підручник; за заг. ред. О.А. Семченка та В.М. Петрика. Київ: ДНУ «Книжкова палата України», 2015. 672 с.
9. Степанов В.Ю., Інформаційна безпека в інформаційній сфері державного управління. *Теорія та практика державного управління*. 2016. 4(55). С 24-28.
10. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» від 28.12.2021 № 685/2021.
11. Шишкіна Х.Ю., Хворост М.Ю. Інформаційна безпека особистості як передумова збереження психічного здоров'я. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2013. Вип. 14. Частина IV. С. 246-253.

REFERENCES:

1. Bodnar I.R., Vovchans'ka O.M. (2014). Derzhavna polityka ta informatsijna bezpeka Ukrainy: pisliakryzovi vyklyky [Sovereign policy and information security of Ukraine: post-crisis wiki]. Visnyk *L'vivs'koi komertsijnoi akademii. Seriia ekonomichna* – Bulletin of the Lviv Commercial Academy. The series is economical, Vol. 46, pp. 28–32 [in Ukrainian].
2. Il'nyts'ka U. (2016). Informatsijna bezpeka Ukrainy: suchasni vyklyky, zahrozy ta mekhanizmy protydii nehatyvnym informatsijno-psykholohichnym vplyvam [Information security of Ukraine: modern challenges, threats and countermeasures against negative informational and psychological influences]. *Politychni nauky* – Political sciences, 2(1), pp. 27–32 [in Ukrainian].
3. Kukin I.V. (2020). Kompleksnyj mekhanizm publichnoho upravlinnia informatsijnoiu bezpekoiu osobystosti u sferi natsional'noi bezpeky ta ii prykordonnomu sektori [A comprehensive mechanism of public management of information security of an individual in the sphere of national security and its border sector]. Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia – Public administration and customs administration, 4 (27), pp. 134–139 [in Ukrainian].
4. Olijnyk O.V. (2012). Administratyvno-pravovi zasady informatsijnoi bezpeky [Administrative and

legal principles of information security]. Yevropejs'ki perspektyvy – European perspectives, 4(1), pp. 65–68 [in Ukrainian].
5. Panchenko O.A. (2020). Derzhavne upravlinnia informatsijnoiu bezpekoiu v turbulentnomu suspil'stvi. [State management of information security in a turbulent society]. World Science, 5(57), Vol. 3, pp. 4-9 [in Ukrainian].
6. Panchenko O.A. (2011). Ynformatsyonnaia bezopasnost' lychnosty: monohrafyia. [Information security of a person: monograph] / O.A. Panchenko, N.V. Banchuk. K.: KYT, 2011, 672 p. [in Ukrainian].
7. Panchenko O.A., Kabantseva A.V., Serdiuk I.A. (2020). Potreby osobystosti na informatsijnu bezpeku. [Personal needs for information security]. *Publichne uriaduvannia* – Public administration, 3(23), pp. 203–214 [in Ukrainian].
8. Petryk V.M. (2015). Zabezpechennia informatsijnoi bezpeky derzhavy: pidruchnyk. [Ensuring information security of the state: a textbook]; za zah. red. O.A. Semchenka ta V.M. Petryka. Kyiv: DNU «Knyzhkova palata Ukrainy», 672 p. [in Ukrainian].
9. Stepanov V.Yu. (2016). Informatsijna bezpeka v informatsijnij sferi derzhavnoho upravlinnia. [Information security in the information sphere of public administration]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia* – Theory and practice of public administration, 4(55), pp. 24-28 [in Ukrainian].
10. Ukaz Prezydenta Ukrainy Pro rishennia Rady natsional'noi bezpeky i oborony Ukrainy vid 15 zhovtnia 2021 roku «Pro Stratehiiu informatsijnoi bezpeky» vid 28.12.2021 № 685/2021. [Decree of the President of Ukraine On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated October 15, 2021 "On Information Security Strategy" dated December 28, 2021 No. 685/2021]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23/2023#Text [in Ukrainian].
11. Shyshkina Kh.Yu., Khvorost M.Yu. (2013). Informatsijna bezpeka osobystosti iak peredumova zberezhennia psykhichnoho zdorov'ia. [Information security of the individual as a prerequisite for maintaining mental health]. *Problemy ekstremal'noi ta kryzovoi psykholohii* – Problems of extreme and crisis psychology, Vol. 14, Part IV, pp. 246-253 [in Ukrainian].

УДК 37-056.2/.3 (477)(043.3)

https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-3(31)-8

Сидоренко Світлана Станіславівна,
аспірантка кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, вчитель початкових класів Броварського ліцею № 6, e-mail: svetlana_rubalka@ukr.net, https://orcid.org/0000-0002-3362-0607

Sydorenko Svitlana Stanislavivna,
Postgraduate Student of the Department Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, Frometivska str., 2, Primary School Teacher of Brovary Lyceum No. 6, e-mail: svetlana_rubalka@ukr.net, https://orcid.org/0000-0002-3362-0607

ГЕНЕЗА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Анотація. Наразі є необхідність розуміння всіх складових, ключових характеристик та умов функціонування механізмів громадського управління в українській системі освіти, а особливо управління розвитком безбар'єрного простору в освітніх закладах України, які забезпечуватиме комплекс суттєвих факторів і механізмів державного управління, пов'язаних із загальними трансформаціями в суспільстві, появою нових парадигм, зміною ролі освіти в українському суспільстві та новою якістю освітньої системи. Дослідження елементів, факторів, умов і механізмів суспільно-державного управління розвитком у різних сферах життєдіяльності людини дозволяє виробити загальну стратегію існуючих і майбутніх перетворень, сформулювати відповідні рекомендації, дати соціальний прогноз позитивних змін.

Вивчення генезису історичного досвіду державного управління безбар'єрною освітою та аналіз досліджень вітчизняних і зарубіжних наукових розвідок, категоріальний аналіз генезису проблеми в науковій літературі дали змогу з'ясувати визначення "державного управління розвитком безбар'єрного простору в закладах освіти України як організованої самостійної частини управління розвитком безбар'єрного простору в закладах освіти України, що включає цілеспрямована розробка, прийняття та реалізація організуючих, регулюючих, координуючих, керуючих і мотивованих впливів на сферу освіти". Зазначені теоретичні виміри публічного управління безбар'єрною освітою дають змогу визначити певну логіку пізнання її необхідних умов. Тому державна система управління якістю моніторингу стану безбар'єрної освіти з визначенням вимог до неї (відбір номенклатури показників якості життя має здійснюватися в системі «категорія – поняття – індикатори – індикатори», включати мінімально можливий набір компактних, доступних для розуміння і вимірювання соціально-економічних, утилітарних показників, безпосередньо пов'язаних з якістю життя, прогнозують можливість використання математичного апарату і т.д.) на основі аналізу зарубіжної теорії. і практика державного управління якістю життя;

У наведеній статті запропоновано визначення «механізму державного управління якістю життя». Безбар'єрна освіта – це система освітніх послуг, заснована на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права на її здобуття за місцем проживання, яка передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами у умови загальноосвітнього навчального закладу.

Ключові слова: публічне управління, освітні зміни, генезис понять і термінів, механізми середньої освіти, простір безбар'єрної освіти, інклюзія.

GENESIS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE SPHERE OF BARRIER-FREE SPACE DEVELOPMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN UKRAINE

Abstract. There is a need to understand all the components, key characteristics and conditions for the functioning of public management mechanisms in the Ukrainian educational system, and especially the management of the development of barrier-free space in educational institutions of Ukraine, which will be provided by a complex of essential factors and mechanisms of public management related to general transformations in society, the emergence new paradigms, a change in the role of education in Ukrainian society and a new quality of the educational system. The study of elements, factors, conditions and mechanisms of public state management of development in various spheres of human life allows developing a general strategy of existing and future transformations, to formulate appropriate recommendations, to give a social forecast of positive changes.

Of course, concepts and terms are the language of science. The study of the genesis of the historical experience of the public management of barrier-free education and the analysis of the researches of domestic and foreign scientific intelligence, the categorical analysis of the genesis of the problem in the scientific literature made it possible to clarify the concept of "public management. management of the development of barrier-free space in educational institutions of Ukraine, as an organized independent part of management of the development of barrier-free space in educational institutions of Ukraine, its general state management process, which includes purposeful development, adoption and implementation of organizing, regulatory, coordinating, controlling and motivated influences to the field of education.

The specified theoretical dimensions of public management of barrier-free education make it possible to determine a certain logic of knowing its necessary conditions for studying conceptual paradigms of etymology (origin) and semantics) of the content of the concept "genesis from (from the Greek genesis – origin) – the process of emergence, education, formation and development during some natural or social phenomenon... the basis of the formation and implementation of the state educational policy in Ukraine).

Therefore, the public management system for monitoring the quality of the state of barrier-free education with the definition of requirements for it (the selection of the nomenclature of indicators of the quality of life should be carried out in the system "category – concepts – indicators – indicators", include the minimum possible set of compact, accessible to understand and measure socio-economic, utilitarian indicators directly related to the quality of life, predict the possibility of using mathematical apparatus, etc.) based on the analysis of foreign theory and practice of state management of the quality of life.

In the given article, the definition of "mechanism of state management of the quality of life" through a comprehensive study of the relevant mechanism, the basis of which is not only the traditional structural-organizational and structural-functional approaches, but also the structural-procedural approach, which allows specifying the process of mutual influence of the object and the subject object of management, to reveal the elements, stages, cause-and-effect relationships of this process, to develop principles, components of the mechanism of state management of the barrier-free sphere of education.

Obviously, it is worth defining the concepts that in modern research have a synonymous meaning, which does not always correspond to the terminological one. Thus, in pedagogical research, integration is an important methodological category. It is aimed at ensuring the integrity of the educational process, educational systems and the education system as a whole. Therefore, barrier-free education is a system of educational services based on the principle of ensuring the basic right of children to education and the right to obtain it at the place of residence, which provides for the education of a child with special educational needs in the conditions of a general educational institution. One of the main tasks of barrier-free space is a response to a wide range of educational needs in the school environment and beyond. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 14, 2021 No. 366-rOn the approval of the National Strategy for the creation of a barrier-free space in Ukraine for the period until 2030 emphasizes: Barrier-free education is based on an ideology that excludes any discrimination against children, which ensures equal treatment for all people, but creates special conditions for children with special needs. Also given is a semantic explanation of the term "disabled population groups" is used in the sense given in the Law of Ukraine "On Regulation of Urban Planning Activities", the term "person with disabilities" is used in the sense given in the Law of Ukraine "On Rehabilitation of Barrier-Free Education of People, Ensuring

Understanding the influence of the factors of their productivity, health care and prosperity" should be taken into account, the index calculated annually by the World Economic Forum – the Global Competitiveness Index. Therefore, it is necessary to prove the expediency of taking into account the index, which is composed of 113 indicators, combined into 12 indicators, grouped into three groups of sub-indices: basic requirements; efficiency enhancers; factors of innovation and improvement.

The purpose of the study is the scientific substantiation of the theoretical and methodological principles, the development and experimental verification of the readiness of management personnel for professional public activity in the conditions of barrier-free education, taking into account the specifics of his psychological, theoretical and practical readiness for it.

The main idea of the article is that the justification of the provision on barrier-free education is determined by the special training of managers of various branches of government, managerial and pedagogical workers of educational institutions for implementation with maximum procedural and substantive support and quality monitoring of performance.

Key words: public management, educational changes, concepts and terms genesis, mechanisms of secondary education, space barrier-free education, inclusion.

Постановка проблеми та актуальність. Необхідність осмислення всіх складових, ключових характеристик та умов функціонування механізмів публічного управління в українській освітній системі, а особливо управління розвитком безбар'єрного простору у закладах освіти України, що забезпечуватиметься комплексом істотних факторів і механізмів публічного управління пов'язаних із загальними трансформаціями в суспільстві, появою нових парадигм, зміною ролі освіти в українському суспільстві й новою якістю освітньої системи. Дослідження елементів, факторів, умов і механізмів публічного державного управління розвитком у різних сферах людської життєдіяльності дозволяє виробити загальну стратегію існуючих і майбутніх перетворень, сформулювати відповідні рекомендації, дати соціальний прогноз позитивних змін.

Звісно, що поняття та терміни це мова науки. Дослідження генези історичного досвіду публічного управління безбар'єрної освіти й аналіз досліджень вітчизняних і зарубіжних наукових розвідок, категоріальний аналіз генези проблеми в науковій літературі дали змогу уточнити поняття "публічне управління. управління розвитком безбар'єрного простору у закладах освіти України, як організовану самостійну частину управління розвитком безбар'єрного простору у закладах освіти України, її загального процесу державного управління, котра включає цілеспрямоване вироблення, прийняття та реалізацію організуючих, регулюючих, координуючих, контролюючих і мотивованих впливів на сферу освіти.

Зазначені теоретичні виміри публічного управління безбар'єрною освітою уможливлюють визначення певної логіки пізнання її необхідних умов для вивчення концептуальних парадигм етимології(походження та семантики) змісту поняття " генезис від (від грец. genesis – походження) – процес виникнення, освіти, становлення та розвитку в часі якогось природного чи соціального явища, засад формування й здійснення державної освітньої політики в Україні.)

Тож систему публічного управління моніторингом якості стану безбар'єрної освіти з визначенням вимог до неї (вибір номенклатури показників якості життя повинен здійснюватися в системі «категорія – поняття – показники – індикатори», включати мінімально можливий набір компактних, доступних до розуміння і виміру соціально-економічних, утилітаристських індикаторів, безпосередньо пов'язаних з якістю життя, передбачати можливість застосування математичного апарату та ін.) на основі аналізу зарубіжної теорії та практики державного управління якістю життя;

У наведеному випадку дефініція «механізм державного управління якістю життя» шляхом комплексного вивчення відповідного механізму, основу якого складають не тільки традиційні структурно-організаційний та структурно-функціональний підходи, але й структурно-процесуальний підхід, що дозволяє конкретизувати процес взаємовпливу об'єкту та суб'єкту управління, розкрити елементи, етапи, причинно-наслідкові зв'язки цього процесу, розробити принципи, складові механізму державного управління безбар'єрної сфери освіти.

Вочевидь, варто означити поняття, які в сучасних дослідженнях мають синонімічну змістову наповненість, яка не завжди відповідає термінологічній. Так, в педагогічних дослідженнях інтеграція виступає в якості важливої методологічної категорії. Вона спрямована на забезпечення цілісності освітнього процесу, освітніх систем та системи освіти в цілому

Отже, **безбар'єрна освіта** – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпе-

чення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу. Одним із головних завдань безбар'єрного простору є відгук на широкий спектр освітніх потреб в шкільному середовищі та поза його межами.

Розпорядження Кабінету міністрів України **від 14 квітня 2021 р. № 366-р Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року наголошується:** в основу безбар'єрної освіти покладена ідеологія, котра виключає будь-яку дискримінацію дітей, яка забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з особливими потребами (Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Державної типової програми реабілітації інвалідів" від 8.12.2006 р. № 1686).

Аналіз основних досліджень. Означена у роботі проблематика була предметом досліджень багатьох українських (Н.Протасова, І.Семенець-Орлова, О.Шиян та ін.) та зарубіжних (М.Барбер, Д.Сарасон, М.Фуллан та ін.) вчених. Наразі питання освітніх змін нерозривно пов'язано з тематикою безбар'єрності у вимірі подальшої розбудови освіти.

Мета статті полягає в обґрунтуванні прикладного застосування механізмів публічного управління створенням безбар'єрного освітнього простору для забезпечення конкурентоспроможності та розвитку самоврядування через формування та удосконалення інструментарію системи громадського феноменологічного та психолого-педагогічних механізмів безбар'єрного освітнього простору ; поліпарадигмальна методологія сучасного дослідження, яка включає системно-синергетичний, контекстний, особистісно орієнтований, діяльнісний, акмеологічний, холістичний і здоров'язбережувальний аспект до безбар'єрної освіти (Постанова Кабінету Міністрів України „Про комплексну програму розв'язання проблем інвалідності" від 27.01.1992 р. № 31), природничо-наукові уявлення про біопсихосоціальний феномен людини; ідеї гуманізації освіти як чинника розвитку індивідуальності, соціальної відповідальності та забезпечення готовності управлінських, керівних і педагогічних кадрів до професійної діяльності; принципові положення міжнародних і вітчизняних документів щодо впровадження безбар'єрної освіти в діяльності управлінських, керівних і педагогічних кадрів з урахуванням інтересів самоврядування. Здійснено аналіз узагальнень і синтез різних аспектів поняття безбар'єрна освіта. Систематизовано теоретичні відомості щодо впливу психолого-педагогічних чинників на безбар'єрний простір освіти через проведення аналогії та конкретизації у закладах освіти шляхом оптимізації існуючих ресурсів (Волкова, 2016).

Виклад основного матеріалу. Дослідження генезису механізмів публічного управління безбар'єрністю навчання у закладах освіти в Україні засвідчило що означене ратифіковано основними міжнародними документами у сфері забезпечення прав людей з інвалідністю, згідно зі світовими стандартами освіти, соціального захисту та охорони здоров'я. Стаття 24 Конвенції ООН про права людей з інвалідністю, визначає обов'язок держави щодо реалізації публічного управління безбар'єрною моделлю освіти тобто вказана модель передбачає отримання освіти учнями або студентами з інвалідністю та учнями або студентами з особливими освітніми потребами, в умовах коли вони навчаються в загальному освітньому просторі за місцем свого проживання. Вказане є альтернативою інтернатній системі, за якою вони утримуються та навчаються окремо від інших дітей, або домашньому та індивідуальному навчанню. Переваги безбар'єрного навчання:

1. Усуваються бар'єри в системі освіти та системі підтримки дітей з особливими потребами.
2. Батьки залучені до процесу навчання.
3. Діти з особливими освітніми потребами отримують можливість для нормальної соціалізації, розвитку своїх сильних сторін і талантів та подальшої інтеграції в суспільство, вступ до професійних та вищих навчальних закладів.
4. У дітей з особливими освітніми потребами формуються соціальні компетенції для налагодження дружніх стосунків з ровесниками у школі та поза її межами; моделюються належні способи взаємодії з колективом.
5. Створюється атмосфера спокійного прийняття відмінностей інших людей. Реалізація права дітей з особливими освітніми потребами рівного доступу до якісної освіти вимагає забезпечення безбар'єрного доступу до закладів освіти та організації безпечного інклюзивного освітнього середовища. Нормативно-правові акти в рамках міжнародних вимог та зобов'язань України щодо запровадження безбар'єрності оточуючого середовища.

Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, від 13.12.2006 (ратифікована Верховною Радою України 16.12.2009 з набуттям чинності з 06.03.2010) Статтею 9 Конвенції вимагається від держав-учасниць вжиття належних заходів

для забезпечення особам з інвалідністю доступу нарівні з іншими до фізичного оточення, до транспорту, до інформації та зв'язку, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів і послуг, відкритих або таких, що надаються населенню, як у міських, так і в сільських районах.. Регламент ЄС № 305/2011 Європейського Парламенту та Ради, від 9 березня 2011 р. Аналог Регламенту на національному рівні, який набуде чинності після прийняття ВРУ проекту ЗУ «Про основні вимоги до будівель та споруд, а також умови для розміщення на ринку будівельних виробів» (реєстр. № 7151 від 02.10.2017) В ч.2 ст.19 цього законопроекту передбачено, що «Споруди повинні бути запроектовані та побудовані таким чином, щоб забезпечити їх доступність і можливість користування ними для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення». Термін «споруда» включає в себе як «будівлі», так і «будинки», тобто вимоги доступності стосуються як безпосередньо об'єктів, так і оточуючого середовища.

У Законі України "Про освіту" (від 05.09.2017 № 2145-VIII), визначено значення термінів, щодо особливостей освітнього середовища та умов для якісного безбар'єрного навчання дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі: інклюзивне навчання, це система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників; інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей; розумне пристосування – запровадження, якщо це потрібно в конкретному випадку, необхідних модифікацій і адаптацій з метою забезпечення реалізації особами з особливими освітніми потребами конституційного права на освіту нарівні з іншими особами; універсальний дизайн у сфері освіти – дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для впровадження безбар'єрного доступу людей з особливими потребами до освіти; репрезентації механізмів публічного управління впровадженням безбар'єрної освіти є основи формування психолого- управлінської, теоретичної і практичної готовності державних службовців різних вертикалей влади до професійної діяльності в умовах сучасної освіти із позицій:

– філософії, що дає підстави для з'ясування діалектики перебігу процесу професійної підготовки фахівців та особливостей функціонування безбар'єрної освіти в контексті світових і національних тенденцій її розвитку;

– педагогічної антропології, що ґрунтується на положенні про людину як духовну істоту, життєдіяльність якої відбувається на соціальних засадах свободи, рівності, гармонії особистісного розвитку, самоактуалізації і творчої самореалізації;

– психології, що уможливлює вдосконалення механізмів професійного становлення державного діяча, формування його відповідального ставлення до осіб з особливими освітніми потребами у процесі психолого-педагогічної, навчально-виховної та корекційно-розвивальної діяльності;

– дидактики, спрямованої на оволодіння керівними та педагогічними кадрами загальними закономірностями та спеціальними принципами, методами і прийомами організації безбар'єрної освіти у закладах освіти;

– системного підходу, що дає змогу розглядати систему безбар'єрної освіти у закладах освіти підготовку фахівців нової генерації на принципах єдності теорії і практики, цілісності і взаємозв'язку її складників, професійного розвитку фахівця у комплексному виконанні завдань щодо формування його здібностей, компетентностей та особистісних якостей;

– аксіологічного підходу, на основі якого відбувається засвоєння цінностей безбар'єрної освіти у закладах освіти; на суспільному, професійному та особистісному рівнях;

– суб'єктного підходу, що декларує принципи демократії, толерантності, підтримки, співпраці та співтворчості для забезпечення результативної діяльності учасників безбар'єрної освіти у закладах освіти;

– контекстного підходу, згідно з яким імітуються умови реального перебігу професійної діяльності управлінських, керівних і педагогічних кадрів безбар'єрної освіти у закладах освіти; програються справжні й уявні складні ситуації для успішного розуміння безбар'єрної освіти у закладах освіти; переходу від академізму до квазіпрофесіналізму;

– акмеологічного підходу, що сповідує стратегію досягнення вершин професіоналізму завдяки інтенсифікації й оптимізації підготовки безбар'єрної освіти у закладах освіти; творчого переосмислення її реалій;

– компетентнісного підходу, завдяки якому відкриваються широкі можливості для форму-

вання в управлінських кадрів психологічної, теоретичної і практичної здатності якісно виконувати функції професійної діяльності в умовах безбар'єрної освіти у закладах освіти; освіти, моніторингу результатів і якості освіти за чітко визначеними критеріями та зіставленням їх згідно з чинними соціальними, державними й освітніми вимогами.

Генезис інтеграційних форм безбар'єрного навчання дітей з особливими освітніми потребами буде неповним, якщо не дослідити визнання цього явища в багатьох країнах світу. Інклюзія (від англ. inclusion – включення, залучення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі. Потребу збільшення участі відчувають насамперед ті, що мають фізичні чи ментальні порушення.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дитини на освіту та права навчатися за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу.

У різних країнах світу інклюзивна форма навчання дітей з особливими освітніми потребами існує понад 50 років і стала вже світовою тенденцією. До країн із найбільш досконалим розвинутим законодавством у галузі інклюзивної освіти належать: Канада, Кіпр, Данія, ЮАР, Іспанія, Бельгія, Швеція, Великобританія, США. У цих країнах законодавство підтримує інклюзивну освіту з кінця 1960-х рр. і акцентує увагу саме на соціалізацію „особливих" дітей, в результаті якої вони стають повноправними членами суспільства.

Україна не може сліпо скопіювати досвід інших країн через різні економічні, етнографічні умови та різний менталітет, вона створює свій шлях розвитку інклюзивного навчання. Вперше в Україні про інклюзивну освіту заговорили в 1998 р, коли Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» створена перша програма «Залучення дітей з особливими потребами в освітнє середовище», яка спрямовувалася на розробку ефективної моделі забезпечення успішного навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Низка міжнародних документів другої половини XX століття, у тому числі Конвенція ООН про права дитини (1989) висувають вимоги до кожної держави щодо розробки та вдосконалення законодавчої бази для виконання важливого принципу усіх демократичних суспільств, що кожна дитина, незалежно від стану її здоров'я, наявності інтелектуального або розумового порушення має право на одержання якісної освіти. Це є природно, адже діти є найменш захищеною категорією населення. Конвенцію ООН «Про права дитини» називають «Світовою конституцією прав дитини». З моменту ратифікації відповідною державою Конвенція стає складовою національного законодавства. Ратифікація Конвенції означає, що уряди беруть на себе зобов'язання забезпечити дитині зростання у безпечних та сприятливих умовах, маючи доступ до високоякісної освіти та охорони здоров'я, а також високий рівень життя. Це означає, що уряди зголошуються захищати дітей від дискримінації, сексуальної та комерційної експлуатації та насильства, і особливо піклуватися про дітей-сиріт та біженців. Україна ратифікувала Конвенцію в перший же рік своєї незалежності (27.02.1991, набула чинності 27.09.1991).В Україні вивчення, аналіз та усвідомлення ключових вимог Конвенції розпочинається відразу після оголошення Акту державної незалежності (1991), проте практичне втілення розпочалося пізніше, а саме основу правового захисту дітей та молоді з інвалідністю становлять міжнародні стандарти щодо забезпечення їхніх прав і гарантій соціального захисту, що відображені в документах Організації Об'єднаних Націй: Декларації прав дитини (1959 р.) (Указ Президента України „Про національну програму професійної реабілітації та зайнятості осіб з обмеженими фізичними можливостями на 2001 – 2005 рр."), Декларації соціального прогресу та розвитку (1969 р.) (Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку" від 05.07.2004 р. № 848), Декларації про права розумово відсталих осіб (1971 р.) (Указ Президента України „Про національну програму професійної реабілітації та зайнятості осіб з обмеженими фізичними можливостями на 2001 – 2005 рр." від 13.07.2001 р. № 519/2001), Декларації про права інвалідів (1975 р.) (Гладуш, 2012), Всесвітній програмі дій стосовно інвалідів (1981 р.) (Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Державної типової програми реабілітації інвалідів" від 8.12.2006 р. № 1686), Конвенції про права дитини (1989 р.), Всесвітній декларації щодо забезпечення виживання, розвитку і захисту дітей (1990 р.) , Принципах захисту психічно хворих і покращання психіатричної допомоги (1991 р.) (Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та (або)

розумового розвитку" від 05.07.2004 р. № 848), Стандартних правилах забезпечення рівних можливостей для інвалідів (1993 р.) (Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Державної типової програми реабілітації інвалідів" від 8.12.2006 р. № 1686) та інших документах.

В Декларації про права інвалідів стверджується , що інваліди мають ті ж основні права, що і їхні співгромадяни, а інвалідність є не медичною, а соціальною проблемою, проблемою прав людини. У Конвенції про права дитини окреслено, що наявність інвалідності у дитини є підставою для захисту від дискримінації, а «Неповносправна в розумовому чи фізичному відношенні дитина повинна мати повноцінне й достойне життя в нормальних умовах, які сприяють зростанню впевненості в собі та забезпечують її участь у житті суспільства. Дитина –інвалід має мати повноцінне і гідне життя в умовах, що забезпечують максимальну самостійність і соціальну інтеграцію» (Олексієнко; Гладуш).

Цими документами було закладено основні механізми публічного управління принципи безбар'єрної освіти та інклюзії, а саме, особи з порушеннями психофізичного розвитку і, зокрема, діти мають такі ж права, що й інші члени суспільства: право жити, навчатися, працювати у своїй місцевості, мати свій дім, обирати друзів, право бути бажаним членом громади, право бути таким як усі.

Відповідно до Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Разом з тим перед багатьма громадянами України стоїть ряд бар'єрів у реалізації своїх прав, отриманні доступу до публічних послуг та повноцінної участі у культурному, політичному та суспільному житті. Ці бар'єри наявні у різних сферах – від доступності до громадських та житлових будівель до працевлаштування чи культурного життя. Відповідно до Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Відсутність безбар'єрного середовища не лише створює проблеми для мільйонів громадян, але і призводить до загального погіршення добробуту кожної людини. Проблеми наявні у загальному доступі до інфраструктури (як фізичної, так і цифрової), а також у кожній сфері життя людини, зокрема ускладнений доступ до громадського транспорту та об'єктів фізичного оточення, відсутність адаптації інформації, сайтів та додатків для всіх громадян, суспільне несприйняття, бар'єри у доступі до освіти, роботи. Крім того, недостатній рівень забезпечення статистичними даними не дає змогу точно визначити кількість людей, які щодня стикаються з тими чи іншими бар'єрами, та, як наслідок, ускладнює процес формування та реалізації державної політики для усунення цих бар'єрів.

Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (далі – Стратегія) спрямована на визначення ключових проблем та формування рішень для їх розв'язання/мінімізації.

Стратегія орієнтується на провідні документи щодо створення безбар'єрного простору, зокрема Конвенцію про права осіб з інвалідністю, ратифіковану Законом України від 16 грудня 2009 р. № 1767-VI, Європейську соціальну хартію (переглянуту), ратифіковану Законом України від 14 вересня 2006 р. № 137-V, Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, міжнародну ініціативу "Партнерство Біарріц" (Постанова Кабінету Міністрів України, 2004; Постанова Кабінету Міністрів України, 2011; Постанова Кабінету Міністрів України).

Міністерством соціальної політики України вже зареєстровано близько 3 млн. людей з інвалідністю, зокрема 168 тис. дітей. Крім того, збільшується їх кількість: щорічно реєструється 200 – 220 тис. осіб, на 450 тис. вагітностей народжується 150 тис. дітей з вродженими вадами, серед яких 20 тис. – із важкими порушеннями.

Несприятлива тенденція щодо поширення інвалідності в світі, а в Україні зокрема, спричинила необхідність розв'язання проблеми щодо освіти дітей і молоді з особливими потребами. Значною мірою це зумовлено тим, що повноцінне існування та розвиток людини, зокрема осіб з особливими потребами, неможливі без здобуття якісної освіти, а професіоналізація та сприяння кар'єрному росту молоді з інвалідністю потребують розбудови такої системи вищої освіти, де запроваджувалося б навчання студентів з різним рівнем здоров'я на паритетних засадах.

Аналіз еволюції ставлення суспільства і держави до осіб з порушеннями психофізичного розвитку у багатьох країнах світу пройшла період від ізоляції до інклюзії. У закладах освіти Інклюзія базується на концепції «нормалізації», в основі якої – ідея, що життя і побут людей з обмеженими можливостями мають бути якомога більше наближені до умов і стилю життя

усієї громади. Принципи «нормалізації» закріплені низкою сучасних міжнародних правових актів: Декларація ООН про права розумово відсталих (1971), Декларація про права інвалідів (1975), Конвенція про права дитини (1989) та ін. (Волкова, 2016). Зокрема, Декларація ООН про права розумово відсталих є першим нормативно-правовим документом щодо визнання осіб з порушеннями психофізичного розвитку суспільно повноцінною в соціальному сенсі меншиною, яка потребує соціального та правового захисту людей з особливими потребами.

В Україні сьогодні найбільш вживаним у науковому обігу є поняття „інклюзивна освіта", тому проблематика соціальної й освітньої інтеграції та інклюзії розробляється саме у цьому контексті. Інтеграцію та інклюзію розуміємо як поступові, взаємно перехідні та невід'ємні фази одного процесу входження людини з інвалідністю у соціальне та освітнє середовища, у ході реалізації яких вирішуються різноманітні завдання: спочатку забезпечується присутність (інтеграція) у незмінному, пристосованому до потреб здорових людей середовищі, а в подальшому відбувається повне включення (інклюзія) в освітню систему й соціальне середовище, які зазнають змін відповідно до потреб людини з інвалідністю. Поєднує ці поняття те, що у процесі інтеграції, як і інклюзії, виникає необхідність зробити освітню систему достатньо гнучкою, аби вона могла відповідати запитам різних категорій людей, зокрема особам з інвалідністю.

Малодослідженими залишаються найважливіші аспекти соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами: недостатньо розроблені педагогічні технології соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами в умовах інклюзивного освітнього простору ВНЗ, що спрямовані на розвиток соціальної активності цієї категорії студентів та їхню інтеграцію в середовище навчального закладу, а також забезпечують надання соціально-психологічної та інформаційно-консультативної допомоги педагогічним працівникам, які створюють умови для соціалізації цих студентів.

Соціальна значущість досліджуваної проблеми зумовлена необхідністю розв'язання низки *суперечностей*, які склались між:

системи публічного моніторингу безбар'єрної освіти як якості життя визначенням вимог до неї (вибір номенклатури показників якості життя повинен здійснюватися в системі «категорія – поняття – показники – індикатори», включати мінімально можливий набір компактних, доступних до розуміння і виміру соціально-економічних, утилітаристських індикаторів, безпосередньо пов'язаних з якістю життя, передбачати можливість застосування математичного апарату та ін.) на основі аналізу зарубіжної теорії та практики державного управління якістю життя[8, 5, 9];

- потребою в інтеграції у суспільство молоді з особливостями здоров'я, підвищенні рівня освіти, професіоналізації людей з обмеженими можливостями та недостатньою розробкою ефективних шляхів та механізмів включення інвалідизованої частки молоді студентського віку до соціуму, особливо на інституціональному рівні;

- детермінованою державним законодавством необхідністю поширення інклюзивної освіти та недостатнім рівнем можливостей системи вищої освіти з її традиційною спрямованістю на надання диференційованих освітніх послуг студентам з нормальним рівнем здоров'я та студентам з особливими потребами,

Ми провели анкетування серед керівників базових шкіл м. Броварів і Броварського району Київської області: у анкетуванні прийняли участь 100 осіб, метою анкетування було з'ясувати , що їм відомо про безбар'єрну освіту.

Директори закладів освіти	Відповіді на 1 запитання %	Відповіді на друге запитання

Таблиця 1

Директори зі стажем роботи 15 років	6%	5%
Директори зі стажем роботи 10 років	4%	7%
Директори зі стажем роботи 5 років	6%	7%
Директори зі стажем роботи 3 роки	4%	5%

Результати таблиці 1 яскраво засвідчили, що директори закладів освіти недостатньо усвідомлюють види безбар'єрної освіти. На перше запитання: "Які групи дітей відносять до учнів з особливими потребами Вам відомі?" правильно відповіли тільки 20 % керівників закладів освіти. На друге запитання: " Які типи особливих потреб у ваших учнів "частково відповіли 24%. Вказані відповіді засвідчили про недостатні уявлення про особливі потреби та їх прояви є у людей з особливими потребами.

Зазначені дослідження це тільки одне із спостережень. Опитування батьків ще гірші та вимагають організацію спеціальної школи батьківського ставлення до безбар'єрної освіти (Співак, 2016).

Висновки. Вочевидь, варто означити поняття, які в сучасних дослідженнях мають синонімічну змістову наповненість, яка не завжди відповідає термінологічній. Так, у дослідженнях генезис інтегрується безбар'єрною освітою і виступає в якості важливої методологічної категорії. Вона спрямована на забезпечення цілісності освітнього процесу, освітніх систем та системи освіти в цілому

Саме ці механізми публічного управління стверджують безбар'єрну освіту як сучасну систему соціального устрою. На сучасному етапі суспільство визначилось у визнанні прав осіб з порушеннями психофізичного розвитку на повноцінну участь у суспільному житті і намагається усвідомити необхідність створення умов для повноцінної реалізації цього права. Ці сучасні соціальні установки презентовано в Саламанській Декларації: «Тенденції в галузі соціальної політики в останні два десятиріччя полягали в тому, аби сприяти інтеграції та боротися з відчуженням. Залучення та участь мають вирішальне значення для людської гідності, а також для дотримання прав людини.» (Semenets-Orlova, 2018).

Таким чином, інтеграційні процеси дітей в загальноосвітнє середовище в Україні набирають обертів. Тільки за попередньою оцінкою впродовж року реалізації у тестовому режимі програми "Нової Української школи", кількість охоплених системою інклюзивної освіти в Україні збільшилось у два рази. Це означає, що такими темпами протягом десяти років ми можемо вийти на загальноєвропейські показники долучення до безбар'єрного навчання дітей з особливими потребами. Незважаючи на негативний досвід низки освітніх закладів, відповідні напрямки розвиваються у цілій низці шкіл та ВНЗ України – від спеціалізованих програм до регіональних ініціатив місцевої влади. Позитивом є також те, що триває активна робота у форматі взаємодії держави та роботодавців у напрямі працевлаштування людей з інвалідністю, у планах збільшення квот на держзамовлення для осіб з особливими потребами та їх подальше працевлаштування.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні та впровадженні закордонного досвіду та теоретичних положень з питань розвитку безбар'єрного середовища в закладах освіти. Окрім того, для країни, яка перебуває у стадії активної війни з агресором, проблема безбар'єрної освіти є одним із пріоритетних. За 4 роки війни кількість людей з інвалідністю збільшилась на декілька тисяч. І питання їх соціалізації, в тому ж числі через підвищення професійного рівня та переорієнтацію є надзвичайно актуальним.

Результати дослідження можуть бути використані всіма суб'єктами безбар'єрної сфери освіти незалежно від рівня акредитації, підготовки кураторів, тьюторів та студентського активу, організації співпраці педагогічних колективів вишів з громадськими об'єднаннями різного рівня, у процесі підготовки та перепідготовки керівних і педагогічних працівників, соціальних, практичних психологів тощо.

Таким чином, дефініція «механізм публічного управління якістю безбар'єрною освітою» шляхом комплексного вивчення відповідного механізму, основу якого складають не тільки традиційні структурно-організаційний та структурно-функціональний підходи, але й структурно-процесуальний підхід, що дозволило конкретизувати процес взаємовпливу об'єкту та суб'єкту управління, розкрити елементи, етапи, причинно-наслідкові зв'язки цього процесу, розробити принципи, складові механізму державного управління якістю життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Указ Президента України „Про національну програму професійної реабілітації та зайнятості осіб з обмеженими фізичними можливостями на 2001 – 2005 рр." від 13.07.2001 р. № 519/2001.
2. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку" від 05.07.2004 р. № 848.
3. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Державної типової програми реабілітації інвалідів" від 8.12.2006 р. № 1686.
4. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах" від 15.08.2011 р. № 872.
5. Постанова Кабінету Міністрів України „Про комплексну програму розв'язання проблем інвалідності" від 27.01.1992 р. № 31 [Електронний ресурс].
6. Волкова, К. С. (2016). Підготовка вчителів до роботи в інклюзивному закладі як шлях подолання перепон у навчанні особливих дітей. *Дитина з особливими потребами, 10 (22)*, 4–7.
7. Гладуш В. А. Післядипломна педагогічна освіта дефектологів в Україні: теорія і практика: монографія / В. А. Гладуш. Д.: Пороги, 2012. 292 с.
8. Український тлумачний словник [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://language.br.com.ua/
9. Олексієнко О.М. Адаптаціогенез як державний механізм упровадження здоров'язбережувального

управління освітою / О.М. Олексієнко // Сучасні проблеми підготовки та професійного удосконалення працівників сфери освіти: тези VII Міжнародної науково-практичної конференції. – Чернігів, 2021. С. 67-68.
10. Чайковський М. Є. Інклюзивність ВНЗ як умова впровадження інклюзії та соціалізації студентів з особливими потребами / М. Є. Чайковський // Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції ООН про права інвалідів : тези доповідей XIII міжнародної науково-практичної конференції (20 – 21 листопада 2013 р., м. Київ). К. : Університет „Україна", 2013. С. 77 – 78.
11. Співак М.В. Державна політика здоров'язбереження: збереження здоров'я здорових і відносно здорових людей / Держава і право: Збірник наукових праць. Серія Політичні науки. Випуск 73 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2016. С. 155–166.
12. Semenets-Orlova, I. A. (2018). Derzhavne upravlinnia osvitnimy zminamy v Ukraini: teoretychni zasady [Public Management of Educational Change in Ukraine: Theoretical Principles]. *Kyiv: YuSPTON [in Ukrainian].*
13. Semenets-Orlova, I., Halytska, N., Klochko, A., Skakalska, I., & Kosyuk, N. (2019). Information Exchange and Communication Infrastructure in the Public Sector. In *CMiGIN* (pp. 519-529).

REFERENCES:

1. Ukaz Prezydenta Ukrainy „Pro natsionalnu prohramu profesiinoi reabilitatsii ta zainiatosti osib z obmezhenymy fizychnymy mozhlyvostiamy na 2001 – 2005 rr." vid 13.07.2001 r. № 519/2001.
2. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy „Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu pochatkovoi zahalnoi osvity dlia ditei, yaki potrebuiut korektsii fizychnoho ta (abo) rozumovoho rozvytku" vid 05.07.2004 r. № 848.
3. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy „Pro zatverdzhennia Derzhavnoi typovoi prohramy reabilitatsii invalidiv" vid 8.12.2006 r. № 1686.
4. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy „Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii inkliuzyvnoho navchannia u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh" vid 15.08.2011 r. № 872.
5. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy „Pro kompleksnu prohramu rozviazannia problem invalidnosti" vid 27.01.1992 r. № 31 [Elektronnyi resurs].
6. Volkova, K. S. (2016). Pidhotovka vchyteliv do roboty v inkliuzyvnomu zakladi yak shliakh podolannia perepon u navchanni osoblyvykh ditei. Dytyna z osoblyvymy potrebamy, 10 (22), 4–7.
7. Hladush V. A. Pisliadyplomna pedahohichna osvita defektolohiv v Ukraini: teoriia i praktyka: monohrafiia / V. A. Hladush. D.: Porohy, 2012. 292 s.
8. Ukrainskyi tlumachnyi slovnyk [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : http://language.br.com.ua/
9. Oleksiienko O.M. Adaptatsiohenez yak derzhavnyi mekhanizm uprovadzhennia zdoroviazberezhuvalnoho upravlinnia osvitoiu / O.M. Oleksiienko // Suchasni problemy pidhotovky ta profesiinoho udoskonalennia pratsivnykiv sfery osvity: tezy VII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. – Chernihiv, 2021. S. 67-68.
10. Chaikovskyi M. Ie. Inkliuzyvnist VNZ yak umova vprovadzhennia inkliuzii ta sotsializatsii studentiv z osoblyvymy potrebamy / M. Ie. Chaikovskyi // Aktualni problemy navchannia ta vykhovannia liudei v intehrovanomu osvitnomu seredovyshchi u svitli realizatsii Konventsii OON pro prava invalidiv : tezy dopovidei KhIII mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (20 – 21 lystopada 2013 r., m. Kyiv). K. : Universytet „Ukraina", 2013. S. 77 – 78.
11. Spivak M.V. Derzhavna polityka zdoroviazberezhennia: zberezhennia zdorovia zdorovykh i vidnosno zdorovykh liudei / Derzhava i pravo: Zbirnyk naukovykh prats. Seriia Politychni nauky. Vypusk 73 / In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy. Kyiv: Vyd-vo «Iurydychna dumka», 2016. S. 155–166.
12. Semenets-Orlova, I. A. (2018). Derzhavne upravlinnia osvitnimy zminamy v Ukraini: teoretychni zasady [Public Management of Educational Change in Ukraine: Theoretical Principles]. *Kyiv: YuSPTON [in Ukrainian].*
13. Semenets-Orlova, I., Halytska, N., Klochko, A., Skakalska, I., & Kosyuk, N. (2019). Information Exchange and Communication Infrastructure in the Public Sector. In *CMiGIN* (pp. 519-529).

УДК 351

https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-3(31)-9

Старущенко Ярослав Володимирович,
аспірант кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, e-mail: yarstar86@gmail.com, https://orcid.org/0009-0008-5164-5075

Staruschenko Yaroslav Volodymyrovych,
PhD Student, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, Frometivska str., 2, e-mail: yarstar86@gmail.com, https://orcid.org/0009-0008-5164-5075

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РЕАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНИХ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ

Анотація. Автором досліджено що, на сьогоднішній день в нашій країні важливе місце в системі конституційних прав та свобод людини і громадянина посідають культурні права та свободи, які іноді називають духовними чи ідеологічними правами і свободами**.** Наголошено, що група конституційних культурних прав та свобод людини і громадянина в Україні, що набуває ознак демократичної, соціальної та правової держави, є не лише засобом задоволення культурних (інтелектуальних) інтересів та потреб, а й елемент механізму правового регулювання суспільних відносин. Ці властивості є формами прояву особистої та суспільної цінності прав і свобод людини та громадянина. Визначено, що права, свободи та обов'язки людини і громадянина є центральним елементом, основою конституційно-правового статусу особистості**.** Доведено, що держава визнає та гарантує законодавчо встановлені стандарти цивільної поведінки саме у правах, свободах та обов'язках. Закріплення прав і свобод людини та громадянина, їх обсяг, види і зміст у конституції та інших актах чинного законодавства нині є однією з пріоритетних проблем цивілізації.

Ключові слова: державна політика, культурні права та свободи людини, громадське суспільство, управлінська діяльність.

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF IMPLEMENTATION OF CITIZENS' CULTURAL RIGHTS AND FREEDOMS IN UKRAINE

Abstract. The author has researched that, today in our country, an important place in the system of constitutional rights and freedoms of a person and a citizen is occupied by cultural rights and freedoms, which are sometimes called spiritual or ideological rights and freedoms. It is emphasized that the group of constitutional cultural rights and freedoms of a person and a citizen in Ukraine, which acquires the characteristics of a democratic, social and legal state, is not only a means of satisfying cultural (intellectual) interests and needs, but also an element of the mechanism of legal regulation of social relations. These properties are forms of manifestation of the personal and social value of human and citizen rights and freedoms. It was determined that the rights, freedoms and duties of a person and a citizen are the central element, the basis of the constitutional and legal status of an individual. It has been proven that the state recognizes and guarantees the legally established standards of civil behavior in terms of rights, freedoms

and obligations. Enshrining the rights and freedoms of a person and a citizen, their scope, types and content in the constitution and other acts of current legislation is currently one of the priority problems of civilization.

Key words: state policy, cultural rights and human freedoms, public society, management activity.

Постановка проблеми. В Україні проблема стану розвитку права, правової системи висвітлив значну кількість нагальних проблем, які стосуються основ державного та суспільного ладу, перспектив розвитку демократії, утвердження ідеалів рівності та свободи, проголошених як основні цінності в Основному законі України, що зумовило актуальність усього кола питань у сфері осмислення проблематики культурних прав і свобод людини та громадянина.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми здійснення аналізу сучасного стану реалізації культурних прав і свобод громадян в Україні досліджували такі науковці, як: О. Богданов, Д. Борисенко, Д. Терлецький, Ю. Батанправа, А. Юзефір та інші.

Мета статті. Метою статті є аналіз сучасного стану реалізації культурних прав і свобод громадян в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливе місце в системі конституційних прав та свобод людини і громадянина посідають культурні права та свободи, які іноді називають духовними чи ідеологічними правами і свободами. Така плюралістична назва цієї групи прав та свобод виправдовується тим, що реалізація культурних прав сприяє духовному розвитку особистості та формуванню національної ідеології як суспільного явища. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина є центральним елементом, основою конституційно-правового статусу особистості.

Держава визнає та гарантує законодавчо встановлені стандарти цивільної поведінки саме у правах, свободах та обов'язках. Закріплення прав і свобод людини та громадянина, їх обсяг, види і зміст у конституції та інших актах чинного законодавства нині є однією з пріоритетних проблем цивілізації. Водночас формування та розвиток цих прав є значним проявом ступеня демократизації всіх політичних та соціальних інститутів, зрілості громадянського суспільства, показником, що характеризує державу як правову чи навпаки (Борисенко, 2017).

Слід зазначити, що група конституційних культурних прав та свобод людини і громадянина в Україні, що набуває ознак демократичної, соціальної та правової держави, є не лише засобом задоволення культурних (інтелектуальних) інтересів та потреб, а й елемент механізму правового регулювання суспільних відносин (Богдан, 2019). Ці властивості є формами прояву особистої та суспільної цінності прав і свобод людини та громадянина. Як показує світовий досвід, це закономірність: чим нижча соціальна культура, тим вищий рівень корупції. Тому він очікує прогресивної ролі від так званого громадянського суспільства (Гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні, 2023).

Під час аналізу основних характеристик правового регулювання конституційних прав та культурних свобод людини і громадянина слід спиратися не лише на Основного Закону України, але також враховувати увесь спектр конституційних законів. Тому, перш за все, необхідно звернути увагу на певні характеристики змісту правових норм, які отримали свою зовнішню об'єктивацію у Конституції України та присвячена зміцненню прав людини та громадянина і культурних свобод (Конституція України, 1996).

Таким чином, Основного Закону гарантує кожному право на освіту, незалежно від того, українці вони чи ні. У свою чергу гарантують право на:

– безкоштовну та недорогу дошкільну, загальну середню, професійну та вищу освіту в державних та муніципальних навчальних закладах;

– право учнів та студентів на отримання державних стипендій та пільг;

– право на безкоштовну вищу освіту в державних та муніципальних навчальних закладах на конкурсній основі;

– право громадян, які належать до національних меншин, відповідно до закону, на навчання рідною мовою або на навчання рідною мовою у державних та місцевих установах або через національні культурні товариства.

Ці правові положення визначають особливості реалізації низки можливих форм поведінки предмета, що є частиною загального права на освіту (Терлецький, Батанправа, 2022).

Водночас, у Конституції України закріплюються свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості та право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності (Конституція України, 1996).

Слід зазначити, що насправді це право відкриває можливості для людей та громадян брати

участь у дослідницькому житті. Його зміст включає товари у сфері наукової діяльності та право на ці товари, тобто право їх отримувати, захищати, володіти, користуватися та розпоряджатися ними. Іншими словами, змістом права на свободу наукової творчості є саме свобода наукової творчості, захист моральних і матеріальних благ, інтелектуальної власності тощо. За своєю формою це право є мірою чи моделлю, методом, формою поведінки, волевиявлення, інтересів, можливостей у сфері наукової діяльності (Терлецький, Батанправа, 2022).

Доцільно наголосити, що право на результати власної інтелектуальної та творчої діяльності реалізується через низку актів, які гарантують право вибору та участі в інтелектуальній та творчій діяльності, а також права інтелектуальної власності, авторські та суміжні права (Гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні, 2023). Предметом прав інтелектуальної власності є твори науки, літератури та мистецтва, винаходи, моделі, промислові зразки, інноваційні пропозиції, знаки товарів та послуг, результати досліджень та інші досягнення інтелектуальної праці. Ці права гарантуються тим, що ніхто не може користуватися ними без згоди автора (власника), крім випадків, передбачених законом.

З метою захисту своїх прав особа, яка володіє авторським правом або має будь-які права на твір для засвідчення авторства опублікованого чи неопублікованого твору протягом строку дії авторського права, може зареєструвати його в офіційних державних реєстрах, після чого автору видається свідоцтво про реєстрацію авторського права.

Крім того, конституційні норми права щодо реалізації культурних прав і свобод мають також містити низку правових норм з другої глави Конституції України, в яких держава зобов'язується сприяти культурній ідентичності всіх народів, які проживають в Україні, забезпечуючи задоволення національних, культурних та мовних потреб українців за межами країни. Ці положення закону покликані створити найсприятливіші умови для розвитку національної культури в суспільстві і забезпечити реалізацію культурних прав і свобод членів цього суспільства (Терлецький, Батанправа, 2022).

Стаття 36 Конституції України (Конституція України, 1996), яка встановлює право громадян на свободу асоціацій у політичних партіях та громадських організаціях з метою захисту їх прав і свобод та задоволення різних інтересів. У цьому випадку прослідкується дуже цікава ситуація, коли ефективна імплементація політичного права (для об'єднання у державні органи) є однією з гарантій реалізації інших типів груп прав та свобод. Адже створення таких організацій може бути спрямоване на сприяння реалізації та захисту деяких прав і свобод людини, зокрема культурних.

Правові принципи, що містяться у Конституції України та функціонально спрямовані на забезпечення вільного розвитку особистості та рівності громадян України, їх рівності перед законом, а також забезпечення рівних можливостей у суспільно-політичній та культурній сферах, освіті та безперешкодному навчанні (Терлецький, Батанправа, 2022). У процесі конституційного формулювання правових норм, призначених для реалізації культурних прав і свобод людини та громадянина, використовуються ті ж засоби, які невіддільні від конституційного ладу в цілому. Вони є засобом згоди, обов'язку та заборони.

Варто підкреслити, що зміст заборони відображено в нормах закону, згідно з якими суб'єкт (незалежно від його бажання та інтересів) повинен утримуватися від певної поведінки. Як згадувалося вище, заборона поширюється також на гарантії культурних прав і свобод. Норми Конституції, що застосовують цей інструмент, спрямовані на уникнення дій, які можуть обмежити зміст або створити перешкоди в процесі реалізації відповідних прав і свобод людини та громадянина.

У цьому контексті, влучно наголосити, що це використання заборон слід оцінити позитивно. Нарешті, такий підхід дозволяє не тільки точно уявити, які дії суб'єкт права вважає порушенням законних прав та свобод, але й опосередковано, шляхом певних логічних операцій щодо встановлення конкретних повноважень, порушених забороненими діями тощо. Наприклад, з формулювання Конституції України, яка забороняє пільги або обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, багатства, місця проживання за мовними чи іншими причинами відповідає праву кожного громадянина на рівні права та свободи з іншими громадянами, незалежно від вищезазначених характеристик (Борисенко, 2017).

Таким чином, для підвищення ефективності використання дозволів, зобов'язань та методів заборони при регулюванні змісту та умов здійснення конституційних культурних прав та свобод людини і громадянина необхідно вжити таких заходів, які представлено на рис. 2.1.

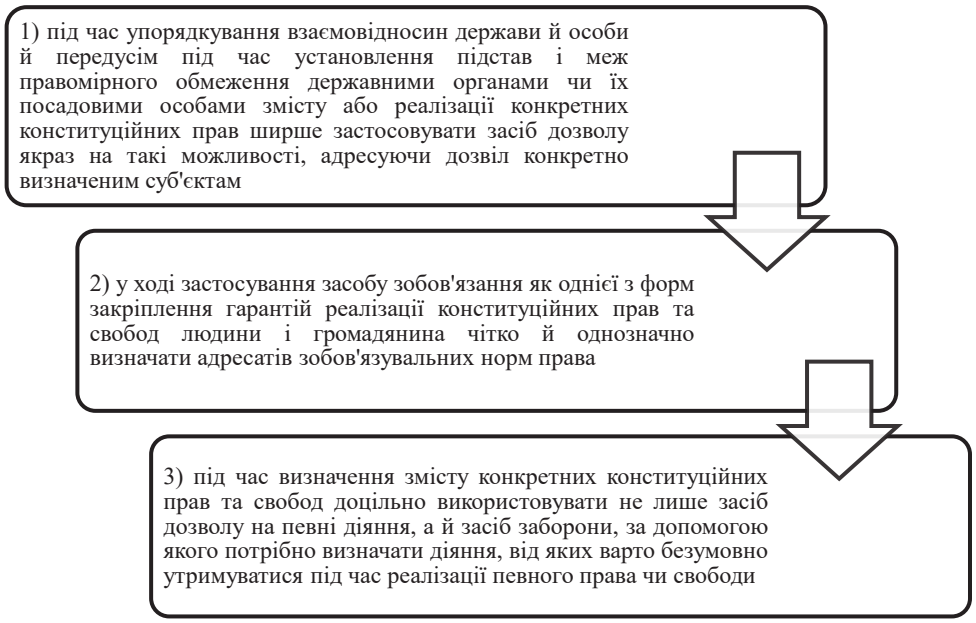

Рис. 2. 1. Заходи для підвищення ефективності здійснення конституційних культурних прав та свобод людини і громадянина.
Побудовано автором за джерелом **(Терлецький, Батанправа, 2022).**

Сьогодні визнання культурних свобод та прав людини в їхній системній формі має стати дуже важливим елементом правового статусу людини. Однак предмету цього дослідження приділяється недостатня увага в науковому середовищі, оскільки аналіз політичних, економічних, особистих та соціальних прав все ще є кращим. Однак у системі прав і свобод людини не повинно бути ієрархій, оскільки всі права однаково важливі, взаємодоповнюючі та взаємопов'язані.

Перш за все, необхідно визначити основні поняття таким чином, щоб відповідно до конституційних свобод та прав розумілися найважливіші права та свободи людини і громадянина, які користуються найвищим правовим захистом. Культурні права в цій роботі означають участь людини у конфігурації духовного та матеріального середовища, поширення та відтворення цінностей та норм, які сприяють гуманізації суспільства, взаємоповазі та солідарності суспільства, що базується на людській гідності та моралі.

Як слушно зауважив А. Юзіфер : 'правоохоронні органи - це втілення правових норм у поведінці юридичних осіб" (Юзефір, 2018). Потреба у захисті культурних прав людини виникає тоді, коли у процесі їх здійснення є зловживання свободами чи правами та коли існує перешкода для їх здійснення, або коли виникає суперечка щодо існування свобод (прав) і коли вони були порушені. Сутністю захисту цієї групи прав є заходи щодо усунення перешкод на шляху реалізації культурних прав людини та їх зловживання. Треба розуміти, що в сучасній реальності важливість гарантування та реалізації культурних прав людини постійно зростає. Багато дослідників зазначають, що в 21 столітті економічне зростання, засноване на інноваційному розвитку, не може відбутися без розвитку культури, практика показує, що однієї підготовки недостатньо для здійснення інноваційної діяльності.

Крім того, матеріальних благ недостатньо для мотивації ефективного залучення людей до соціально-економічної практики. Питання про формування творчої особистості постає по-іншому. Важливість культурних прав людини визначається наявністю великої кількості нормативних актів, які їх регулюють. Водночас, аналіз нормативно-правової бази свідчить про наявність проблем у законодавстві, вирішення яких має базуватися на його стандартизації.

Як підкреслюється в Концепції державної політики в галузі культури, сучасний стан розвитку української культури, соціальна і гуманітарна політика духовності характеризується розмиванням і поступовою маргіналізацією культурних і духовних цінностей у суспільному житті, руйнуванням цілісної мережі закладів, підприємств, організацій та установ культури і цілісного інформаційно-культурного простору, неефективним використанням наявних культурних і творчих ресурсів (Богдан, 2019).

Утворився й дедалі збільшується розрив між так званою офіційною культурою, що фінансується з бюджету, і незалежною та орієнтованою на сучасні потреби культурною діяльністю; стала хронічною проблема неадекватного фінансового забезпечення галузі культури; суттєво погіршилася економічна структура видатків місцевих бюджетів на галузь культури; розрізнені культурні заходи так і не склалися в єдину програму послідовного культурного розвитку.

Слід додати, що у сфері розвитку культури є багато невирішених питань, які наведено на рис. 2.2.

Доцільно звернути увагу на те, що існують деякі причини ігнорування культурних прав людини як у їх реалізації, так і в захисті:

– Історичні та соціально-економічні причини. Соціально-економічне забезпечення є життєва важливим, і лише після задоволення основних матеріальних потреб людей починає потребувати задоволенні своїх культурних потреб. Рівень розвитку соціуму до середини XX століття не дозволяв формувати культурні права, так як існувала гостра потреба в правах цивільних, політичних і економічних.

– Ідеологічні та політичні протиріччя, внутрішні тертя, що виявляються у конфлікті прав людини з правами груп та державною політикою. Йдеться, зокрема, про зіткнення культурної ідентичності конкретної особи з колективом.

– Додатковою перешкодою для прогресу у розвитку культурних прав є той факт, що культурні права також є правом на культуру. Однак не зовсім зрозуміло, що саме охоплює термін "культура", незважаючи на наявність великої кількості визначень як у міжнародно-правових документах, так і в науковій літературі. У цьому сенсі важко визначити, які конкретні свободи та права слід визначати як культурні, а які охоплюють лише культурні аспекти.

– Суперечність між універсальністю культурних прав людини та концепцією культурного релятивізму, яка не визнає існування абсолютних етичних правил. Видається необхідним встановити розумний зв'язок між загальними правами людини та правами культурних меншин (Гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні, 2023).

Висновки. Таким чином, на підставі викладеного можна дійти висновку, що конституційні культурні права та свободи людини і громадянина стосуються реалізації прав та свобод суб'єктів у культурній і духовній сферах. Розвиток культури особи та народу загалом значною мірою залежить саме від наданих державою можливостей розвивати, задовольняти та втілювати в життя свої культурні потреби.

Отже, сьогодні є безліч проблем реалізації культурних прав людини. Для того, щоб виправити ситуацію, що склалася, необхідно

Рис. 2.2. Невирішені питання у сфері розвитку культури.
Побудовано автором за джерелом **(Терлецький, Батанправа, 2022).**

сформувати ефективну систему гарантій, закріплених міжнародним правом і державою в національному законодавстві. Більше того, на даний момент однією з найскладніших проблем у цій сфері є проблема використання культурних прав, тобто переведення норм-стандартів у фактичний механізм їх застосування, оскільки багато норм, що містяться у законі, залишаються лише декларативними положеннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богдан О. Деякі аспекти культурних практик і культурної інфраструктури України: результати всеукраїнського опитування. Одеса: ВГО "*Асоціація сприяння самоорганізації населення*", 2019.: URL: https://drive.google.com/file/d/1d1WQkvZ69QuLg9vxMjgKV6k2pXbNNsFX/view
2. Борисенко Д. Державна політика у сфері культури: її сутність та особливості реалізації. *Теорія та практика державного управління*. № 4(59). 2017 р. URL: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-4/doc/2Z08.pdf .
3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року, № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*, 1996, № 30, ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
4. Культурні права та свободи людини і громадянина: питання регламентації змісту та реалізації №20, жовтень 2011р URL: https://veche.kiev.ua/journal/2758/
5. Гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні, Березень 2023 р. URL: https://naurok.com.ua/stattya-garanti-prav-i-svobod-lyudini-i-gromadyanina-v-ukra-ni-304952.html
6. Сучасні пріоритети культурної політики України. URL: http://www.govforc.com/statistika/123/321/354
7. Терлецький Д, Батанправа Ю. Людини в порівняльному вимірі , Одесса 2022 р. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/23034/Terletsky,%20Batan_Human%20rights_Method.,%202022.pdf?sequence=3
8. Юзефір А. Конституційні гарантії забезпечення прав і свобод людини. Порівняльно-аналітичне право. 2018. № 1. С. 75.
9. Semenets-Orlova, I., Halytska, N., Klochko, A., Skakalska, I., & Kosyuk, N. (2019). Information Exchange and Communication Infrastructure in the Public Sector. In *CMiGIN* (pp. 519-529).
10. Semenets-Orlova, I. (2016). Osvita dlya demokraty'chnogo gromadyanstva/osvita z prav lyudy'ny'yakzasibformuvannyakul'tury'gromadyans' kosti [Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education as a means of forming of the culture of citizenship]. *Civic competences in vocational education of civil servants and local government officials*, 66-87.

REFERENCES:

1. Bohdan O. Deiaki aspekty kulturnykh praktyk i kulturnoi infrastruktury Ukrainy: rezultaty vseukrainskoho opytuvannia. Odesa: VHO "Asotsiatsiia spryiannia samoorhanizatsii naselennia", 2019.: URL: https://drive.google.com/file/d/1d1WQkvZ69QuLg9vxMjgKV6k2pXbNNsFX/view
2. Borysenko D. Derzhavna polityka u sferi kultury: yii sutnist ta osoblyvosti realizatsii. Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia. № 4(59). 2017 r. URL: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-4/doc/2Z08.pdf
3. Konstytutsiia Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 roku, № 254k/96-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 1996, № 30, st. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text.
4. Kulturni prava ta svobody liudyny i hromadianyna: pytannia rehlamentatsii zmistu ta realizatsii №20, zhovten 2011r URL: https://veche.kiev.ua/journal/2758/
5. Harantii prav i svobod liudyny i hromadianyna v Ukraini, Berezen 2023r. URL: https://naurok.com.ua/stattya-garanti-prav-i-svobod-lyudini-i-gromadyanina-v-ukra-ni-304952.html
6. Suchasni priorytety kulturnoi polityky Ukrainy. URL: http://www.govforc.com/statistika/123/321/354.
7. Terletskyi D, Batanprava Yu. Liudyny v porivnialnomu vymiri , Odessa 2022 r. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/23034/Terletsky,%20Batan_Human%20rights_Method.,%202022.pdf?sequence=3
8. Iuzefir A. Konstytutsiini harantii zabezpechennia prav i svobod liudyny. Porivnialno-analitychne pravo. 2018r. № 1. S. 75.
9. Semenets-Orlova, I., Halytska, N., Klochko, A., Skakalska, I., & Kosyuk, N. (2019). Information Exchange and Communication Infrastructure in the Public Sector. In *CMiGIN* (pp. 519-529).
10. Semenets-Orlova, I. (2016). Osvita dlya demokraty'chnogo gromadyanstva/osvita z prav lyudy'ny'yak zasib formuvannya kul'tury'gromadyans' kosti [Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education as a means of forming of the culture of citizenship]. *Civic competences in vocational education of civil servants and local government officials*, 66-87.

УДК 351

https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-3(31)-10

Стоянович Душан Драготинович,
аспірант кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, e-mail: kafedrapa@ukr.net, https://orcid.org/0009-0004-8329-723X

Stoianovych Dushan Drahotynovych,
PhD student, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, Frometivska str., 2, e-mail: kafedrapa@ukr.net, https://orcid.org/0009-0004-8329-723X

НОРМАТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ ОБСТАВИН В УКРАЇНІ

Анотація. Прогресивний розвиток сучасного суспільства неможливий без еволюції структурних елементів публічного управління та всіх сфер його життєдіяльності, а також удосконалення забезпечення національної безпеки. Проаналізовано ефективність публічного управління в умовах надзвичайних обставин, що залежить від ефективності механізмів, які використовуються при формуванні управлінської системи. Отже, розвиток механізмів публічного управління в умовах надзвичайних обставин є одним із пріоритетних завдань державної політики особливо в сучасних умовах. На протязі всієї історії розвитку цивілізації кожна держава змушена займатися пошуком найбільш ефективних засобів протидії постійно виникаючих надзвичайних обставин. На початку свого становлення і розвитку основну і, мабуть, єдину загрозу для держави та суспільства становили природні катаклізми. З розвитком технічного прогресу до загроз людства додалися техногенні аварії та катастрофи. Зазначено, що сукупність обставин, таких як масштабні надзвичайні обставини як на території нашої держави, так і поблизу її кордонів, дії кримінальних організацій, окремих представників політичних еліт, цілком ймовірно, можуть призвести до виникнення небезпечних факторів, здатних впливати на суспільну безпеку, стабільність економічного розвитку, безпеку держави в цілому, а отже усунення навмисних деструктивних дій може вимагати відмінного від звичайного способу врегулювання ситуації, управління нею, в тому числі й іншого політико-правового впливу з використанням, наприклад, інституту надзвичайних обставин.

Ключові слова: нормативний механізм, публічне управління, надзвичайні обставини, євроінтеграція, національна безпека.

REGULATORY MECHANISM OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE CONTEXT OF EMERGENCY CIRCUMSTANCES IN UKRAINE

Abstract. The progressive development of modern society is impossible without the evolution of the structural elements of public administration and all areas of its life, as well as the improvement

of national security. The effectiveness of public management under extraordinary circumstances, which depends on the effectiveness of the mechanisms used in the formation of the management system, is analyzed. Therefore, the development of public management mechanisms under extraordinary circumstances is one of the priority tasks of state policy, especially in modern conditions. Throughout the history of the development of civilization, every state is forced to search for the most effective means of countering constantly emerging emergency situations. At the beginning of its formation and development, natural disasters were the main and, perhaps, the only threat to the state and society. With the development of technical progress, man-made accidents and disasters have been added to the threats to humanity. It is noted that a set of circumstances, such as large-scale emergency circumstances both on the territory of our state and near its borders, the actions of criminal organizations, individual representatives of political elites, may very likely lead to the emergence of dangerous factors capable of affecting public safety, the stability of the economic development, the security of the state as a whole, and therefore the elimination of deliberate destructive actions may require a different from the usual way of settling the situation, managing it, including other political and legal influence using, for example, the institution of extraordinary circumstances.

Key words: normative mechanism, public administration, extraordinary circumstances, European integration, national security.

Постановка проблеми. Наявність інституту надзвичайних обставин, як правило, обумовлено виникненням різноманітних надзвичайних обставин: надзвичайні явища та пригоди природного, техногенного характеру, соціально-політичні, кримінальні події, що вимагають тимчасової зміни правового статусу органів публічного управління, а також суб'єктів правовідносин, і відповідно, встановлення своєрідних режимів діяльності, обмеженість окремих прав та свобод громадян з ціллю унормувати обстановку в окремому регіоні та у державі в цілому. Отже, дослідження механізмів публічного управління в умовах надзвичайних обставин вимагають особливої уваги як науковців, так і практиків. Саме тому сьогодні важливо акцентувати увагу на правовій складовій, що дозволяє конкретизувати і більш поглиблено дослідити питання у сучасному суспільстві, що стосуються безпосередньо надзвичайних обставин, що викликають введення режиму надзвичайного стану в країні, а також спільної діяльності спеціальних підрозділів та органів в умовах надзвичайних обставин у разі виникнення масових заворушень, терористичних актів, масштабних надзвичайних явищ, які становлять небезпеку для життя та здоров'я людей.

Будь-яка сфера суспільних відносин вимагає належного правового регулювання, що полягає в потребі балансу упорядкування зазначених відносини та координації діяльності для набуття реального соціального блага. Завдяки праву діяльність суб'єктів правовідносин є підпорядкованою регулюючому впливу, що забезпечує реалізацію фундаментальної мети публічного управління – упорядкуванню суспільних відносин.

Сучасний стан національної безпеки та загроза виникнення надзвичайних обставин вимагає від органів публічної влади якісної та послідовної реалізації правових норм серед яких особливе місце посідають правові норми надзвичайного законодавства. В умовах підвищення рівня внутрішніх та зовнішніх загроз безпеці в державі велике значення відіграє нормативно-правове та організаційне забезпечення діяльності органів публічного управління в особливих надзвичайних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти публічного управління в умовах надзвичайних ситуацій відображені в дисертаційних роботах вчених: С. Бєлай, І. Ілляшенко, Г. Іщенко, Н. Клименко, М. Куценко, С. Марова, В. Одинець, А. Терент'єва, В. Тищенко, О. Труш та ін. Актуальність даної проблематики особливо виросла в умовах повномасштабного вторгнення.

Метою статті є вдосконалення методологічного забезпечення нормативного механізму публічного управління в умовах надзвичайних обставин в Україні.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи питання правового регулювання надзвичайних обставин, слід відзначити, що в науковців відсутня єдність щодо цього поняття. Якщо порівнювати поняття «надзвичайна ситуація» та «надзвичайна обставина», то ці поняття досить схожі за своїм змістом – вони створюють обстановку, але вони відрізняються за явищами, що їх утворили (надзвичайні ситуації виникають унаслідок природних, техногенних і біогенних подій, а на виникнення надзвичайних обставин здійснюють вплив й інші події, що мають соціальний, кримінальний або політичний харак-

тер) та визначається, що термінологічне поняття «надзвичайна обставина» є значно ширшим за поняття «надзвичайна ситуація». Таким чином, надзвичайні ситуації є складником надзвичайної обставини (Пашков, Маркевич, Стецюк, 2022, с. 34).

У національному законодавстві чітко закріплене поняття «надзвичайна ситуація», натомість поняття «надзвичайна обставина» у нормативно-правових актах відсутнє. В цьому контексті слід відзначити, що звертаючись до наукових джерел щодо термінологічного дослідження поняття «надзвичайна обставина» спостерігається мало розробленою серед науковців.

Так, єдиним нормативно-правовим документом, де зустрічається визначення поняття «надзвичайна обставина» є Конвенція МОП «Про примусову або обов'язкову працю» (від 28 червня 1930 року№29). Так, відповідно до цієї Конвенції (п. d ст.2) надзвичайні обставин визначаються як обставини, які становлять загрозу життю чи можуть поставити звичні життєві умови населення (частини або всього) під загрозу (Протасенко, 2009).

За умов створення надзвичайних обставинах основне значення має джерело небезпеки (вид події), (місце і час події, де й коли відбулася подія), які події в результаті відбулися чи можуть відбутися (загроза життю людей, нанесення школи природньому середовищу, втрата матеріальних цінностей тощо), і які невідкладні дії необхідно здійснити для їх усунення, тобто ключова роль відводиться саме надзвичайним наслідкам.

Будь-яка надзвичайна обставина характеризується введенням надзвичайного правового режиму. Відповідно, надзвичайні обставини приводять до встановлення посадовими особами (органами публічної влади) надзвичайного правового режиму, тобто надзвичайний правовий режим – невід'ємний елемент (частина) надзвичайних обставин.

У результаті в умовах надзвичайних обставин і виникненні надзвичайних ситуацій для діяльності органів публічної влади настають такі умови, за яких можуть створюватися нові нештатні структури, додаткові органи управління, введення посиленого режиму роботи, надзвичайного правового режиму навіть до введення надзвичайного стану та здійснення інших термінових та невідкладних дій.

Основне місце в нормативно-правовому забезпеченні в умовах надзвичайних обставин належить нормам Конституції України (статті 64, 85) як правовому акту вищої юридичної сили та законам України, основними з яких є: «Про боротьбу з тероризмом», «Про об`єкти підвищеної небезпеки», «Про гуманітарну допомогу», «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про правовий режим воєнного стану», «Про зону надзвичайної екологічної ситуації»; «Про захист населення від інфекційних хвороб» міжнародні договори, де згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (наприклад: Угода про взаємодію держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав на випадок евакуації їх громадян з третіх країн у разі виникнення надзвичайних ситуацій або Міжнародний пакт «Про громадянські та політичні права», що фіксує принципи дії надзвичайного режиму, ціль, порядок та умови введення, права й свободи, що не можуть обмежуватися за умов дії зазначеного правового режиму); решта нормативно-правових актів (зокрема: укази Президента України, а також постанови Кабінету Міністрів України й нормативно-правові акти органів публічної влади, до повноважень яких відноситься здійснення публічного управління в умовах надзвичайних обставин).

Враховуючи той факт, що дане поняття «надзвичайна обставина» вважається більш широким поняття ніж «надзвичайна ситуація» (співвідноситься як загальне та часткове) та пов'язане, в першу чергу, з виникненням конкретних надзвичайних ситуацій, питання нормативно-правового регулювання в умовах надзвичайних обставин є досить складною й невпорядкованою системою.

Як зазначає Н. Вороніна, норми законодавства про надзвичайні обставини, регламентуючи однорідні суспільні відносини, регулюють ті їх сторони та елементи, які становлять в цих відносинах своєрідне, нетипове, особливе (Гаріфуллін, 2022, с. 11).

Таким чином, можна зробити висновок, що в законодавчих актах питання щодо надзвичайних обставин не обмежуються деталізацією загальних правових норм. В більшості випадків вони окреслюють загальнообов'язкові державні приписи.

За настання надзвичайних обставин, що відбуваються у суспільстві в природному та техногенному середовищі, також події кримінального та соціально-політичного характеру, тобто те, що може трапитися неочікувано й змінити умови існування, перестають працювати звичайні повсякденні соціальні й правові механізми. Публічна влада для реалізації своїх завдань потребує відповідного правового (вводить надзвичайні правові режими) і організацій-

ного забезпечення (створює спеціальну систему управління, визначені органи державної влади й управління наділяються надзвичайними повноваженнями, створюються органи управління спеціальної компетенції). Усе це вводитися з метою нормалізації обстановки в найменший строк, усунення небезпечних загроз, повернення до звичайного існування системи управління (Мальцев, 2019, с. 55).

Норми Конституції України здійснюють первинну легалізацію надзвичайних обставин, а також закріплюють загальні положення та принципи функціонування інституту надзвичайних обставин, принцип недоторканності основних свобод й прав, підстави щодо обмежень прав й свобод. Так, відповідно ст. 64 Основного Закону конституційно закріплені права й свободи людини, громадянина не можуть ніяким чином бути обмежені, окрім випадків, що визначено Конституцією. За умовах воєнного або надзвичайного стану можуть бути передбачені окремі обмеження прав і свобод із зазначенням терміну дії цих обмежень (Кропивницький).

В Основному Законі зафіксовано право Президента України (п. 21 ст. 106) приймати у відповідності до закону рішення щодо введення воєнного стану в країні або ж на окремих її територіях в випадку небезпеки нападу та небезпеки щодо державної незалежності України; приймає у разі відповідної необхідності рішення щодо введення в Україні або ж на окремих територіях (місцевостях) надзвичайного стану, та може проголошувати у випадку необхідності окремі території України певними зонами надзвичайної екологічної ситуації, – із наступним схваленням цих рішень законодавчим органом протягом двох днів із періоду звернення Президента. У випадку проголошення цього указу Президента законодавчий орган збирається на засідання у дводенний строк (без скликання).

Слушною є думка Н.Пархоменко про те, що варто розрізняти правові акти, які мають звичайний характер, але регулюють відносини за надзвичайних обставин та правові акти, які приймаються спеціально уповноваженими суб'єктами на підставі першої групи актів, які є по суті їх джерелом, під час дії надзвичайного режиму, містять положення, які врегульовують різного роду суспільні відносини відповідно до обставин надзвичайного характеру (Про внесення змін до деяких законів України, 2020, с. 91).

Варто відзначити, що саме цими рисами можна охарактеризувати ряд законів і підзаконних нормативно-правових актів в період введення в Україні воєнного стану: Закони України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», «Про затвердження Указу Президента України «Про загальну мобілізацію», Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку проведення загальної мобілізації», «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», укази Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», «Про загальну мобілізацію» та ін. Ці законодавчі акти можна окреслити за двома властивостями. По перше, вони визначають організацію відносин у країні та покликані врегулювати суспільні відносини в умовах воєнного стану, а по друге, Збройних Сил України, інших військових формувань.

Порядок введення надзвичайного стану уточнюється в частині другій Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» (ст. 6), тобто після підписання Указу про введення надзвичайного стану Президент звертається зі зверненням до Верховної Ради України для його затвердження. Звернення Президента України розглядається Верховною Радою в невідкладному порядку. Однак не є встановленою система дій у разі, коли Верховна Рада не схвалить рішення Президента. У відповідності до Основного Закону правовий режим надзвичайного стану, а також зон надзвичайної екологічної ситуації чітко окреслюються виключно законами України.

Важлива норма, що потрібно додержуватися за умов дії надзвичайного правового режиму ' продовження повноважень органів публічної влади на державному й місцевих щаблях, що і закріплено у ст. 11 вищезазначеного Закону. Саме для цього Конституцією України (ст. 83) чітко окреслено, що у випадку закінчення терміну повноважень Верховної Ради України у період терміну дії надзвичайного стану, то ці функціональні обов'язки продовжуються аж до дня першого засідання першої сесії Верховної Ради, що обирається вже після скасування надзвичайного режиму.

Надзвичайні правові режими викликані лише цілою сукупністю правових фактів, у відповідності до чого саме норми права пов'язують із створення (зміну, зупинення) правовідносин, що можуть слугувати достатньою підставою для оголошення воєнного, особливого та надзвичайного стану, які чітко співвідносяться між собою. Усі ці режими розкрито та закріплено у відповідних законах України.

Норми Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» досить чітко і переважно

однозначно визначають заходи і тимчасові обмеження, що застосовуються в умовах надзвичайного стану, які поділяються на загальні та додаткові. Перші використовуються для інтересів національної безпеки та громадського порядку з ціллю попередити певні злочини, а також для охорони здоров'я населення або ж захисту прав й свобод інших громадян; другі – у зв'язку з надзвичайними ситуаціями природного і техногенного характеру, а також у зв'язку з масовими порушеннями громадського порядку.

Слід зазначити, що Закон визначає діяльність органів публічної влади за умов надзвичайного стану, а також локалізує використання військових формувань для реалізації здійснення заходів правового режиму надзвичайного стану.

Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» містить норми, що стосуються питання щодо гарантій прав й свобод громадян та законних інтересів юридичних осіб за умов надзвичайного стану. Правовий статус зазначених осіб втілюється у відповідності до Основного Закону та інших нормативних актів, а обмеження, що окреслені в цьому законодавчому акті щодо звуження конституційних прав й свобод громадян, що використовуватися в умовах надзвичайного стану мають вичерпний перелік та розширеному розтлумаченню не підлягають. Термін їхнього застосування не може перевищувати термін, на який вводиться надзвичайний стан, а запровадження інших обмежувальних заходів забороняється.

Водночас, цілком слушною видається думка Н.П. Костюк (Кузніченко, 2010, с. 55-56) про те, що в Законі України «Про правовий режим надзвичайного стану» слід чітко зафіксувати права органів місцевого самоврядування в умовах надзвичайного стану, перелік конституційних прав і свобод, котрі можуть бути обмежені та за яких підстав. У зазначеному нормативному акті слід передбачити чіткий алгоритм, за яким мають діяти органи державної влади і місцевого самоврядування при запровадженні на території України надзвичайного стану. Ця уніфікація, з одного боку, сприятиме усуненню зловживань із боку публічних службовців, а з іншого – допоможе швидко та оперативно організувати роботу органів публічної влади за умов надзвичайного стану задля безпеки громадян.

Структурно акти надзвичайної правотворчості стають складовою чинної системи законодавства, сприяючи створенню зав'язків між окремими правовими масивами за виключних надзвичайних обставин. Різні суб'єкти надзвичайної правотворчості та різна юридична сила правових актів, які вони приймають зумовлюють ієрархічність побудови актів надзвичайного характеру. Відповідно, «надзвичайне законодавство, як і звичайне, володіє системністю... Визначальною системоутворюючою детермінантною є об'єкт нормативно-правового впливу – це інтереси країни, особи й суспільства надзвичайних обставинах» (Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною, с. 112). Серед зазначених актів варто виокремлювати акти військового командування, яке за воєнного стану наділяється виключними правотворчими повноваженнями (Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення лікування коронавірусної хвороби, 2020, с. 93).

Наступним не менш важливим нормативно-правовим актом у дослідженні публічного управління в умовах надзвичайних обставин посідає Закон України «Про правовий режим воєнного стану» (Про Службу безпеки України, 1992).

У Законі України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан можна охарактеризується як особливий правовий режим, що вводиться в державі або ж на територіях окремих місцевостей у випадку військової агресії або ймовірної загрози нападу, небезпеки, що може загрожувати державній незалежності України, а також територіальній цілісності. У зв'язку з цим передбачено використання органам публічної влади, військовими формуваннями та військовими адміністраціями своєрідних повноважень, що спрямовані на усунення різного характеру загроз, що можуть становити небезпеку незалежності держави, національній безпеці, а також тимчасове обмеження прав громадян, що викликане загрозами із зазначенням терміну дій таких обмежень. Цим законодавчим актом чітко окреслено зміст правового режиму воєнного стану, нормативно-правові основи щодо діяльності зазначених органів, а також установ, підприємств, організацій в умовах воєнного стану та ін.

Правове регулювання суспільних відносин, які раніше перебували поза сферою дії та предмету правового регулювання, призводить до того, що вони покладаються на вже встановлені регулятори і саморегулівні механізми, поява правових норм тільки в цій сфері сприяє посиленню їх дії. Не випадково цей період характеризується розширенням консультативно-інструктивного регулювання, яке набуло закріплення, наприклад, для профілактики коронавірусної інфекції, рекомендації організаціям під загрозою поширення COVID-19. Це одна з тенденцій,

що характеризує вплив пандемії на межі правового регулювання.

Вплив пандемії проявляється й у зміні меж законодавчих та підзаконних актів. Здійснюючи аналіз проблеми балансу законодавчого і підзаконного регулювання, можна виділити два аспекти, що пов'язані: 1) з необхідністю чіткого встановлення меж між законами та підзаконними актами; 2) можливістю прийняття підзаконних актів поза сферою правового регулювання, що встановлено законом. Ці два аспекти активізувалися в умовах пандемії. Це пов'язано, по перше, з необхідністю оперативного реагування на вирішення багатьох суспільно значущих проблемних питань, в ідеалі мається на увазі правове регулювання на підзаконному рівні. По друге, об'єктивна неможливість дотримання всіх змістовних критеріїв, які за умова звичайних обставинах повинні відповідати правовому регулюванню. Отже, один з визначальних змістовних критеріїв, на який повен орієнтуватися законодавець ' це стабільність регульованих відносин, для характеристики яких також використовуються такі формулювання, як стабільність і відносна незмінність. Однак в надзвичайних обставинах, які за визначенням мають тимчасовий характер, цей критерій стає непрацюючим, що може призвести до певного дисбалансу законодавчого і підзаконного регулювання.

Таким чином, можна говорити про суттєвий вплив надзвичайних умов на межі правового регулювання. Надзвичайні умови можуть складатися внаслідок надзвичайних обставин, породжених як соціальними, так і та природними факторами. Яскравим прикладом прояву природного чинника є пандемія COVID-19, яку можна охарактеризувати як певну типову модель надзвичайних обставин природного характеру. Вплив пандемії на межі правового регулювання проявляється в наступному: розширенні меж сфери правового регулювання, що закономірно спричинили розширення меж предмета правового регулювання; розширенні регуляторів рекомендаційно-інструктивного характеру; зміні кордонів імперативного та диспозитивного правового регулювання; розмиванні галузевих меж у вигляді формування нового «циклічного правового масиву»; зміні меж законодавчого та підзаконного регулювання. Враховуючи об'єктивно-суб'єктивний характер встановлення меж правового регулювання, аналіз впливу пандемії на межі правового регулювання як надзвичайної об'єктивної обставини дозволить суб'єктам правотворчості врахувати здобутий досвід із метою подальшої оптимізації правового регулювання в інших можливих надзвичайних обставинах в майбутньому. Тим більше, що ймовірність збільшення випадків виникнення надзвичайних обставин, і відповідно роль надзвичайного законодавства та управління в цьому аспекті зростає.

Як показує практика, саме окрема територіях, де сталася надзвичайна обставина, вважається одним із критеріїв при прийнятті рішень органами публічної влади та стає очевидним обов'язкове правове забезпечення діяльності суб'єктів владних повноважень для ліквідації наслідків територіальними структурними підрозділами.

Норми міжнародного права регламентують також окремі питання, що стосуються публічного управління в умовах надзвичайних обставин різного характеру, умов і процедури введення надзвичайного режиму, обсяг обмеження прав та свобод людини й громадянина. Як приклад слід згадати про Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, де окреслено умови введення надзвичайного режиму й обсяг обмеження прав людини в умовах дії цього режиму. Норми цього міжнародного акта реалізовані в національному законодавстві ' Законі України «Про правовий режим надзвичайного стану». Зі змісту зазначеного Пакту випливають принципи, що пред'являють до надзвичайного режиму. До них, зокрема, належать такі принципи: виняткової загрози, офіційного оголошення, співмірності, невід'ємності абсолютних прав і свобод тощо.

Висновки. У контексті аналізу законодавства увагу акцентовано на тому, що на сучасному етапі наявна особлива група нормативно-правових актів, що в сукупності становлять надзвичайне законодавство. Його визначальною ознакою є правове регулювання специфічного виду відносин, що виникають унаслідок настання певних надзвичайних обставин. Таке законодавство ґрунтується на відповідності нормам міжнародного права, набуває чинності на конкретно встановлений строк, передбачає обмеження певних конституційних прав і свобод певних суб'єктів. Визначальною ознакою обставин надзвичайного характеру є правове регулювання особливого виду відносин, що виникають внаслідок настання особливих надзвичайних обставин.

Система надзвичайного законодавства складається з Конституції України, законів України, які, у свою чергу, поділяються на: а) правові акти загального спрямування; б) правові акти спеціального спрямування; в) підзаконні нормативні акти (укази Президента України, постанови

Кабінету Міністрів України, правові акти інших органів публічного управління).

Однак, проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що сьогодні в Україні немає чіткої нормативно-правової бази у сфері регулювання відносин у період обставин надзвичайного характеру, яка була б повністю взаємоузгоджена та відповідала сучасним вимогам Конституції України, що, у свою чергу, порушує велику кількість питань під час застосування відповідних правових норм суб'єктами управління, оскільки діючі сьогодні нормативні акти тією чи іншою мірою містять суперечності й прогалини.

Розглянуті законодавчі акти щодо надзвичайних обставин загалом становлять основу правового регулювання діяльності досліджуваних органів. Водночас, слід зазначити про необхідність постійного вдосконалення нормативно-правової бази у діяльності органів публічної влади, що пов'язано зі змінами самих надзвичайних обставинах, появою нових небезпек та загроз, розвитком організаційної основи структур управління та діяльності сил, що залучаються до ліквідації наслідків.

Організаційну складову механізмів публічного управління в умовах надзвичайних обставин можна охарактеризувати як досить значну та розгалужену систему суб'єктів, що забезпечують реалізацію надзвичайних обставин, зокрема: державні органи, органи місцевого самоврядування, публічні службовці, посадові особи місцевого самоврядування, що наділені державно-владними повноваженнями для виконання розпорядчих функцій. Усі ці суб'єкти можна поділити на три групи: 1) органи загальної компетенції, до яких віднесено ті суб'єкти, які визначають засади внутрішньої політики держави та стратегію публічного управління, забезпечують відповідні координаційні повноваження. займаються вирішенням стратегічних завдань, що конституційно та законодавчо закріплені у означеній сфері, а також втілюють публічну політику для забезпечення внутрішньої безпеки; 2) органи спеціальної компетенції, що забезпечують реалізацію надзвичайних обставин; 3) органи змішаної компетенції, які здійснюють функції у певній сфері або контролюють одне чи декілька питань за умов надзвичайних обставин, але це не є їхнім основним видом діяльності.

Виявлено, що сьогодні в Україні немає чіткої нормативно-правової бази у сфері регулювання відносин у період дії надзвичайних обставин, яка була б повністю взаємоузгоджена і відповідала сучасним вимогам Конституції України, що, у свою чергу, порушує велику кількість питань під час застосування відповідних правових норм суб'єктами управління, оскільки діючі сьогодні нормативні акти тією чи іншою мірою містять суперечності і прогалини.

Установлено, що на усіх рівнях в умовах надзвичайних обставин діють відповідні управлінські підрозділи, що характеризуються здебільшого, дублюванням функцій, недостатнім рівнем належної організації взаємодії між структурними підрозділами (управлінями), що залучаються для реагування на обставини надзвичайного характеру, що мінімізує ступінь відповідальності та знижує ефективність публічного управління та контролю.

Водночас, суттєвою проблемою є регламентація дискреційних повноважень тимчасових органів управління в умовах надзвичайних обставин. До особливостей взаємовідносин у цій сфері слід віднести необхідність зменшення часу на підготовку, схвалення та реалізацію управлінських рішень, в умовах зростання невизначеності та небезпечних ризиків, потреба в додатковому залученні відповідних ресурсів з резервів, наявність різних режимів діяльності та функціонування системи публічного управління в умовах надзвичайних обставин.

В умовах надзвичайних обставин хронологія євроінтеграційних процесів стрімко рухається вперед, однак, поряд з цим варто відзначити недостатній обсяг органами публічної влади імплементації Угоди про асоціацію на всіх рівнях, що спричинено подіями останніх років, які пов'язані з заходами щодо протидії та подолання негативних викликів та наслідків COVID-19 та повномасштабним вторгненням рф.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гаріфуллін М. В. Відповідність політичної, економічної та правової ситуації України критеріям вступу до Європейського Союзу. *Нове українське право*. Вип. 6. Том 1. 2022. С. 74-80.
2. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2021 рік. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/euua_report_2021_ukr-2.pdf
3. Кропивницький В. С. Трансформація механізмів публічного управління та адміністрування у сфері цивільного захисту в умовах європейської інтеграції України. С. 385-392. URL: http://29yjmo6.257.cz/bitstream/123456789/14648/1/Kropyvnytskyi.pdf
4. Кузніченко С. О. Становлення та розвиток інституту надзвичайних адміністративно-правових режимів в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Кузніченко Сергій Олександрович. Сімферополь, 2010. 463 с.

5. Мальцев В. В. Організаційні та правові засади діяльності Національної поліції України в умовах правового режиму надзвичайного стану : дис. ...к.ю.наук. : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Мальцев Віталій Вікторович; Національна академія внутрішніх справ Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2019. 230 с.
6. Пашков М., Маркевич К., Стецюк П., Чекунова С. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. Аналітична доповідь. №1-2 (187-188). 2022. 132 с.
7. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення лікування коронавірусної хвороби (COVID-19) : Закон України від 30 березня 2020 року № 539-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539-20#Text
8. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text
9. Протасенко К. Огляд нормативно-правової бази режиму надзвичайного стану в Україні. Вісник НАДУ. 2009. С.107-114.
10. Semenets-Orlova, I., Halytska, N., Klochko, A., Skakalska, I., & Kosyuk, N. (2019). Information Exchange and Communication Infrastructure in the Public Sector. In *CMiGIN* (pp. 519-529).

REFERENCES:

1. Harifullin M. V. Vidpovidnist politychnoi, ekonomichnoi ta pravovoi sytuatsii Ukrainy kryteriiam vstupu do Yevropeiskoho Soiuzu. Nove ukrainske pravo. Vyp. 6. Tom 1. 2022. S.74-80.
2. Zvit pro vykonannia uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom za 2021 rik. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/euua_report_2021_ukr-2.pdf
3. Kropyvnytskyi V. S. Transformatsiia mekhanizmiv publichnoho upravlinnia ta administruvannia u sferi tsyvilnoho zakhystu v umovakh yevropeiskoi intehratsii Ukrainy. S. 385-392. URL: http://29yjmo6.257.cz/bitstream/123456789/14648/1/Kropyvnytskyi.pdf
4. Kuznichenko S. O. Stanovlennia ta rozvytok instytutu nadzvychainykh administratyvno-pravovykh rezhymiv v Ukraini : dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.07 / Kuznichenko Serhii Oleksandrovych. Simferopol, 2010. 463 s.
5. Maltsev V. V. Orhanizatsiini ta pravovi zasady diialnosti Natsionalnoi politsii Ukrainy v umovakh pravovoho rezhymu nadzvychainoho stanu : dys. ...k.iu. nauk. : spets. 12.00.07 «Administratyvne pravo i protses; finansove pravo; informatsiine pravo» / Maltsev Vitalii Viktorovych; Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav Naukovo-doslidnyi instytut publichnoho prava. Kyiv, 2019. 230 s.
6. Pashkov M., Markevych K., Stetsiuk P., Chekunova S. Ukraina na shliakhu do YeS: realii i perspektyvy. Analitychna dopovid. №1-2 (187-188). 2022. 132 s.
7. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo zabezpechennia likuvannia koronavirusnoi khvoroby (COVID-19) : Zakon Ukrainy vid 30 bereznia 2020 roku № 539-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539-20#Text
8. Pro Sluzhbu bezpeky Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 25 bereznia 1992 roku № 2229-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text
9. Protasenko K. Ohliad normatyvno-pravovoi bazy rezhymu nadzvychainoho stanu v Ukraini. Visnyk NADU. 2009. S.107-114.
10. Semenets-Orlova, I., Halytska, N., Klochko, A., Skakalska, I., & Kosyuk, N. (2019). Information Exchange and Communication Infrastructure in the Public Sector. In CMiGIN (pp. 519-529).

УДК 351.78:007.52.002.7.06

https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-3(31)-11

Тайєр Амро,
аспірант кафедри публічного адміінстрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, e-mail: kafedrapa@ukr.net, https://orcid.org/0009-0001-2029-7513

Taiier Amro,
PhD Student, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, Frometivska str., 2, e-mail: kafedrapa@ukr.net, https://orcid.org/0009-0001-2029-7513

ОСНОВНІ КЛАСИЧНІ МОДЕЛІ КОМУНІКАЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація. У статті визначено, що комунікація є вагомою для органів публічного управління, тому сучасні тренди мають орієнтуватися на класичні теорії, бо вони є фундаментом розвитку. Автором проаналізовано основні класичні моделі комунікації органів публічного управління. Розглянуто моделі Шеннона та Вівера, Лотмана, а також модель комунікації «вгору» та «вниз» Харольда Лассвелла. Дослідником виділено особливості соціологічної моделі комунікації П. Бурдьє. У статті надається аналіз кожної з цих моделей та принципів й особливостей застосування у практичній діяльності органів публічного управління. З'ясовано особливості методу політичної комунікації в контексті взаємодії управлінців та політиків (теорія Карла Дойча).

Діапазон наукової проблеми вибраної теми статті зумовлює об'єднання методологічних та інтеграційних дисциплінарних підходів з метою її розв'язання. Логіка дослідження передбачає встановлення взаємного зв'язку між політологією та державним управлінням.

Автором зроблено висновок про важливість використання класичних моделей комунікації для покращення ефективності та якості комунікації в управлінні, а також наголошено на потребі подальших досліджень у цій галузі.

Ключові слова: публічне управління, механізми публічного управління, комунікативні технології, органи публічного управління, інформація, політика, класичні теорії комунікації, комунікація.

BASIC CLASSIC MODELS OF COMMUNICATION IN THE ACTIVITIES OF PUBLIC ADMINISTRATION BODIES

Abstract. The article determines that communication is important for public administration bodies, therefore modern trends should be based on classical theories, because they are the foundation of development. The author analyzed the main classic models of communication of public administration bodies. The models of Shannon and Weaver, Lotman, and Harold Lasswell's model of "upward" and "downward" communication are considered. The researcher highlighted the features of P. Bourdieu's sociological model of communication. The article provides an analysis of each of these models and the principles and features of their application in the practical activity of pub-

lic administration bodies. The peculiarities of the method of political communication in the context of interaction between managers and politicians (Karl Deutsch's theory) are clarified.

The range of the scientific problem of the chosen topic of the article determines the combination of methodological and integrative disciplinary approaches in order to solve it. The logic of the research involves establishing a mutual connection between political science and public administration.

The author concluded about the importance of using classic communication models to improve the efficiency and quality of communication in management, and also emphasized the need for further research in this area.

Key words: public management, public management mechanisms, communication technologies, public management bodies, information, politics, classical theories of communication, communication.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями.

Під час війни є низка тем, які є надто чутливими або мають важливий міждержавний контекст, тому щоб вдало налагодити комунікацію, потрібно знати класиків цієї сфери. Органи публічного управління використовують різні моделі комунікації для взаємодії з громадськістю, залежно від контексту і завдань, які вони ставлять перед собою. Основні класичні моделі комунікації, які використовуються в публічному управлінні дозволять налагодити комунікацію між органами влади та різними структурами.

Комунікація в публічному управлінні є процесом обміну інформацією про публічне управління, включаючи реалізацію влади та політики. Цей процес не обмежується лише системою публічного управління, а також включає громадян і організації, які не належать до цієї системи, але мають інтерес до публічних справ.

Актуальність теми полягає в тому, що ефективна комунікація є ключовим елементом успішного функціонування будь-якої системи управління, включаючи систему публічного управління. Органи публічного управління повинні забезпечувати якісну комунікацію з громадськістю, між собою та з іншими організаціями, а на сьогоднішній день – з міжнародними партнерами, щоб забезпечити ефективну роботу та взаємодію. Розуміння різних моделей комунікації може допомогти в покращенні комунікаційних процесів у публічному управлінні, що сприятиме поліпшенню якості прийняття рішень та підвищенню рівня задоволеності громадян.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання проблеми, та визначення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Значну увагу питанням продуктивних комунікацій у сфері публічного управління присвячено низку робіт дослідників, зокрема, як Амосов О., Борисенко О., Гавкалова Н., Ганущин С., Джига Т., Дойч К., Коулман Дж. та інші.

Так, у навчальному посібнику для державних управлінців предоставлено з урахуванням напрацювань курсу «Академія лідерства» Ради Європи проблема дієвої комунікативної взаємодії. Авторка зазначає, що в «умовах реформи складова управлінської культури, забезпечення продуктивної взаємодії між усіма зацікавленими учасниками в процесі публічного управління набуває визначального значення для успіху як публічних органів влади й органів місцевого самоврядування, так і функціонування держави в цілому» (Комунікації в публічному управлінні, 2016, с. 4).

Авторка Сурніна – Далекорей О. здійснює у своєму дослідженні аналіз рівня наукових досліджень явища маркетингових комунікацій у державному управлінні в працях західних дослідників (Р. Хіберт, К. Уолш). При цьому наголошуючи й на недоліках запропонованих теорій (Сурніна-Далекорей, 2020).

У монографії Матвієнко В. подана характеристика класичних теорій комунікацій в руслі розвитку соціальних технологій (Матвієнко, 2001).

Дослідником Борисенко О. розглядаються основні функції державної комунікації та їх взаємозв'язок з різними етапами комунікативного процесу. Також звертається увага на сучасні підходи до управління політико-комунікативними процесами в органах влади (Борисенко, 2020).

Метою дослідження є оцінка ефективності використання класичних моделей комунікації у практиці публічного управління, виявлення недоліків та розроблення рекомендацій щодо покращення комунікаційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Існує довга історія інтересу до громадської думки, проте однією з проблем, яка існує досить давно, є питання щодо «авторства» громадської думки – хто є суб'єктом цього явища. Промагор вважав, що громадська думка – це думка більшості населення, тоді як Платон твердив, що істинно громадською є думка лише

аристократів. Це викликало дискусію між прихильниками демократії та антидемократами, які вважали, що влада має бути у руках заможних громадян. Суперечка про суб'єкт громадської думки (термін з'явився у XII завдяки Д. Солсбері) не загасала протягом усієї історії аж до сьогодні, вона пов'язувалась із іншим дискусійним питанням, – яка роль громадської думки в житті суспільства. Позаяк це питання має відношення до запиту управління, то воно так чи інакше виходить на перший план в усіх міркуваннях про громадську думку (Матвієнко, 2001, с. 252]. Для покращення ефективності та якості комунікації в управлінні, зрозуміло, що необхідне врахування громадської думки.

Достатньо оригінальну концепцію громадської думки створила Е. Ноель-Нойман. Суть концепції у тому, що статистично-психологічний напрям у дослідженні громадської думки, який спирається на демоскопію (передбачає наявність кількісних даних, між якими існує різниця. Зокрема, стверджується різниця між громадською і буденною, здоровою та нездоровою думкою. Зовсім не розрізняються думка маси та публіки, інших спільнот, оскільки вона оперує кількісними величинами).

Е. Ноель-Нойман, доводила, що усі громадяни повинні мати рівні права на висловлювання своїх думок, і це є основою демоскопії. Проте критики зазначали, що демоскопія не бере до уваги якість думок та не дозволяє передбачити їхнє розвиток. Відповідаючи на це, Ноель-Нойман висунула теорію «спіралі мовчання», яка враховує вплив соціального середовища на формування громадської думки. Ось як вона трактує цю теорію: у суспільстві є два джерела, які породжують громадську думку. «Перше – це безпосереднє спостереження за оточенням, уловлювання, схвалення тих чи інших дій, заяв, явищ тощо. Друге джерело – засоби масової комунікації. Вони породжують так званий дух часу – інше поняття, що служить для позначення тематики громадської думки, яка тримається протягом тривалого періоду. Цей «дух» впливає на настанови та поведінку індивіда» (Матвієнко, 2001, с. 257). Важливість громадської думки ґрунтується у зв'язку з її суб'єктом-носієм. Ця теорія важливу роль відіграє під час виборів.

Проаналізувавши модель Шенона і Вівера, зауважимо, це математична модель, навіть близька до кібернетики, яка описує передачу інформації по каналу зв'язку. Вона стала основою для розвитку теорії інформації. Інформація кодується відповідно до визначеного алфавіту і передається у вигляді послідовності символів. Модель є основою для багатьох сучасних технологій передачі інформації, таких як комп'ютерні мережі, мобільні телефони та інші (Гавкалова, 2020).

У дослідженні Чень Цзяньїн Ю. М. Лотман був незадоволений моделлю Р. Якобсона (американського мовознавця), оскільки вона не дозволяє під час передачі повідомлення виникнути чомусь новому. Тому він висунув низку нових тез, які визначили риси його комунікативної концепції. У центрі твердження – культура породжує нові повідомлення за допомогою нових мов. Цікавим є міркування, що культура зорієнтована як мінімум на дві мови, наприклад, зображальну і словесну. При цьому автор стверджує, що комунікація – це переклад мови мого «я» мовою твого «ти», тобто коди учасників не тотожні, а тільки перехрещуються (Цзяньїн, 2017).

Важливим є те, що саме вчені Р. Якобсон і Ю. Лотман основою для своїх моделей використали поняття «мови» чи «коду», тому що для них основним елементом є знак. Представляючи свободу на цьому рівні, Ю. М. Лотман відповідно одержував більш творчий процес комунікації. Тому нам варто уважніше придивитися до поняття знака.

Знак – це поєднання елементів форми і змісту в одному символі. Наприклад, слово «стіл» складається з чотирьох літер, але передає досить складну інформацію про об'єкт. Використовуючи знаки, ми можемо передати багато інформації з допомогою простої форми. Фізичні процеси не можуть передати інформацію так, як це роблять знаки. Знак – це величезна перемога людства, оскільки він дозволяє передавати інформацію на різних рівнях – енергетичному, інформаційному та іншому (Матвієнко, 2001, с. 276). Підкреслимо, що окрім мовної, Лотман Ю. відвів окреме питання візуальній комунікації. Тут він первинним кодуванням в комунікації зазначає етикет, ритуал і театр (Цзяньїн, 2017, с. 69).

Важливо, що модель Ю. Лотмана може мати значення для комунікації у сфері державного управління з кількох причин. По-перше, вона підкреслює важливість культурного контексту в комунікації. У сфері державного управління це може означати необхідність звертати увагу на історичні, соціокультурні та національні аспекти контексту, які впливають на сприйняття інформації та взаємодію з аудиторією.

По-друге, модель Ю. Лотмана підкреслює важливість ролі мови в комунікації. У сфері дер-

жавного управління це може означати необхідність уважно підбирати слова та стиль комунікації, щоб забезпечити оптимальне сприйняття інформації громадськістю.

Американський політолог і дослідник пропаганди Харольд Лассвелл запропонував лінійну модель спілкування, яка визначає елементи процесу масової комунікації. Ці елементи включають комунікатора (інстанцію, що організовує та контролює процес), повідомлення (контент), технічні засоби, аудиторію (її кількісні та соціально-психологічні характеристики) та результати (зміни у свідомості аудиторії). Ця модель є прийнятною для державного управління, оскільки вона дозволяє контролювати та впливати на масову свідомість через масову комунікацію (Борисенко, 2020, с. 60).

П'єр Бурдьє був французьким соціологом та філософом, який вніс вагомий внесок у розвиток соціологічної теорії. Однією з його головних концепцій є поняття «культурний капітал». У своїй роботі він досліджував різні аспекти людської комунікації, зокрема роль мови, масової культури. Як зазначає дослідниця Матвієнко В., що П'єр Бурдьє більше за інших віддалений від власне вербальної комунікації, при цьому описує контекст, внаслідок якого зумовлені види символічних дій. Цей контекст він називає «габітус» (мова, яка домінує, руйнує політичний дискурс підпорядкованих, залишаючи їм тільки мовчання або запозичену мову). Більш точне визначення пропонує таке: «Габітус є необхідно інтерналізованим і переведеним у диспозицію, яка породжує значущі практики і сприйняття, що надають значення; ця спільна диспозиція, яка дає систематичне і універсальне застосування – поза межами того, що вивчається безпосередньо, – необхідності, яка внутрішньо притаманна умовам навчання». Габітус організовує практику життя і сприйняття інших практик.

П'єр Бурдьє вивчає, як соціальні класи розуміють політичні погляди через те, як вони розповсюджуються в різних політично заангажованих газетах та журналах. Він стверджує, що зв'язок між «читачем» та «газетою» не є абсолютним, оскільки газета не обмежується лише політичним контентом, а надає різноманітну інформацію, таку як місцеві та міжнародні новини, спортивні події тощо. Крім того, домінуючий клас має власний інтерес до загальних проблем, оскільки має особисті зв'язки з персоналіями, що впливають на ці процеси, такими як міністри та інші (Матвієнко, 2001, с. 286-287).

На нашу думку, теорія Бурдьє має значення для державного управління, оскільки допомагає краще розуміти соціальні процеси та їх взаємозв'язки з політикою та державним управлінням.

Модель професора Гарвардського університету Кала Дойча – це теоретична модель політичного розвитку, запропонована Карлом Дойчем, австрійсько-американським політологом та соціологом, у його книзі «Політична спільнота та система міжнародних відносин». Професор описує систему кібернетичного аналізу політичного процесу, де політика і уряд розглядаються як процес керування і координації зусиль людей для досягнення мети. Він порівнює політичну систему з кібернетичною системою, яка може сама настроюватися, «політична система ототожнюється з пристроєм, який наводить снаряд на ціль». Керування полягає в пілотуванні і залежить від інформації про ціль, відстань до неї і результати попередніх дій. Професор вивчає зворотний зв'язок і враховує попередні помилки для керування діями. Політична система залежить від потоку інформації про свій рух і надходження інформації з середовища (Матвієнко, 2001, с. 263).

Згідно з теорією Карла Дойча, комунікація між людьми є взаємодією, яка залежить від соціального контексту і вимагає спільної діяльності для досягнення спільної мети. Отже, державні управлінці можуть застосовувати ці принципи для покращення взаємодії зі спільнотами і громадами, з якими вони працюють.

Італійський вчений, філософ Умберто Еко вважає: семіотика вивчає культурні процеси комунікації. Він писав про те, що семіотика може допомогти у розумінні різних способів сприйняття та інтерпретації інформації, які є характерними для різних культур і груп людей. Його визначення комунікативного процесу випливає з прийнятого в техніці «переміщення сигналу (і необов'язково знака) від джерела (через передавач по каналу) до місця призначення». Відтак комунікацію він протиставляє сиґніфікації як незалежній від будь-якого комунікативного акту. Він також подає стандартне визначення знака, яким вважається «все, що на підставі раніш укладених соціальних домовленостей може бути прийняте як щось, що стоїть замість чогось іншого» (Цзяньїн, 2017).

Таким чином, теорія У. Еко є важливою для державного управління та політичної комунікації, оскільки вона допомагає зрозуміти та аналізувати символічні системи, які використовуються в цих сферах, та уникнути можливих конфліктів та публічних непорозумінь.

Висновки з проведеного дослідження та перспективи подальших розвідок у такому напрямі. Одним з основних чинників ефективності публічного управління в Україні є наявність ефективної комунікації. Узагальнення класичних моделей комунікативної діяльності публічного управління та адміністрування (математичної, моделі знака, політичної, соціологічної, семіотичної тощо) з виокремленням сильних сторін матиме результат для створення моделі та стратегії комунікативної діяльності публічного управління та адміністрування. Важливим є використання класичних моделей комунікації для покращення ефективності та якості комунікації в управлінні. Тематика потребує подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борисенко О. Комунікація як інструмент державного управління: сучасні тенденції. *Публічне управління та митне адміністрування*, № 2 (25), 2020. С. 58-62. URL: http://surl.li/fklnh
2. Гавкалова Н. Л. Визначення ролі комунікацій в публічному управлінні. 2020. URL: http://surl.li/fklqb
3. Комунікації в публічному управлінні: аспекти організаційної культури та ділового спілкування : навч. посіб. / уклад.: Гошовська В. А. та ін. Київ : К.І.С., 2016. 130 с.
4. Матвієнко В. Я. Соціальні технології. Київ, 2001. 446 с.
5. Сурніна-Далекорей О. А. Моделі комунікативної діяльності в державному управлінні. *Політичне управління і адміністрування в Україні*. Випуск.19. 2020. С. 60-64. URL: http://surl.li/fklfu
6. Чень Цзяньїн Генеза загальнонаукової сутності моделювання комунікаційного процесу. 2017. URL: http://surl.li/fjwbl
7. Semenets-Orlova, I. A. (2018). Derzhavne upravlinnia osvitnimy zminamy v Ukraini: teoretychni zasady [Public Management of Educational Change in Ukraine: Theoretical Principles]. *Kyiv: YuSPTON [in Ukrainian].*
8. Semenets-Orlova, I., Halytska, N., Klochko, A., Skakalska, I., & Kosyuk, N. (2019). Information Exchange and Communication Infrastructure in the Public Sector. In *CMiGIN* (pp. 519-529).

REFERENCES:

1. Borysenko O. (2020). Komunikatsiia yak instrument derzhavnoho upravlinnia: suchasni tendentsii. [Communication as a tool of public administration: modern trends]. Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia, № 2 (25). S. 58-62. URL: http://surl.li/fklnh [in Ukrainian].
2. Havkalova N. L. (2020). Vyznachennia roli komunikatsii v publichnomu upravlinni. [Defining the role of communications in public administration]. URL: http://surl.li/fklqb [in Ukrainian].
3. Komunikatsii v publichnomu upravlinni: aspekty orhanizatsiinoi kultury ta dilovoho spilkuvannia : navch. posib. [Communications in public administration: aspects of organizational culture and business communication: training. manual] / uklad.: Hoshovska V. A. ta in. Kyiv : K.I.S., 2016. 130 s. [in Ukrainian].
4. Matviienko V. Ya. (2001). Sotsialni tekhnolohii. [Social technologies]. Kyiv. 446 s.
5. Surnina-Dalekorei O. A. (2020). Modeli komunikatyvnoi diialnosti v derzhavnomu upravlinni. [Models of communicative activity in public administration]. Politychne upravlinnia i administruvannia v Ukraini. Vypusk.19. S. 60-64. URL: http://surl.li/fklfu
6. Chen Tszianin (2017). Heneza zahalnonaukovoi sutnosti modeliuvannia komunikatsiinoho protsesu. [The genesis of the general scientific essence of modeling the communication process]. URL: http://surl.li/fjwbl
7. Semenets-Orlova, I. A. (2018). Derzhavne upravlinnia osvitnimy zminamy v Ukraini: teoretychni zasady [Public Management of Educational Change in Ukraine: Theoretical Principles]. *Kyiv: YuSPTON [in Ukrainian].*
8. Semenets-Orlova, I., Halytska, N., Klochko, A., Skakalska, I., & Kosyuk, N. (2019). Information Exchange and Communication Infrastructure in the Public Sector. In *CMiGIN* (pp. 519-529).

УДК 35(477):061.1ЄС

https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-3(31)-12

Чжан Фенхао,
аспірант кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, e-mail: 609656594@qq.com, https://orcid.org/0009-0004-7784-5615

Zhang Fenghao,
PhD Student, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, Frometivska str., 2, e-mail: 609656594@qq.com, https://orcid.org/0009-0004-7784-5615

РОЗБУДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ У КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ВЕКТОРУ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена науковому аналізу європеїзації професійної діяльності публічних службовців. Розрізнено поняття “європейської інтеграції” та “європеїзації” як : європеїзація – впровадження або асиміляція європейської цивілізації, а євроінтеграція – це концепція та процес тісної економічної, політичної та культурної співпраці Проаналізовано етапи та загальні результати європеїзації. Головною ідеєю статті є аналіз теоретичних аспектів основ євроінтеграції публічного управління та виділення критеріїв успішної європеїзації професійної діяльності публічних службовців України.

Ключові слова: професійна діяльність, публічні службовці, європейська інтеграція, публічна служба, публічне управління, механізми публічного управління.

DEVELOPMENT OF PUBLIC SERVANTS’ PROFESSIONAL ACTIVITIES IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION IN UKRAINE

Abstract. The article is devoted to the scientific analysis of the Europeanization of the professional activity of public servants. The concepts of "European integration" and "Europeanization" are distinguished as: Europeanization is the introduction or assimilation of European civilization, and European integration is the concept and process of close economic, political, and cultural cooperation The stages and general results of Europeanization are analyzed. The main idea of the article is the analysis of theoretical aspects of the foundations of the European integration of public administration and the selection of criteria for successful Europeanization of the professional activity of public servants of Ukraine.

Key words: professional activity, public servants, European integration, public service, public management, mechanism of public administration.

Постановка проблеми

Напрям, який обрала Україна – це швидка євроінтеграція та повноправне членство в Європейському союзі. Координація євроінтеграційних процесів залежить саме від публічного управління і важливим його елементом є людський ресурс – публічні службовці. Як доводять дослідження, проведені в наукових колах ЄС, європейська інтеграція потребує специфічних знань, навичок і вмінь та особливо небайдужого ставлення. Індиферентне ставлення до професійних обов'язків в умовах прискорення євроінтеграційних процесів може стати гальмом на шляху європейської інтеграції країни та її підготовки до вступу в ЄС. Саме тому питання є актуальним і потребує додаткового вивчення.

Після обраного суспільного курсу України на євроінтеграцію багато науковців у своїх працях частково або опосередковано зачіпають цю тематику, зокрема теоретичні та методологічні характеристики щодо формування нової парадигми публічного управління в напрямку європеїзації присвячено наукові праці І. А. Грицяка (Грицяк, 2006). Зокрема, науковець описав неминучість європеїзації як прояву закономірності суспільного та світового розвитку, який має певний політичний, економічний, правовий і культурний наслідки в державах – претендентах на вступ до ЄС, та обґрунтував необхідність у зваженому застосуванні європейських підходів до реформування публічного управління в Україні, а також описав теоретико-методологічні засади розвитку європейського управління з урахуванням впливу на публічне управління. Крім того, саме вивчення європеїзаційних процесів для публічної служби є важливим. Потрібно відрізняти поняття європеїзації та євроінтеграція, зокрема тому що: європеїзація – впровадження або асиміляція європейської цивілізації, тоді як євроінтеграція – це концепція та процес тісної економічної, політичної та культурної співпраці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Актуальними дослідженнями вивченням професійної діяльності публічних службовців в умовах євроінтеграції займались А.Акімов, М.Весельська, К.Нестеренко, О. Радишевська, Н.Рудік, М.Рудакевич.

Багато дослідників вивчали особливості європеїзації діяльності педагогічної сфери, зокрема В. Андрущенко; Г. Калінічева, Н. Лазаренко, К. Кириченко, О. Лук'янихіна, О. Краєвська, В. Кремень, М.Лещенко, Г. Лопушняк, Х. Рибчанська, В. Луговий, О. Тарнопольський Б. Холод. Ці дослідження дозволили дійти висновку, що Україна вже зробила певні кроки, спрямовані на європеїзацію освітньої системи – це позитина відмітка для навчання в цьому напрямку публічних службовців. Багато науковців прямо чи осередково згадують про євроінтеграцію професійної діяльності публічних службовців у своїх працях проте ця тематика так і залишилась маловивченою та неописаною в зв'язку з викликами сьогодення.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних основ європеїзації професійної діяльності публічних службовців в Україні.

Виклад основного матеріалу. Об'єктивно, що вимоги європеїзації неминуче змінюють формат діяльності публічних службовців від закритості в прийнятті рішень, формалізму у взаємодії з громадськістю до відкритості й залучення зацікавлених сторін до процесу формування та реалізації публічного управління (Кублік, 2009). На думку, Н. Колісниченко, слід розрізняти терміни «європеїзація» публічного управління та «європейський адміністративний простір», бо європеїзація є процесом зростаючого впливу, а виникнення європейського адміністративного простору означає процес сходження або конвергенції. Європейський вплив дослідниця аналізує за декількома напрямами і пропонує розрізняти (Колісніченко, 2007):

- європеїзацію національних адміністрацій через реалізацію та виконання права ЄС;
- європеїзацію національних публічних службовців через процеси переговорів, прийняття рішень та їх реалізації на рівні ЄС та національному рівнях;
-європеїзацію національних адміністрацій та публічної служби через адміністративну співпрацю;
- європеїзацію національного законодавства про публічну службу та кадрової політики через право Європейського суду та через формулювання мереж.

Європеїзація відбувається на трьох рівнях. *По-перше, європеїзація стандартів.* Йдеться про європейську модель публічного управління, засновану на фундаменті цінностей і правилах функціонування демократичної держави, що виходить за межі країн ЄС. Більшість таких закономірностей корениться в загальних процесах модернізації та демократизації суспільного життя, але деякі безпосередньо пов'язані з процесами євроінтеграції; в ЄС основні стандарти в цій сфері визначені, серед іншого Хартією основних прав – право на належне управління, що міститься в ній, а також Європейський кодекс належного управління.

По-друге, європеїзація завдань. Членство в ЄС пов'язане з необхідністю забезпечення повної сумісності служб та органів публічного управління держави з метою ефективного здійснення діяльності, що здійснюється в рамках ЄС. Це включає: зміст права ЄС, участь національної адміністрації в процесі прийняття рішень в ЄС, співробітництво національних адміністрацій у процесі координації європейської політики.

По-третє, європеїзація організаційних, процедурних та кадрових рішень. Право ЄС не регулює організацію публічного управління держав-членів з точки зору їхньої структури, завдань чи компетенції. З договірного принципу організаційної (інституційної) автономії держав-членів випливає, що рішення в цьому відношенні належать до їхньої виключної компетенції. Проте опосередкований вплив права ЄС на систему та адміністративні процедури на національному рівні слід вважати суттєвим на практиці (Europeizacja administracji publicznej).

Саме поняття європеїзації є досить неоднозначним на політико-правовому рівні. В юридичній літературі є розбіжності цього терміну, що вказують на сутність цього процесу, які також відображають різні аспекти. Визначення європейського адміністративного права – тісно пов'язане з ним поняття з концепцією європеїзації. Тут достатньо зазначити, що відмінності стосуються головним чином всієї суб'єктивної сфери європейських організацій (Рада Європи та Європейський Союз), а також рівні стандартизації (стандартизація на європейському рівні – наднаціональна, або стандартизація на національному рівні) та напрямки впливу права (вплив національного законодавства на зміст європейських стандартів – напрямок знизу вгору, а також вплив європейського права на національні нормативні акти – напрям зверху вниз).

Найчастіше виділяють чотири типи таких відносин/впливів (за А. Врубелем):

1) європеїзація зверху вниз, тобто вертикальний і однобічний вплив права до права європейських країн,

2) європеїзація знизу вверх, тобто вертикальний і однобічний вплив права Європейських країн до європейського права,

3) горизонтальна європеїзація, тобто горизонтальна та багатостороння взаємодія законів європейських країн,

4) ad extra європеїзація, тобто вплив європейського права на право держав за межами європейських і, можливо, міжнародних організацій.

Важливість європеїзації полягає в наступному:

– модернізація правових інститутів; примушування певних стандартів поводження адміністрації з громадянином;

– покращення та уніфікація статусу громадянин проти адміністрації;

– сприяння співпраці між еквівалентними органами влади та установами і органами ЄС.

Організація професійної діяності публічного управління відображає історію, ідентичність, традиції тощо особливості суспільно-державного розвитку.

Найзагальніші результати європеїзації:

1. заміна положень національного законодавства положеннями європейського права або «витіснення» національних норм нормами європейського права (європеїзація – замінити);

2. зміна або скасування національних стандартів національним законодавцем у виконанні Європейського права (адаптивна європеїзація);

3. зміна тлумачення національного права при імплементації європейського права (інтерпретаційна європеїзація) (Europeizacja administracji publicznej).

Досліджуючи виклики глобалізованого світу до системи підготовки людини до життя, відповідні до них засоби діяльності в Україні та країнах Європейського Союзу, потрібно звертати увагу на підготовленість публічних службовців як виконавців волевиявлення народу та підтримки з ними взаємозв'язків. Професійна діяльність публічного службовця як представника країни в європейському просторі має бути людиноцентристською, демократичною, відкритою, інформаційною й діалогічною, реалізовуватись на основі органічної єдності європейських знань, компетенцій і цінностей.

Потужні виклики, які впливають на стан України останнім часом (російська військова агресія; поглиблення системної фінансово-економічної кризи, збільшення й соціальних наслідків), вимагають нового підходу до адаптаційних євроінтеграційних процесів, європейського рівня розвитку й детермінують перегляд цільових орієнтирів, змісту, технологічного й інших ресурсів .

Проаналізувавши вищезазначені матеріали ми визначили ряд критеріїв для успішної адаптації професійної діяльності публічного службовця до європейських стандартів.

1. Європейська ідентичність: дотримуватись демократичних норм та девізу ЄС – "Єдність у різноманітті, оскільки, серед усіх рис, що відрізняють німців від французів, шведів від італійців, австрійців від естонців, усе ж таки вдалося знайти точки дотику, тобто те, що робить

усіх їх європейцями. Економічне процвітання, дієвий інститут громадянства, повага до прав і свобод людини, рівність і демократія – ось невичерпний перелік ознак, що характеризують європейську ідентичність на сучасному етапі". Європейська ідентичність демократії пов'язується передусім зі спільною політичною культурою, а не зі спогадами про спільне культурне минуле. Поняття європейської ідентичності та її значення для політики ЄС (Поняття європейської ідентичності та її значення для політики ЄС, 2021).

Культурний критерій, виражений у певному способі життя, традиціях і моделях поведінки на території Європи, Історичний критерій пов'язаний з феноменом спільної пам'яті та спільного досвіду

2. Європейський професіоналізм: європейський публічний службовець має освіту, яка дозволяє йому працювати в будь якій країні ЄС та швидко адаптуватись до змін.

3. Європейські знання: публічний службовець знає про інші європейські підходи до публічного управління та публічної політики на рівні ЄС; цінує власну систему підготовки та рівня освітніх знань і розглядає її зіставно з іншими європейськими системами; знає європейську історію та її вплив на сучасне європейське суспільство (знання про країни-члени ЄС: історію, культуру, мову, освіту тощо; знання про ЄС: інституції, методи діяльності, практику, ініціативи, рішення, щоденне життя; знання європейської культурної спадщини: спільність і відмінності; процеси співробітництва, результати і гострі проблеми). Тому доцільно під час підготовки майбутніх публічних службовців на відповідних кафедрах в університетах України цілеспрямовано формувати достатню базу загальних знань, потрібну для подальшої професійної діяльності, що передбачатиме: знання подій європейської історії; володіння кількома іноземними мовами; знання історії європейської літератури та історії мистецтва в їхніх найважливіших епохах і з найвідомішими представниками. Потрібна безперервна система навчальних тренінгів, яка забезпечила б швидку адаптацію публічних службовців з уже наявним досвідом та знаннями швидше зрозуміти Європейську культуру.

4. Європейський мультикультуралізм: європейський публічний службовець у своїй професійній діяльності взаємодіє з мультикультурним характером Європейського суспільства, саме тому має бути обізнаний зі своєю культурою та відкритий до інших культур; знає, як поводитися в іншому культурному середовищі, не виявляючи національного шовінізму; працюючи з групами, які належать до різних етнічних груп, з повагою ставиться до їхніх національних традицій і поважає їхню самобутність; виступає за демократичне вирішення проблем полікультурності суспільства знань і забезпечення рівних можливостей доступу до освіти для всіх жителів Землі.

5. Європейська мовна компетентність: європейський публічний службовець має розмовляти щонайменше двома європейськими мовами з різним рівнем компетентності; здатний спілкуватись з колегами з держав-членів ЄС та передавати досвід на мові ЄС.

6. Європейські виміри якості: задля оцінювання рівня професійної підготовки та виконання професійних обов'язків європейського рівня має бути розроблена і застосована система визначення і порівняння якості підготовки фахівців різних європейських країн. Пропозиції стосуються як формальної оцінки освіти, так і неофіційних обмінів та міжкультурних зв'язків. Громадський контроль є невід'ємною частиною демократичних систем. Усі країни, які зараз входять до Європейського Союзу, запровадили механізми для забезпечення підзвітності, прозорості та надійного контролю за державними витратами з якими працюють публічні службовці. У цьому контексті вищі органи фінансового контролю, відповідальні за зовнішній аудит державних фінансів, відіграють ключову роль.

Вважаємо, що нові умови, нові підходи на суб'єкт-суб'єктні відносини потребує зміни в професійній діяльності публічного службовця, які потребують можливість розвитку мотиваційної сфери, інтелекту, самостійності, колективізму, умінь здійснювати самоврядування в діяльності, що зможе все разом призвести до швидкого саморозвитку та адаптації до європейських умов.

Висновки. Отже, розвиток і застосування критеріїв для успішної адаптації професійної діяльності публічного службовця до європейських стандартів (європейська ідентичність, європейський професіоналізм, європейські знання, європейський мультикультуралізм, європейська мовна компетентність, європейські виміри якості) пришвидшать процеси європеїзації професійної діяльності публічних службовців. У подальших дослідженнях будемо розглядати детальніше процеси адаптації професійної діяльності публічних службовців до євроінтеграційних умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Europeizacja administracji publicznej. *Administracja publiczna. Wyzwania w dobie integracji europejskiej*. 2008. URL: http://encyklopediaap.uw.edu.pl/index.php/Europeizacja_administracji_publicznej.
2. Wach K. Wymiary europeizacji i jej kontekst / Krysztof Wach. 2011. URL: https://bazekon.uek.krakow.pl/zeszyty/171033266.
3. Акімов О. О. Професійна діяльність державних службовців в умовах євроінтеграції України: питання формування психологічної готовності: моногр. / О.О. Акімов – Київ: Центр учбової літератури, 2014. – 176 с.
4. Весельська М. В. Оцінювання професійної діяльності державних службовців у сфері освіти в Україні : дис. канд. держ. упр. : 25.00.03. Київ, 2021. 256 с.
5. Гуляс І. А. Психологія перфекціонізму : [навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл.]. Чернівці : Прут, 2010. 272 с.
6. Грицяк І.А. Розвиток європейського управління в контексті впливу на державне управління в Україні: автореф. дис. д-ра наук з держ. упр.: 25.00.01 / І.А. Грицяк; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К., 2006. 36 с.
7. Колісніченко Н. М. Європейська державна служба між традицією та реформуванням. *Державне будівництво*. 2007. № 1(2). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2007_1%282%29__45
8. Кублік К. Європеїзація та стандартизація норм та вимог до державного управління та кадрової політики в державній службі. Європеїзація публічного адміністрування в Україні в контексті Європейської інтеграції : матеріали наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 2009 р. 17 груд.) / за заг. ред. Л. Л. Прокопенка. Д. : ДРІДУ НАДУ, 2009. С. 142–149.
9. Поняття європейської ідентичності та її значення для політики ЄС. 2021. URL: https://adastra.org.ua/blog/ponyattya-yevropejskoyi-identichnosti-ta-yiyi-znachennya-dlya-politiki-yes.
10. Рудакевич М. І. Формування етики державних службовців в умовах демократизації і професіоналізації державного управління : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з держ. упр. : спец. 25.00.03 “Державна служба”. 2007. 27 с.
11. Семенець-Орлова, І. А. Результативне лідерство в процесі управління освітніми змінами. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія: Державне управління*, 2015, 4: 107-112.
12. Semenets-Orlova, I. A. "Derzhavne upravlinnia osvitnimy zminamy v Ukraini: teoretychni zasady [Public Management of Educational Change in Ukraine: Theoretical Principles]." *Kyiv: YuSPTON [in Ukrainian]* (2018).

REFERENCES:

1. Europeizacja administracji publicznej (2008). Europeanization of public administration [*Administracja publiczna. Wyzwania w dobie integracji europejskiej. The administration is public. Vizvania in good European integration*] Retrieved from:: http://encyklopediaap.uw.edu.pl/index.php/Europeizacja_administracji_publicznej. [in Polish].
2. Wach, K. (2011) Wymiary europeizacji i jej kontekst. The history of Europeanization and its context. Retrieved from https://bazekon.uek.krakow.pl/zeszyty/171033266. [in Polish].
3. Akimov, O. O. (2014) Profesiina diialnist derzhavnykh sluzhbovtsiv v umovakh yevrointehratsii Ukrainy: pytannia formuvannia psykholohichnoi hotovnosti . [Professional activity of civil servants in the conditions of the European integration of Ukraine: the issue of forming psychological readiness]: monohr. Kyiv. 176. [in Ukrainian].
4. Vesel's'ka, M. V. (2021) Otsinyuvannya profesiinoї diyal'nosti derzhavnikh sluzhbovtsiv u sferi osvity v Ukraïni. [Evaluation of the professional activity of civil servants in the field of education in Ukraine]. Candidate's thesis [in Ukrainian].
5. Ghrycjak, I.A. (2006) Rozvytok jevropejsjkogho upravlinnja v konteksti vplyvu na derzhavne upravlinnja v Ukrajini [Development of European management in the context of influence on public administration in Ukraine]. Extenled abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
6. Hulias, I. A. (2011) Psykholohiia perfektsionizmu [Psychology of perfectionism]. Chernivtsi : Prut [in Ukrainian].
7. Kolisnichenko, N. M. (2007) [Jevropejsjka derzhavna sluzhba mizh tradycijeju ta reformuvannjam. European civil service between tradition and reform]. *Derzhavne budivnyctvo. State construction* 1(2). – Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2007_1%282%29__45 [in Ukrainian].
8. Kublik, K (2009). Yevropeizatsiia ta standartyzatsiia norm ta vymoh do derzhavnoho upravlinnia ta kadrovoi polityky v derzhavnii sluzhbi [Europeanization and standardization of norms and requirements for public administration and personnel policy in the public service]. *Yevropeizatsiia publichnoho administruvannia v Ukraini v konteksti Yevropeiskoi intehratsii : materialy nauk.-prakt. konf. – Europeanization of public administration in Ukraine in the context of European integration: scientific and practical materials. conf.,* 142-149. [in Ukrainian].
9. Rudakevich, M. I. (2007) Formuvannia etyky derzhavnykh sluzhbovtsiv v umovakh demokratyzatsii i profesionalizatsii derzhavnoho upravlinnia. [Formation of ethics of civil servants in the conditions of democratization and professionalization of public administration]. Extenled abstract of candidate's thesis [in Ukrainian].
10. Poniattia yevropeiskoi identychnosti ta yii znachennia dlia polityky YeS (2021) Retrieved from [The concept of European identity and its significance for EU policy] https://adastra.org.ua/blog/ponyattya-yevropejskoyi-identichnosti-ta-yiyi-znachennya-dlya-politiki-yes. [in Ukrainian].

11. Semenets-Orlova, I. A. (2015). Rezultatyvne liderstvo v protsesi upravlinnia osvitnimy zminamy. Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy. Seriia: Derzhavne upravlinnia, (4), 107-112.

12. Semenets-Orlova, I. A. (2018). Derzhavne upravlinnia osvitnimy zminamy v Ukraini: teoretychni zasady [Public Management of Educational Change in Ukraine: Theoretical Principles]. *Kyiv: YuSPTON [in Ukrainian].*

УДК 351.773

https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-3(31)-13

Шевчук Роман Володимирович,
кандидат медичних наук, докторант кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, (044) 490-95-05, e-mail: kafedrapa@ukr.net, https://orcid.org/0000-0002-9716-2561.

Roman Shevchuk,
Candidate of Medical Science, Doctoral Student, Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv, Frometivska st., 2, (044) 490-95-05, e-mail: kafedrapa@ukr.net, https://orcid.org/0000-0002-9716-2561.

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Анотація. Досліджено що, на сьогоднішній день процес побудови в Україні соціально-захищеної та політично-стабільної моделі суспільства займає важливе місце реалізація реформ у галузі охорони здоров'я, яка представляє собою основу для збереження людських ресурсів держави. Зазначено, що наразі, формується тенденція до підвищення вартості надання медичних послуг через підвищення кваліфікаційного рівня лікарів та впровадження у медичну сферу інноваційних технологій, що, відповідно, зумовлює зростання вимог громадян щодо якості таких послуг. З'ясовано, реалізація програми щодо функціонування абсолютно нової системи надання первинної медичної допомоги. Її суть полягає у прямій залежності заробітної плати лікаря загальної практики сімейної медицини, чи педіатра, від кількості його пацієнтів. Визначено, що ситуація в Україні з обмеженістю обсягів бюджетних коштів, що виділяються для фінансування ефективного функціонування системи охорони здоров'я, призводить до неможливості підвищення якості надання медичних послуг громадянам. Спираючись на науковий доробок дослідників стану реалізації механізмів публічного управління системою охорони здоров'я, виокремлено та охарактеризовано основні причини низької якості та ефективності надання медичних послуг громадянам, а саме: недостатня кількість спеціалістів; низький рівень кваліфікації медичного персоналу; недостатня кількість медичного обладнання та його моральна застарілість; низький рівень заробітних плат та відсутність дієвої системи стимулювання та мотивації. Існує, також, проблема невідповідності підготовки персоналу до потреб сучасної системи охорони здоров'я; брак фінансових коштів та неможливість своєчасного надання медичної допомоги громадянам.

Ключові слова: публічне управління та адміністрування, система охорони здоров'я, реформування, медицина, медичні заклади, модель охорони здоров'я.

CURRENT PROBLEMS OF HEALTH CARE SYSTEMS REFORM IN UKRAINE

Abstract. It has been studied that the process of building a socially protected and politically stable model of society in Ukraine is occupied by the implementation of reforms in the field of health care, which is the basis for preserving the state's human resources. It is noted that currently, a trend is forming to increase the cost of providing medical services due to the improvement of the qualification level of doctors and the introduction of innovative technologies into the medical field, which, accordingly,

leads to an increase in the demands of citizens regarding the quality of such services. The implementation of the program regarding the operation of a completely new system of providing primary medical care has been clarified. Its essence lies in the direct dependence of the salary of a general practitioner of family medicine or a pediatrician on the number of his patients. It was determined that the situation in Ukraine with the limited amount of budget funds allocated to finance the effective functioning of the health care system leads to the impossibility of improving the quality of providing medical services to citizens. Based on the scientific output of researchers of the state of implementation of mechanisms of public management of the health care system, the main reasons for the low quality and efficiency of providing medical services to citizens were identified and characterized, namely: insufficient number of specialists; low level of qualification of medical personnel; insufficient amount of medical equipment and its moral obsolescence; low level of wages and lack of an effective incentive and motivation system. There is also a problem of inadequacy of personnel training to the needs of the modern health care system; lack of financial resources and the impossibility of timely provision of medical assistance to citizens.

Key words: public management, public administration, health care system, reform, public health, medicine, medical institutions, health care model.

Постановка проблеми. В Україні проблеми, що виникли, значним чином позначились на діяльності всієї системи охорони здоров'я, регіональних органів управління охороною здоров'я, кожної лікувально-профілактичної установи. Одним із найважливіших пріоритетів публічної політики України є збереження та зміцнення здоров'я населення країни на підставі формування здорового способу життя, забезпечення доступності до медичних послуг та підвищення якості роботи усієї системи охорони здоров'я. Вбачаючи певні недоліки в здійсненні реформування системи охорони здоров'я, деякі вчені детально працюють над дієвою моделлю його розвитку в майбутньому і висовують свої методи подолання недоробків в зазначеній галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти реформування системи охорони здоров'я досліджували такі науковці, як: А. Барзилович, А. Котляр, В. Карлаш, О. Гончарова, Ю. Сенюк та З. Надюк.

Мета статті. Метою статті є визначення та узагальнення проблем на шляху реформування системи охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наразі в Україні упроцес побудови соціально-захищеної та політично-стабільної моделі суспільства займає важливе місце реалізація реформ у галузі охорони здоров'я, яка представляє собою основу для збереження людських ресурсів держави.

Варто підкреслити, дослідження та виокремлення проблем та перешкод щодо реформування системи охорони здоров'я є пріоритетним, а на результатах таких досліджень має бути побудований дієвий механізм для прийняття ефективних публічно-управлінських рішень та для одночасного використання адміністративних інструментів і технологій, які, в подальшому, сприятимуть поліпшенню роботи усіх елементів такої системи (Гончарова).

Необхідно звернути увагу, що з початку повномасштабної війни на всій території України – атак з боку російських військ зазнало 869 медичних закладів в Україні, 123 об'єкти, на жаль, не підлягають відновленню. Росія не припиняє обстрілювати українські лікарні, амбулаторії та аптеки. З 24 лютого країна-терорист вбила щонайменше 18 медичних працівників, понад 50 – зазнали поранень (Котляр).

Проте, міністр охорони здоров'я В. Ляшко у червні 2022 року під час інтерв'ю для національного телемарафону зазначив, що: "в Україні до повномасштабної війни нараховувалося близько 143 тисячі лікарів та 261 тисяча середнього медичного персоналу. Після 24 лютого 2022 року, за даними реєстрів, виїхали 2273 медпрацівники, серед яких лікарі та медсестрі, без урахування санітарок" (Ляшко).

Сучасна дослідниця і аналітикиня у галузі охорони здоров'я А. Котляр стверджує, що: "статистика НСЗУ свідчить про те, що установа не володіє інформацією про реальну кількість лікарів в Україні, тому не може правильно сформувати ефективну Програму медичних гарантій для населення" (Котляр).

Сучасний дослідник, В. Карлаш зазначає, що: "кожного року зростає потреба в одержанні громадянами України якісного медичного обслуговування від держави" (Карлаш, 2020). Відповідно, виникає процес збільшення витрат бюджетних коштів та обсягів використаних ресурсів через низку факторів, серед яких: підвищення темпів старіння населення держави, недотримання громадянами здорового способу життя, зміна характеру та прогресивність хвороби тощо.

До того ж, наразі, формується тенденція до підвищення вартості надання медичних послуг через підвищення кваліфікаційного рівня лікарів та впровадження у медичну сферу інноваційних технологій, що, відповідно, зумовлює зростання вимог громадян щодо якості таких послуг.

Варто додати, що з 2018 року було розпочато впровадження медичної реформи в Україні. У першу чергу, була оновлена законодавча база системи охорони здоров‘я. Наступним кроком, стала реалізація програми щодо функціонування абсолютно нової системи надання первинної медичної допомоги. Її суть полягає у прямій залежності заробітної плати лікаря загальної практики – сімейної медицини, чи педіатра, від кількості його пацієнтів.

Окремо необхідно відмітити, що суть функціонування такої системи полягає за наступними: пацієнт обирає лікаря загальної практики – сімейної медицини, або педіатра, разом вони здійснюють укладання електронної декларації про надання медичного обслуговування. Після цього, з державного бюджету здійснюється фінансування на розрахунковий рахунок відповідної лікарні, в повному розмірі, за надання медичних послуг та певного комплексу аналізів. Здійснення медичного обслуговування може проходити у вигляді надання двох пакетів послуг (Барзилович, 2020):

– “червоний” пакет – комплекс медичних послуг, оплату за використання яких здійснює, безпосередньо, сам пацієнт (стоматологічне обслуговування, окрім екстрених випадків, естетична хірургія та прийом до вузьких спеціалістів без направлення лікаря загальної практики – сімейної медицини тощо);

– “зелений пакет” – комплекс медичних послуг, оплату за який здійснює, у повному обсязі, держава з бюджету (надання первинної, невідкладної та паліативної допомоги).

Відмінності нової реформованої системи охорони здоров‘я від старої системи полягає у тому, що держава, замість утримання за рахунок бюджетних коштів закладів медичного обслуговування, які надають безоплатні послуги, переходить до бюджетних закупівель відповідних послуг у таких закладах. Отже, тепер з державного бюджету не виділяються кошти для утримання закладів з надання медичного обслуговування для населення, згідно із затвердженим кошторисом, а використовується абсолютно новий принцип фінансування.

Необхідно зазначити, що на думку таких дослідників як Ю. Сенюк та З. Надюк: “проведення реформування у сфері охорони здоров‘я направлене на модернізацію процесів публічного адміністрування нею та вдосконалення правового забезпечення її державно-управлінських відносин” (Semenets-Orlova, 2019). Так, існує ряд негативних факторів, які можуть вплинути на результати впровадження такої реформи, знизити ефективність заходів та викликати незадоволення серед медичних працівників та громадян.

Очевидно, що, теоретично комплексні зміни моделі, які пов‘язані зі споживчим вибором громадян, повинні позитивно впливати на тенденцію підвищення якості надання медичних послуг. Але в ситуації обмеженості бюджетних коштів на розвиток галузі охорони здоров‘я, є характерна специфіка переходу до вищезазначеної моделі: необхідна реалізація заходів для раціоналізації попиту на послуги медичного обслуговування, що зумовлює подовження терміну очікування на деякі їх види. Обмеження доступу до деяких видів послуг може викликати підвищення рівня незадоволеності населення і прискорити темпи розвитку альтернативних моделей фінансування з надмірним “розмахом”.

Також, на думку О. Гончарова в ситуації затягування процесів реформування системи охорони здоров’я, існує можливість виникнення необ‘єктивного розподілу фінансових ресурсів на оплату послуг, що може бути спричинене впливом відповідних споживчих рішень пацієнтів (Гончарова).

Отже, доцільно констатувати, що ситуація сьогодення в Україні з обмеженістю обсягів бюджетних коштів, що виділяються для фінансування ефективного функціонування системи охорони здоров‘я, призводить до неможливості підвищення якості надання медичних послуг громадянам. Необхідно визначити головні, причини низького рівня результативності функціонування системи охорони здоров‘я, систематизовані у табл. 1.1.

На думку А. Барзилович який вважає, що основна проблема недостатньої кількості фахівців медичних спеціальностей в усіх лікувальних закладах України, в основному, у невеликих містах та селах. Також, національну систему охорони здоров‘я, довгий час, супроводжує брак бюджетних коштів, що, в свою чергу, спричиняє високий рівень завантаженості лікарів, відсутність спеціального обладнання, або наявність застарілого. Така ситуація зумовлює створення та розвиток закладів охорони здоров‘я приватного сектору, які надають послуги з медичного обслуговування населення вищого рівня, аніж

Таблиця 1.1

Причини низького рівня результативності функціонування системи охорони здоров'я

Причина низької ефективності функціонування системи охорони здоров'я	Характеристика
Недостатня кількість спеціалістів	Знижується якість наданих послуг через високий рівень завантаженості медичного персоналу
Низький рівень кваліфікації медичного персоналу	Різні лікарі можуть на однакові симптоми та скарги пацієнта поставити різні діагнози і призначити різне лікування, що може спричинити лікування без очікуваного ефекту
Недостатня кількість медичного обладнання та його застарілість	На сьогодні, більшість діагностичних та лікувальних процесів здійснюють на обладнанні з радянських часів, яке є менш точним та малофункціональним, аніж сучасне, а обстеження на інноваційному обладнані – коштує у рази більше
Низький рівень заробітних плат та відсутність дієвої системи стимулювання та мотивації	Через низький рівень заробітних плат, відсутність дієвої системи стимулювання та мотивації, недостатню соціальну захищеність, кваліфікований медичний персонал виїжджає за кордон. Існує, також, проблема невідповідності підготовки персоналу до потреб сучасної системи охорони здоров'я
Недостатність фінансової підтримки з боку держави	Відсутність фінансів спричиняє брак медичного персоналу, що у свою чергу впливає на завантаженість фахівців, їх недоукомплектованість необхідним обладнанням тощо
Неможливість своєчасного надання медичної допомоги громадянам	Є наслідком недостатньої кількості фахівців, сучасного обладнання, а, також, збільшенням цін на лікарські засоби та на оплату за медичні послуги

Таблицю складено автором на основі аналізу джерела (Котляр).

державні. Характерною відмінністю клінік приватної форми власності є наявність сучасного медичного обладнання для лікування та діагностики хвороб у пацієнтів, що збільшує високий рівень ефективності та оперативності процесу лікування (Барзилович, 2020).

Отже, Положеннями статті 49 Конституції Україні (Конституція України, 1996) визначені: обов'язок створення державою відповідних умов для надання доступного та ефективного медичного обслуговування для всіх, без винятку, громадян; гарантована безоплатність надання медичної допомоги у державних і комунальних медичних установах, мережа яких не має бути скорочена. При цьому, держава має сприяти розвитку закладів охорони здоров'я усіх форм власності. Насправді ж, державні органи влади конституційних норм не дотримуються: іде процес закриття наявної мережі медичних установ, скорочення їх відділень, звільнення медичних працівників у містах та регіонах, здійснення переміщення кваліфікованих кадрів за кордон, впровадження у державних та комунальних медичних установах платних послуг за лікування, порушення санітарно-гігієнічних норм тощо. Публічне адміністрування сферою охорони здоров'я здійснюють представники державної влади, які не мають досвіду роботи та необхідного рівня знань у даній галузі. Рівень освіти медиків знижується.

Основні перешкоди вдосконалення сфери охорони здоров'я наведено на рис.1

Так, можна констатувати, що на даний момент, продовжується процес реформування медичної галузі, але вже зараз дана концепція має певні перешкоди, які в результаті спричиняють прогалини та суперечності в роботі медичної галузі.

Далі, необхідно більш детально узагальнити та обґрунтувати основні проблеми у діючій на сьогодні системі охорони здоров'я України в контексті медичного обслуговування населення країни (табл.1).

Важливо наголосити, що позитивним є те, що в умовах бойових дій та військового стану на території усієї країни, відчувається покращення ставлення населення до лікарів та інших медичних працівників, своєрідна переоцінка їх ролі в житті кожного громадянина. Проте, за весь період незалежності України, чітко простежується пряма залежність виникнення негативних наслідків для життя та здоров'я населення від дефіциту виділених коштів з Державного бюджету України у сферу охорони здоров'я та від неналежного виконання органами державної влади своїх функціональних обов'язків у питаннях забезпечення потреб даної галузі.

Дослідниця О. Гончарова наголошує що: "на жаль, за програмою медичних гарантій, більшість установ охорони здоров'я отримали набагато менший обсяг бюджетних коштів у порівнянні з обсягами медичної субвенції, які надавались закладам до впровадження медичної реформи. Гостріше став відчуватися дефіцит бюджетних

Рис. 1. Визначення основних перешкод щодо вдосконалення сфери охорони здоров'я (Конституція України; Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Украйні на період 2015–2020 року; Semenets-Orlova, 2019).

Таблиця 1

Основні проблеми медичного обслуговування для пацієнтів у системі охорони здоров'я України

Існуюча проблема	Характеристика
Вірогідність довгого очікування прийому до сімейного лікаря в електронній черзі	Значні витрати часу пацієнта на очікування можуть спровокувати розвиток серйозних ускладнень деяких хвороб, які потребують оперативного втручання
Обов'язковість відвідування сімейного лікаря для отримання направлення до фахівців	Втрата часу пацієнта через необхідність отримання направлення у сімейного лікаря до спеціалізованого фахівця, адже раніше можливо було прийти на прийом будь-якого вузького спеціаліста без направлення
Кваліфікація сімейного лікаря не дозволяє лікувати спеціалізовані хвороби	Через досить загальне представлення про деякі хвороби можливе проведення лікування наосліп, що може призвести до тяжких наслідків, або до переходу захворювання у хронічну форму.
Неможливість оперативного надання безпосередньої медичної допомоги	Завантаженість лікарів роботою, відсутність технічно справних автомобілів для доставки лікарів на місця тощо призводять до можливості надавати консультацію тільки у телефонному режимі
Залежність надання медичної допомоги від якості роботи комп'ютерної техніки, її відсутності у частини пацієнтів та стабільності інтернет з'єднання	Недостатній рівень інноваційності комп'ютерного обладнання у медичних закладах для обробки великих масивів інформації сприяє нестабільній роботі інтернетпровайдерів, які надають можливість входу до електронної системи медичному персоналу
Не здійснюється загальнонаціональне проведення моніторингу світових сучасних методів лікування поширених хвороб	У процесі лікування серцево-судинних захворювань, туберкульозу, раку тощо не здійснюється використання прогресивних підходів міжнародного рівня, не систематично популяризується ведення здорового способу життя
Обмеженість в отриманні медичних препаратів пільговим категоріям населення в аптечних мережах	Пільгові ліки, для деяких категорій громадян, відпускаються у обмеженій кількості аптек; перелік препаратів, що отримуються безкоштовно, або зі знижкою, на основі державної програми досить обмежений
Низький рівень профілактичних заходів для зменшення захворюваності населення	Відсутність стимулу у медичного персоналу до мотивації пацієнтів здійснювати профілактику захворювань та направляти на санітарно-курортне лікування пільгові категорії населення, що зумовлює швидкий розвиток важко виліковних та хронічних хвороб у громадян, та, відповідно, збільшення витрат на лікування

Таблицю складено автором на основі аналізу джерела (Сенюк, Надюк, 2020).

коштів у спеціалізованих медичних закладах (онкологічних, психіатричних, паліативних, фтизіатричних тощо). Так, замість планованого підвищення заробітної плати медичному персоналу та покращення умов його роботи для якісного надання медичної допомоги пацієнтам, в тому числі, гарантування її безоплатності та доступності для кожного без винятку громадянина України, з'явилась загроза закриття багатьох лікувальних закладів, значного скорочення їх штату та, відповідно, хвилі масових звільнень персоналу. Також, з'явилась проблема різкого підвищення цін на медикаменти (у середньому у 2,3 рази в усіх аптечних мережах країни). Тому, розв'язання такого питання можна вважати у посиленні заходів державного регулювання цін на лікарські та медичні засоби" (Гончарова).

Відповідно до вищевказаних фактів та існуючих проблем, можна зробити висновки, що реалізація процесу реформування наявної системи охорони здоров'я України має проходити й у практичному, і в теоретичному напрямах, координація між якими має чітко регламентуватись. Це, в свою чергу, стає можливим за ефективного публічного управління у галузі охорони здоров'я. На жаль, нинішня ситуація у цій сфері показує, що напрями впровадження інноваційних підходів до галузі охорони здоров'я не відповідають дійсності та вимогам сучасного світу.

Отож, на останок слід додати, для поліпшення ситуації в Україні слід вважати введення чіткого конкурсного відбору на керівні посади Міністерства охорони здоров'я України, структурних територіальних органів управління, адже нагальною необхідністю є залучення працівників з вищою медичної освітою, високим кваліфікаційний рівнем та достатнім досвідом роботи у вітчизняних лікувальних закладах держави. Тоді з'явиться можливість здійснення результативного та дієвого реформування системи охорони здоров'я України для її ефективного функціонування.

Висновок. Таким чином, проаналізувавши вищезазначене можна дійти висновку, що стан реалізації механізмів публічного управління системою охорони здоров'я, виокремлено та охарактеризовано основні причини низької якості та ефективності надання медичних послуг громадянам, а саме: недостатня кількість спеціалістів; низький рівень кваліфікації медичного персоналу; недостатня кількість медичного обладнання та його моральна застарілість; низький рівень заробітних плат та відсутність дієвої системи стимулювання та мотивації. Отже, проблема невідповідності підготовки персоналу до потреб сучасної системи охорони здоров'я та брак фінансових коштів спричиняє неможливість своєчасного надання медичної допомоги громадянам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Барзилович А.Д. Реформування системи охорони здоров'я в Україні: стратегічні аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. № 2/2020. URL: http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7011&i=20
2. Віктор Ляшко: як працює медицина у воєнний час. https://www.youtube.com/watch?v=EjGgYEiLtB4
3. Гончарова О. Реформа медичної галузі – панацея чи остаточне знищення? *Права Людини в Україні*. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи. URL: http://khpg.org/index.php?id=1484060362
4. Карлаш В. В. Державне регулювання сучасним станом охорони здоров'я України. *Інвестиції: практика та досвід* № 1/2020, с. 161. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2020/28.pdf
5. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року, № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
6. Котляр А. "Війна та схеми в медицині". https://zn.ua/SOCIUM/vojna-i-skhemy-v-meditsine.html
7. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Украйні на період 2015–2020 року. URL :https://uoz.cn.ua/strategiya.pdf
8. Semenets-Orlova, Inna, et al. Information Exchange and Communication Infrastructure in the Public Sector. In: *CMiGIN*. 2019. p. 519-529.
9. Сенюк Ю.І., Надюк З.О. Сучасна державна політика у сфері охорони здоров'я: аналіз реформування системи. *Право та державне управління*. 2020 р., № 2. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2020/34.pdf.

REFERENCES:

1. Barzylovych A.D. Reformuvannia systemy okhorony zdorov'ia v Ukraini: stratehichni aspekty. Investytsii: praktyka ta dosvid. № 2/2020. URL: http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7011&i=20
2. Viktor Liashko: yak pratsiuie medytsyna u voiennyi chas. https://www.youtube.com/watch?v=EjGgYEiLtB4
3. Honcharova O. Reforma medychnoi haluzi – panatseia chy ostatochne znyshchennia? Prava Liudyny v Ukraini. Informatsiinyi portal Kharkivskoi pravozakhysnoi hrupy. URL: http://khpg.org/index.php?id=1484060362
4. Karlash V. V. Derzhavne rehuliuvannia suchasnym stanom okhorony zdorov'ia Ukrainy. Investytsii: praktyka ta dosvid № 1/2020, s. 161. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2020/28.pdf

5. Konstytutsiia Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 roku, № 254k/96-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 1996, № 30, st. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
6. Kotliar A. "Viina ta skhemy v medytsyni". https://zn.ua/SOCIUM/vojna-i-skhemy-v-meditsine.html
7. Natsionalna stratehiia reformuvannia systemy okhorony zdorov'ia v Ukraini na period 2015–2020 roku. URL :https://uoz.cn.ua/strategiya.pdf.
8. Semenets-Orlova, I., Halytska, N., Klochko, A., Skakalska, I., & Kosyuk, N. (2019). Information Exchange and Communication Infrastructure in the Public Sector. In *CMiGIN* (pp. 519-529).
9. Seniuk Yu.I., Nadiuk Z.O. Suchasna derzhavna polityka u sferi okhorony zdorov'ia: analiz reformuvannia systemy. Pravo ta derzhavne upravlinnia. 2020 r., № 2. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2020/34.pdf.

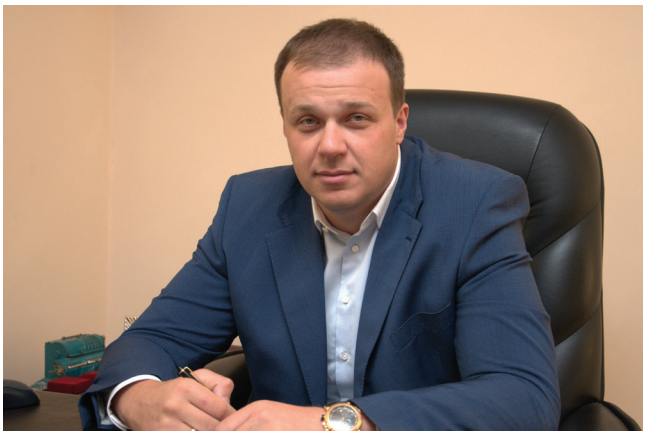

УДК 351

https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-3(31)-14

Щокін Ростислав Георгійович,
доктор юридичних наук, професор, президент, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, e-mail: kafedrapa@ukr.net

Shchokin Rostyslav Heorhiiovych,
Doctor of Law, Professor, President, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, st. Frometivska, 2, e-mail: kafedrapa@ukr.net

Беленюк Жан Венсанович,
аспірант кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, e-mail: kafedrapa@ukr.net, https://orcid.org/0000-0002-1324-5563

Beleniuk Zhan Vensanovych,
Postgraduate Student at the Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, st. Frometivska, 2, e-mail: kafedrapa@ukr.net, https://orcid.org/0000-0002-1324-5563

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Анотація. *В статті висвітлено основні напрями диджиталізації публічного управління у сфері фізичної культури та спорту, зокрема охарактеризовано сучасні тенденції розвитку сфери електронних послуг, визначено фактори, що впливають на процес цифровізації державного управління, ідентифіковано переваги цифровізації публічного управління. Акцентовано на дуальному характері процесів диджиталізації, яка з одного боку є драйвером всіх соціально-економічних процесів публічного управління сферою фізичного виховання та спорту, та водночас є однією з причин погіршення фізичної активності населення та погіршення їх стану здоров'я. Визначено, що цифровізація ускладнюється відсутністю або суттєвим обмеженням доступу частини громадян до мережі Інтернет; значна кількість громадян, які потребують послуг державних установ, покинули свої домівки або перебувають на тимчасово окупованих територіях; підвищений рівень загроз у кіберпросторі, що вимагає швидкого реагування, готовності технічних засобів і спеціалістів. Визначено основні напрями цифрової трансформації публічного управління сфери фізичного виховання та спорту, серед яких диджиталізацію самої сфери публічного управління (впровадження диджитал інструментів в процесі реалізації основних функцій управління) та використання диджитал інструментів в популяризації сфери фізичного виховання та спорту. Запропоновано запровадження системи «Спорт диджиталізований», яка в системі публічного управління є сервісно-орієнтованою організацією функціонування системи публічного управління сферою фізичного виховання та спорту на основі цифрових технологій. При цьому система «Спорт диджиталізований» сприяла б посиленню трансформаційного лідерства, зміні мислення та цифрового потенціалу на індивідуальному рівні; розроблення інтегрованої інституційної екосистеми за допомогою всеосяжної нормативної бази; трансформацію організаційної структури та культури; сприяння системному мисленню та розробленню інтегрованих підходів*

до вироблення політики та надання послуг; забезпеченню стратегічного та професійного управління даними для забезпечення формування політики на основі таких даних та доступ до інформації через відкриті урядові дані; доступності технологій; мобілізації ресурсів та узгодження пріоритетів, планів та бюджетів, у тому числі за допомогою державно-приватних партнерських відносин.

Ключові слова: *диджиталізація, цифровізація публічного управління, цифрові трансформації, публічне управління, сфера фізичного виховання та спорту.*

MODERN TRENDS OF DIGITALIZATION OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE FIELD OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS

Abstract. *The article highlights the main directions of digitalization of public administration in the field of physical culture and sports, in particular, characterizes the current trends in the development of electronic services, identifies factors affecting the process of digitalization of public administration, and identifies the advantages of digitalization of public administration. Attention is focused on the dual nature of digitization processes, which on the one hand is the driver of all socio-economic processes of public management in the field of physical education and sports, and at the same time is one of the reasons for the deterioration of the physical activity of the population and the deterioration of their health. It was determined that digitization is complicated by the absence or significant limitation of access of some citizens to the Internet; a significant number of citizens who need the services of state institutions have left their homes or are in temporarily occupied territories; the increased level of threats in cyberspace, which requires a quick response, the readiness of technical means and specialists. The main directions of the digital transformation of public management in the field of physical education and sports have been determined, including the digitization of the field of public management itself (introduction of digital tools in the process of implementing the main functions of management) and the use of digital tools in popularizing the field of physical education and sports. It is proposed to introduce the "Digitalized Sport" system, which in the public management system is a service-oriented organization of the functioning of the public management system in the field of physical education and sports based on digital technologies. At the same time, the "Digitalized Sport" system would contribute to the strengthening of transformational leadership, a change in thinking and digital potential at the individual level; development of an integrated institutional ecosystem with the help of a comprehensive regulatory framework; transformation of organizational structure and culture; promoting systems thinking and developing integrated approaches to policy making and service delivery; ensuring strategic and professional data management to ensure policy-making based on such data and access to information through open government data; availability of technologies; resource mobilization and coordination of priorities, plans and budgets, including through public-private partnerships.*

Key words: *digitalization, digitalization of public administration, digital transformations, public administration, sphere of physical education and sports.*

Вступ. В умовах динамічності зовнішнього середовища та соціально-економічних перетворень, сфера публічного управління повинна перебувати у постійному розвитку, що неможливо забезпечити без дослідження сучасних тенденцій диджиталізації, та визначення відповідних напрямів трансформації досліджуваної сфери. Загальновідомо, що в сучасних умовах розвитку світового господарства, одним з найактуальніших та найважливіших чинників забезпечення зростання, є цифровізація. На нашу думку, саме цифровізація виступає першочерговим напрямом інноваційного розвитку сфери публічного управління загалом та інструментом створення довгострокових конкурентних переваг публічного управління в окремих сферах, у сфері фізичної культури та спорту зокрема.

Дослідження процесів цифровізації у сфері фізичної культури та спорту має свої особливості та водночас характеризується дуальним характером, оскільки диджиталізація, яка є драйвером всіх соціально-економічних процесів, водночас є однією з причин погіршення фізичної активності населення та погіршення їх стану здоров'я, що додатково актуалізує дослідження системи публічного управління сферою фізичного виховання та спорту. Виникненню зазначених суперечностей сприяли зміни в усіх сферах суспільного життя, зокрема онлайн-робота або робота в офісі, створення відкритих дистанційних курсів, онлайн-вебінари, онлайн-екскурсії, поширення індустрії комп'ютерних ігор тощо, що негативно впливає на здоров'я та самопочуття людини. Відтак потребують пошуку та обґрунтування саме такі процеси впровадження

диджитал-інструментів в систему публічного управління, які спроможні полегшити доступ до заходів з фізичного виховання та спорту та забезпечити активну їх популяризацію шляхом диджитал-комунікацій.

Аналізуючи сучасний стан розвитку публічного управління, варто відзначити, що процеси цифровізації досить часто оминають окремі соціально-економічні сфери, серед яких частково можна вважати й, зокрема, систему публічного управління сферою фізичного виховання та спорту, що, відповідно, унеможливлює всеохоплююче отримання додаткових конкурентних переваг. Як наслідок, digital-трансформація даної соціально-економічної сфери гальмується, що й обґрунтовує актуальність даного дослідження.

Стан розробки проблеми. Упродовж останніх років проблематика цифровізації публічного управління активно дискутується закордонними вченими, зокрема, в працях А. Вільямса та Х. Хей; П. Данлеві, Х. Маргетс, С. Бастоу та Дж. Тінклер, Л. Де Нардіс. Більшість досліджень діджиталізації та цифрових трансформацій в Україні орієнтовані саме на впровадження цифрової економіки та її впливу на бізнес-середовище (К. Гуменна, Г. Козбур, І. Струтинська, С. Туль, О. Вишневський, О. Гудзь, Н. Краус, В. Ляшенко тощо). Зазначені дослідники значну увагу своїх досліджень зосередили на висвітленні тенденцій розвитку цифрової економіки, її постійному збільшенню у структурі ВВП провідних економік світу, сучасним процесам цифрової трансформації економіки тощо. Різним аспектам цифрових трансформацій публічного управління присвячені роботи таких вітчизняних вчених, як Т. Биркович, В. Биркович, В. Дрешпак, Н. Грицяк, О. Кабанець, О. Карпенко, П. Клімушин, В. Куйбіда, І. Лопушинський, В. Наместнік, О. Орлов, Г. Почепцов та інших. Проте питання, що стосуються диджиталізації публічного управління сферою фізичної культури та спорту, залишаються практично не розкритими та потребують подальшого вивчення.

Мета. Метою статті є висвітлення тенденцій диджиталізації публічного управління та визначення напрямів впровадження інструментів диджиталізації у сфері фізичної культури та спорту.

Виклад основного матеріалу.

Інтеграція України в європейський цифровий простір зумовлює об'єктивну необхідність застосування нових управлінських підходів: заміни традиційних методів управління, заснованих на використанні повноважень та чітких бюрократичних процедур, на методи, спрямовані на надання якісних державних послуг. У нових умовах державне управління відчуває на собі вплив різноманітних факторів, що призводить до зміни вектора до реалізації його головної мети – досягнення максимальної ефективності, результативності та результативності з мінімальними затратами ресурсів, часу та зусиль.

Варто зазначити, що першою країною в ЄС за ступенем оцифрування державних послуг та першою в світі за ступенем електронної участі громадян наразі є Естонія (дані опитування e-Government в ЄС у 2020 р.) (Як цифрова трансформація регіонів може збільшити інвестиційну привабливість всієї України?). Україна розпочала свій шлях цифрової трансформації у 2019 році. За ці роки є значні результати: понад 14 мільйонів українців користуються додатком «Дія» (13 цифрових документів) в якому доступно понад 70 онлайн-сервісів. К. Гуменна (Гуменна, 2019, с. 77–78). зазначає, що такий цифровий прорив можливий лише за умови виконання кількох умов: по-перше, глобальна цифровізація охопить усі сфери суспільного життя, по-друге, матиме системний характер і стане основою державних стратегічних документів; по-третє, проекти спрямовані на послідовний подальший розвиток основ цифровізації (доступ до Інтернету, наявність інфраструктури високошвидкісного Інтернету, цифрові навички громадян).

Активному впровадження процесів диджиталізації в Україні сприяє розвиток ІТ-сектору загалом та сфери електронних послуг зокрема. Примітно, що сфера цифровізації суттєво змінилася з початку війни (Проект Плану відновлення України). Так, згідно з проектом плану відновлення України, розробленим Національною радою з питань відновлення України від наслідків війни, частка ІКТ у ВВП країни становила понад 4% і має потенціал зростання. За підсумками 2021 року ІТ-сектор України виріс на 36% порівняно з показниками 2020 року, досягнувши позначки в $6,8 млрд експорту комп'ютерних послуг (проти $5 млрд у 2020 році). Зараз частка експорту ІТ-послуг в Україну становить близько 2,7% ВВП країни. До початку широкомасштабної агресії Україна була одним із європейських лідерів за рівнем розвитку сфери відкритих даних (6 місце в рейтингу European Open Data Maturity 2021). Послугами на його основі щомісяця користувалися близько 7 мільйонів українців. Частка відкритих даних у ВВП становила

від 0,8 до 1,3%. Станом на 1 січня 2022 року покриття сільського населення оптоволоконними мережами становило 89%, а мобільним 4G-інтернетом – 89%. На Єдиному державному веб-порталі електронних послуг було доступно понад 100 електронних державних послуг (понад 75 через портал і понад 20 через мобільний додаток). Розпочато трансформацію центрів надання адміністративних послуг при районних державних адміністраціях та розширено мережу центрів надання адміністративних послуг до 2891 точки доступу.

Водночас цифровізація окремих процесів може ускладнюватися відсутністю або суттєвим обмеженням доступу частини громадян до мережі Інтернет; значна кількість громадян, які потребують послуг державних установ, покинули свої домівки або перебувають на тимчасово окупованих територіях; підвищений рівень загроз у кіберпросторі, що вимагає швидкого реагування, готовності технічних засобів і спеціалістів.

Серед основних факторів, що впливають на процес цифровізації державного управління та цифрової трансформації суспільства за кордоном, можна виділити наступні:

- характеристика ринкової економіки, що виражається у сприянні підприємницькій свободі, вільному переміщенню робочої сили та конкурентоспроможності ринку праці;
- розвиток громадянського суспільства та соціального партнерства в цифровому середовищі;
- децентралізація влади та реалізація ефективної структурної та регіональної політики для покращення соціально-економічних умов життя громадян;
- реалізація соціально значущих проектів, що сприяють дотриманню принципів соціальної рівності та справедливості (Якушенко, Шиманська, 2017).

Відтак визначення оптимальної стратегії подальшого розвитку моделі публічного управління потребує врахування вищезазначених факторів та реалізацією сучасних інструментів диджиталізації.

Говорячи про переваги цифровізації, Т. Биркович, В. Биркович та О. Кабанець зазначають, що розвиток сфери цифрової трансформації в системі публічного управління принесе значні переваги як для компаній (зокрема, підвищення конкурентоспроможності), так і для громадян (наприклад, здобуття нових знань і навичок, розширення можливостей тощо) (Биркович, Биркович, Кабанець, 2019). Інші дослідники наголошують на схильності більшості громадян до цифрової трансформації, оскільки цифрові технології стали основою для створення нових видів діяльності та продуктів, цінностей, а отже основою для отримання конкурентної переваги та появи нових унікальних систем. і процеси з новою вартістю (наприклад, Uber, Airbnb, Monobank тощо) (Струтинська, Козбур).

На думку О. Савченко, цифровізація публічного управління – це використання цифрових технологій, онлайн-комунікації в системі прийняття рішень та реалізації державного управління, надання адміністративних послуг та формування ефективних державних механізмів реалізації державної політики у всіх сферах суспільного життя. Цифрові технології мають максимально скоротити фазу передачі інформаційних повідомлень від органів державної влади та місцевого самоврядування до кінцевого споживача за рахунок ефективного використання цифрового простору. Зазначене дозволяє отримати наступні переваги:

1) спрощення отримання важливих для особи адміністративних послуг та дозвільних документів;

2) зменшення фінансових ресурсів для підтримки системи надання адміністративних послуг офлайн;

3) мінімізація корупційних явищ, оскільки відсутній прямий контакт між надавачем адміністративної послуги та громадянином (Савченко, 2022).

Ера цифрового управління (Digital Era Governance), яка прийшла на зміну Новому публічному менеджменту (New Public Management), передбачала більш сучасне «цифрове» управління з акцентом на цілісності та цифровізації, орієнтованій на клієнта. Водночас В. Куйбіда разом із співавторами (Куйбіда, Карпенко, Наместнік, 2018, с. 7) вказують на дискусійне використання англомовних термінів у зв'язку з цифровими трансформаціями у вітчизняному академічному полі, зокрема стосуються слів «цифрування», «цифрування» та «цифрова трансформація».

У результаті аналізу науковці перекладають «digitization» як оцифрування, що означає процес впровадження цифрових технологій для покращення життя людини, суспільства та держави. Як наслідок, цифрове урядування сприймається як цифрова реалізація державного управління (цифрова форма державного управління), яка стає етапом еволюційного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність державного управління

(інформатизація державного управління – електронне урядування – цифровізація державного управління.

Водночас, цифровізація державного управління – це процес впровадження цифрових трансформацій публічного простору (в рамках фундаментальної трансформації публічно-управлінської діяльності), що призведе до переходу до цифрового управління через використання цифрових технологій (використання інструментів цифрового робочого місця, штучного цифрового інтелекту для типових управлінських рішень, блокчейн, смарт, портал, хмарні технології, мережеві сервіси тощо.) Це означає, що цифровізація державного управління є, у вужчому розумінні, мінливим процесом цифрової трансформації публічного управління в цифрове управління.

Отже, цифровізацію публічного управління можна визначити як процес фундаментальної зміни механізмів публічного управління загалом та діяльності державних органів зокрема, на основі впровадження цифрових технологій у всі аспекти діяльності, що веде до прогресу розвиток цифрових перетворень в країні (Разумей, Разумей).

Серед останніх публікацій, які стосуються саме питань цифрової трансформації публічного управління, варто акцентувати увагу на роботах Хернандес, Фонте, Бенітеса (Hernandez, 2020) і Тама (Tham, 2018). Останній виокремлює три набори взаємопов'язаних факторів, які виначають цифрову трансформацію публічного управління:

A: лідерство, громадські консультації та чуйність;

B: стимули, знання і досвід;

C: регулювання, реформа освіти і зайнятість.

На думку Тама (2018), цифрова трансформація державного управління вимагає, щоб керівники на всіх рівнях влади усвідомлювали актуальність і важливість цих ключових факторів. Створення успішного цифрового державного управління може привести до економічного зростання, глобальної конкурентоспроможності та інновацій.

Водночас, вважаємо за доцільне дотримуватись термінів та дефініцій, розроблених фахівцями Національної академії державного управління при Президентові України, зокрема :

- цифрові трансформації – спричинені використанням цифрових технологій зміни в природі людини, її мисленні, життєдіяльності та управлінні;

- цифровізація – процес впровадження цифрових технологій для вдосконалення життєдіяльності людини, суспільства і держави;

- цифровізація публічного врядування – стрибкоподібний процес цифрових трансформацій публічного врядування у цифрове врядування (цифрове управління);

- цифрове врядування – сервісно-орієнтована організація функціонування системи публічного врядування (управління) на основі цифрових технологій (Куйбіда, Карпенко, Наместнік, 2018).

Проте сучасний розвиток державного управління у сфері цифрової трансформації потребує не лише перегляду термінологічних змін, а й якісного переосмислення системи та відповідних елементів, переосмислення діяльності публічної адміністрації через використання інформаційно-телекомунікаційних технологій та визначення перспективних напрямів цифрової трансформації державного управління. Так, С. Квітка та Н. Новиченко серед перспективних напрямків цифрової трансформації державного управління виділяють розвиток цифрових навичок державних службовців; цифровізацію місцевої влади, цифрову трансформацію місцевого самоврядування; розвиток цифрової взаємодії влади та бізнесу, впровадження цифрових технологій у виборчу систему (Квітка, Новіченко , Гусаревич та ін, 2020).

Так, досить обґрунтовано виглядають запропоновані Ю. Пігарєв та Н. Костенюк основні напрями цифровізації публічного управління в Україні, серед яких дослідники виділяють (Пігарєв, Костенюк):

1) «Цифрове» робоче місце, яке включає в себе здатність співробітників працювати з цифровими технологіями і являє собою бізнес-стратегію підвищення ефективності і мобільності співробітників організації. «Цифрове» робоче місце допомагає скоротити витрати на обладнання, офісні приміщення та відрядження.

2) Багатоканальне інформування та залучення громадян. Для досягнення ефективності у процесі взаємодії з громадянами необхідно використовувати багатоканальний підхід, який забезпечує перехід від макрорівня «громадяни» до мікрорівня «конкретні громадяни». При цьому звичайна інформація діяльності громади стає діяльністю залучення громади до вироблення конкретних рішень щодо реалізації інтересів громадян, на яких вони, як носії цих інтересів, розуміються набагато краще, ніж бюрократ, відповідальний за певний набір функцій.

3) Відкриті дані, концепція яких полягає в тому, що певні дані мають бути вільними для використання та розповсюдження будь-якою особою за умови відповідності ліцензії на при-

своєння та обмін. Серед великої кількості відкритих даних на особливу увагу заслуговують відкриті державні дані як інструмент оцінки та контролю роботи влади та держави. Відкриті дані доступні через відкриті API і не підлягають обмеженням торговельних марок чи авторських прав.

4) Електронна ідентифікація громадян. Зростаючі обсяги цифрових даних, якими оперує держава та громадяни під час інтеграції, вимагають посилення надійності цифрової ідентифікації та, таким чином, формування безпечного інформаційно-комунікаційного простору, що забезпечує доступ населення до центральних сервісів і ресурсів. З цієї причини державні органи повинні запитувати постійний дозвіл (під час кожного входу в онлайн-систему) для підтвердження особи, і лише після цього надавати безперешкодний доступ до запитуваних даних.

5) Аналітика. Динамічний безперервний процес збору та аналізу інформації потрібен для отримання надійної та структурованої системи знань, яка допомагає розробити відповідні відповіді на ситуаційні запити та стратегічні дії. Впровадження цієї аналітики в різні етапи урядової та державної діяльності та надання послуг дозволить урядовим структурам відмовитися від застарілої стандартизованої звітності, що характеризується застарілими даними, і перейти до автономних процесів, які розширюють потенціал прийняття рішень завдяки наявності відповідної та більш комплексної інформації.

6) «Розумні» машини та інструменти. Органи державної влади повинні розглядати «розумні» машини та інструменти як можливість покращити існуючі методи надання послуг і створити нові державні послуги. До останніх належать, зокрема, мовні служби державних контактних пунктів, системи автоматичного оповіщення про надзвичайні ситуації, що спростить взаємодію громадян з державними установами.

7) «Інтернет речей» – екосистема функціонування фізичних об'єктів, засобів зв'язку, аналізу даних, яка використовується в державному секторі спочатку в економічній сфері. Прикладами цієї технології є, зокрема, «плата за користування», моделі оподаткування передплати, «розумний» збір сміття на вулицях міста, дистанційне спостереження за пацієнтами похилого віку тощо.

8) «Цифрові» урядові платформи, спрямовані на одночасне підвищення якості державних послуг, оптимізацію кількості державних службовців та скорочення бюджетних витрат. Урядові структури покладаються на «цифрові» платформи для спрощення та оптимізації внутрішніх процесів, покращення взаємодії з громадянами та зменшення витрат.

Щодо основних напрямів цифрової трансформації публічного управління сфери фізичного виховання та спорту, то серед них варто виокремити:

1) Диджиталізацію самої сфери публічного управління, зокрема впровадження диджитал інструментів в процесі реалізації основних функцій управління – процеси планування, організування, мотивації та контролю. При цьому важливої ролі набувають цифрові компетентності державних службовців. Цифрова компетентність має стати однією із ключових вимог до сучасних державних службовців, оскільки саме вони є потенційними користувачами «цифрових» та «мобільних» робочих місць, використання яких дозволить їм більш якісно виконувати їх функції, а також заощадити значні кошти.

2) Використання диджитал інструментів в популяризації сфери фізичного виховання та спорту. З цією метою потребує розробки спеціальна програма популяризації з використанням відомих лідерів думок та амбасадорів того чи іншого напряму спорту, проведення соціальної реклами, створення офлайн-хабів із навчання фізичним навичкам на базі спортивних клубів, шкіл та університетів тощо. Наприклад, розробка цифрової платформи «Дія. Спорт», яка б містила різні програми здорового харчування, альтернативні програми фізичної активності відповідно до цілей громадянина (схуднення, зниження артеріального тиску тощо).

Відтак вважаємо за доцільне запровадження системи «Спорт диджиталізований», яка в системі публічного управління є сервісно орієнтованою організацією функціонування системи публічного управління сферою фізичного виховання та спорту на основі цифрових технологій. При цьому система «Спорт диджиталізований» сприяла б вирішенню наступних завдань:

- посилення трансформаційного лідерства, зміна мислення та цифровий потенціал на індивідуальному рівні;
- розроблення інтегрованої інституційної екосистеми за допомогою всеохоплюючої нормативної бази;
- трансформація організаційної структури та культури;
- сприяння системному мисленню та розробленню інтегрованих підходів до вироблення політики та надання послуг;

- забезпечення стратегічного та професійного управління даними для забезпечення формування політики на основі таких даних та доступ до інформації через відкриті урядові дані;
- доступність технологій;
- мобілізація ресурсів та узгодження пріоритетів, планів та бюджетів, у тому числі за допомогою державно-приватних партнерських відносин.

Таким чином, впровадження диджитал-інструментів в систему публічного управління, які спроможні полегшити доступ до заходів з фізичного виховання та спорту та забезпечити активну їх популяризацію шляхом диджитал-комунікацій та удосконалити безпосередньо процес реалізації основних функцій управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження КМУ від 17 січня 2018 р № 67-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text.
2. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» № 75/98 від 11.08.2013. Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80.
3. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: https://strategy.uifuture.org/kraina-z- rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html.
4. Павлов М. М. Особливості процесу цифровізації публічного управління в розвинутих країнах. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 15. С. 140–144.
5. Як цифрова трансформація регіонів може збільшити інвестиційну привабливість всієї України? Досвід Естонії https://www.pravda.com.ua/columns/2022/02/16/7324113/
6. Гуменна К.Р. Порівняльний аналіз цифрових стратегій України та Польщі. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія : Державне управління*. 2019. No 4. С. 77–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2019_4_13
7. Проект Плану відновлення України https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c4577defe5bf7afedc5b4a_Діджиталізація.pdf
8. Якушенко К.В., Шиманська А.В. Цифрова трансформація інформаційного забезпечення управління економікою держав-членів ЄАЕС. Новини науки і технологій. 2017. № 2 (41). С. 11-20.
9. Биркович Т.І., Биркович В.І., Кабанець О.С. Механізми публічного управління у сфері цифрових трансформацій. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 9. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/ ?op=1&z=1488. DOI: 10.32702/2307-2156-2019.9.2.
10. Струтинська І., Козбур Г. Основні стимули цифрових трансформацій малого та середнього бізнесу України. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/ 28144/2/XXI_NK_2019_Strutynska_I-Basic_performance_of_ digital_73-74.pdf.
11. Савченко О. Систематизація наукових підходів до поняття «цифровізація у публічному управлінні». Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування, 2022 р., № 2 (76) http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/2_2022/12.pdf
12. Куйбіда В.С., Карпенко О.В., Наместнік В.В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. Вісн. НАДУ. Серія "Державне управління". 2018. №1. С. 5–11
13. Разумей Г. Ю., Разумей М. М. Діджиталізація публічного управління як складник цифрової трансформації України. URL: http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2020/2/27.pdf
14. Hernandez S., Font M., Benitez M. A Digital transformation in public administration: axes and essential factors. *AVANCES*. 2020. Vol. 22, Iss.4.
15. Tham J. Critical Factors for Creatinga Successful Digital Public Administration. SSRN Electronic Journal. 2018. URL: https://ssrn.com/abstract=3296207.
16. Квітка С., Новіченко, Н., Гусаревич, Н., Піскоха, Н., Бардах, О., & Демошенко, Г. (2020). Перспективні напрямки цифрової трансформації публічного управління. *Аспекти публічного управління, 8(4),* 129–146.
17. Ю. Пігарєв, Н. Костенюк /Діджиталізація публічного управління як чинник цифрової трансформації України http://uran.oridu.odessa.ua/article/view/237257

REFERENCES:

1. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku tsyfrovoi ekonomiky ta suspilstva Ukrainy na 2018-2020 roky ta zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo yii realizatsii: Rozporiadzhennia KMU vid 17 sichnia 2018 r № 67-r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy «Pro Kontseptsiiu Natsionalnoi prohramy informatyzatsii» № 75/98 vid 11.08.2013. Rezhym dostupu: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80. [in Ukrainian].
3. Ukraïna 2030E – kraïna z rozvynutoiu tsyfrovoiu ekonomikoiu. URL: https://strategy.uifuture.org/kraina-z- rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html. [in Ukrainian].
4. Pavlov M. M. Osoblyvosti protsesu tsyfrovizatsii publichnoho upravlinnia v rozvynutykh krainakh. Investytsii: praktyka ta dosvid. 2021. № 15. S. 140–144. [in Ukrainian].
5. Yak tsyfrova transformatsiia rehioniv mozhe zbilshyty investytsiinu pryvablyvist vsiiei Ukrainy? Dosvid Estonii https://www.pravda.com.ua/columns/2022/02/16/7324113/ [in Ukrainian].
6. Humenna K.R. Porivnialnyy' analiz tsyfrovykh stratehiy' Ukraïny ta Polshchi. Visnyk Natsionalnoï

akademiї derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukraïny. Seriia : Derzhavne upravlinnia. 2019. No 4. S. 77–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2019_4_13 [in Ukrainian].
7. Proekt Planu vidnovlennia Ukraïny https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c4577defe5bf7afedc5b4a_Didzhytalizatsiia.pdf [in Ukrainian].
8. Yakushenko K.V., Shymanska A.V. Tsyfrova transformatsiia informatsiy'noho zabezpechennia upravlinnia ekonomikoiu derzhav-chleniv YeAES. Novyny nauky i tekhnolohiy'. 2017. № 2 (41). S. 11-20. [in Ukrainian].
9. Byrkovych T.I., Byrkovych V.I., Kabanets O.S. Mekhanizmy publichnoho upravlinnia u sferi tsyfrovykh transformatsiy'. Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok. 2019. № 9. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/ ?op=1&z=1488. DOI: 10.32702/2307-2156-2019.9.2. [in Ukrainian].
10. Strutynska I., Kozbur H. Osnovni stymuly tsyfrovykh transformatsiy' maloho ta serednoho biznesu Ukraïny. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/ 28144/2/XXI_NK_2019_Strutynska_I-Basic_performance_of_ digital_73-74.pdf. [in Ukrainian].
11. Savchenko O. Systematyzatsiia naukovykh pidkhodiv do poniattia «tsyfrovizatsiia u publichnomu upravlinni». Derzhava ta rehiony. Seriia: Publichne upravlinnia i administruvannia, 2022 r., № 2 (76) http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/2_2022/12.pdf [in Ukrainian].
12. Kuybida V.S., Karpenko O.V., Namestnik V.V. Tsyfrove vriaduvannia v Ukraïni: bazovi definitsiї poniatiy'no-katehorialnoho aparatu. Visn. NADU. Seriia "Derzhavne upravlinnia". 2018. №1. S. 5–11 [in Ukrainian].
13. Razumey' H. Yu., Razumey' M. M. Didzhytalizatsiia publichnoho upravlinnia yak skladnyk tsyfrovoї transformatsiї Ukraïny http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2020/2/27.pdf [in Ukrainian].
14. Hernandez S., Font M., Benitez M. A Digital transformation in public administration: axes and essential factors. AVANCES. 2020. Vol. 22, Iss.4.
15. Tham J. Critical Factors for Creatinga Successful Digital Public Administration. SSRN Electronic Journal. 2018. URL: https://ssrn.com/abstract=3296207.
16. Kvitka S., Novichenko, N., Husarevych, N., Piskokha, N., Bardakh, O., & Demoshenko, H. (2020). Perspektyvni napriamky tsyfrovoї transformatsiї publichnoho upravlinnia. Aspekty publichnoho upravlinnia, 8(4), 129–146. [in Ukrainian].
17. Yu. Pihariev, N. Kosteniuk /Didzhytalizatsiia publichnoho upravlinnia yak chynnyk tsyfrovoї transformatsiї Ukraïny http://uran.oridu.odessa.ua/article/view/237257 [in Ukrainian].

Наукове видання

ПУБЛІЧНЕ УРЯДУВАННЯ

№ 3 (31) – жовтень 2022

В авторській редакції

Формат 60x84/8. Папір офсет. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 12,79. Замов. № 0423/255. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.